

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE
ÚSTAV ČESKÉ LITERATURY A LITERÁRNÍ VĚDY

Nový don Quijote Jiřího Koláře
(Jiří Kolář's *Nový don Quijote*)

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jakub Říha
(obor Český jazyk a literatura)

Vedoucí práce: PhDr. Petr Šrámek, PhD.

Datum odevzdání práce: 15. 08. 2008

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité prameny a literaturu.

OBSAH

Úvod	4
I. Poetika <i>Nového dona Quijota</i>	5
II. Ediční příprava <i>Nového dona Quijota</i>	18
III. <i>Nový don Quijote</i>	40
Resumé/Summary	126
Seznam literatury	129

ÚVOD

Ve studii „Surrealistický rodokmen Jiřího Koláře“ upozornil V. Karfík (1996) na existenci do té doby neznámého autorova textu. Šlo o strojopisný „román reafora“ *Rudý havran*, nalezený v pozůstalosti V. Nezvala. Soupis Nezvalova osobního fondu v Památníku národního písemnictví, který byl publikován rok nato, zaznamenal kromě *Rudého havrana* ještě jeden Kolářův text: rukopis *Nový don Quijote*, který je v soupisu označený jako „básně“ (BÍLKOVÁ 1997: 108). Tomuto textu, o kterém, pokud víme, neexistuje dosud žádná sekundární literatura, bude věnována tato práce.

Práce je rozdělena do tří částí. První část je úvodem do poetiky *Nového dona Quijota*. V ní charakterizujeme Kolářův tvarový experiment, intertextovost a základní motivické a tematické okruhy v *Nového dona Quijota*. Druhá část je věnována ediční přípravě *Nového dona Quijota*. V ní krok za krokem popisujeme práci s textem, od jeho volby až po jeho jazykovou úpravu a tvorbu edičního aparátu. Třetí část obsahuje edičně připravený text *Nového dona Quijota* spolu s ediční poznámkou a rozsáhlým komentářem, který představuje završení a praktické zhodnocení poznatků získaných při tvorbě prvních dvou částí.

*

Několik předběžných poznámek. *Nový don Quijote* byl podle všeho napsán v období od jara 1936 do podzimu 1938. Dobou vzniku tedy spadá mezi *Rudého havrana* (psán 1934–1936) a první Kolářovu publikovanou sbírku *Křestný list* (1941).¹ Co do časového vymezení se tedy budeme pohybovat v období, jež je možné označit jako *pre-historii* Kolářova díla, období před začátkem „příběhu Jiřího Koláře“. Tato skutečnost nás zbavuje dobrodiní i tíhy dosavadních verzí tohoto příběhu a zároveň z naší práce činí do jisté míry polemiku s nimi. Je totiž otázkou, nakolik staré příběhy snesou nový začátek.

¹ Podrobněji se dataci obou textů z Nezvalovy pozůstalosti věnujeme v druhé části.

I.

1.

Nový don Quijote má charakter (auto)biografie. Je to (auto)biografie básnická: enigmatická, eliptická, nelineární, plná digresí, obrazná. Patrná je její tendence k symbolickému zobecnění, které životopis básnického mluvčího transponuje do (mytického) životopisu básníka–tvůrce. Obdobný typ básnické (auto)biografie známe např. z Baudelairových *Květvů zla* (1957), Rimbaudovy *Sezóny v pekle* (1973) a *Iluminací* (1886), Apollinairova *Pásma* (1931) a z jeho českých básnických ohlasů: Nezvalových básnických skladeb (*Podivuhodný kouzelník*, 1923; *Akrobat*, 1927, *Edison*, 1928, *Signál času*, 1931), Závadovy *Panychidy* (1927), Bieblova *Nového Ikara* (1929) a v neposlední řadě *Mluvčího pásma* (1939) M. Součkové. Výchozím bodem těchto básnických textů je přehodnocování dosavadního života či dosavadní tvorby, uzavírání určitého životního/tvůrčího období a hledání nových východisek, metod atd. (Auto)biografičnost rovněž zakládá moderní epičnost, která je všem zmíněným textům společná. Všechny tyto rysy jsou podle nás relevantní pokud jde o *Nového dona Quijota*. Analogie se jmenovanými skladbami, byť je jen přibližná, nám může pomoci lépe uchopit některé Kolářovy postupy.

Při četbě *Nového dona Quijota* se můžeme opřít především o makrokompoziční členění, které text rozvrhuje do tří částí. Každá z částí je uvedena mottem, které symbolicky předznamenává její ústřední téma. Tyto autorovy „pokyny“ jsou velmi důležité, protože oproti jasnému a přehlednému makrokompozičnímu členění panuje v rámci jednotlivých částí kompoziční nepřehlednost a rozbíhavost, která se vzpírá významovému sjednocení.

Za ústřední motivy (motivické okruhy) lze v *Novém donu Quijotovi* považovat: *ženu* (milostné motivy, vztah muže–ženy), *poezii* (tvorbu) a *revoluci*.

Motiv ženy dominuje první části. To předznamenávají již motta z Nezvalovy *Ženy v množném čísle* (1935) a čtyři čísla milostné lyriky, která předcházejí prvnímu oddílu. Jejich obraznost je cele ovládána představou ženy: ať její nepřítomností, nebo naopak její smyslovou/smyslnou přítomností. Celá první část je pak rámována dvěma událostmi: setkáním mluvčího, „nového dona Quijota“, s (osudovou) ženou, „rozvedenou Ofélií“, a odchodem (snad smrtí) této ženy. Vzájemná interakce těchto dvou postav má kosmický rozměr: životodárný (jejich setkání) i zkázonosný (jejich rozchod): „*Nastalo ticho / Náhle slunce objalo zem svýma hnědýma očima a v polibcích prosilo její okoralé srdce o sebevraždu / A země výklonem o devadesát stupňů / Na Marsu zešílelo sta hvězdářů / Dala souhlas / [...] / Z lidí se stali géniové / [...] / Tak nastal první den ráj*“ (60)

a „*Odešlas / [...] / Krysy rozkousaly hlavy dvěma neviňátkům / Luna rochala v bahně / [...] / Ještě slovo a zemru*“ (65–66).²

Do vztahu básnického mluvčího a milované ženy v první části zasahuje přeludná oboupohlavní bytost Arra,³ která je jakýmsi démonickým antipodem mluvčího, a to jak v poměru k ženě: „*Na první pohled mě políbila / [...] / Znásilnil jsem ji / [...] / Zanedlouho jedna z nejčistších mě nazvala opiem / Však brzo se mi zhnusila jejich stojatá bělost a počal jsem se učit nazpaměť bibli*“ (58), tak ve vztahu k poezii: „*Po vydání memoárů svých sirných rukou / Jež jsem nenapsal / Jsem korunován na národního básníka / Což mě přivedlo na cestu k umění přečísti si svou knihu: // Pod třetí knoflík líbám tě rád / Plující mráčku k tisícům vnad / Pohled lásky tvůj to sousto lad / Pozvolna jak dýka tne do zad // Tyto čtyři praporky stížené anopsií byly jedinými mimo podpisu mými vlastními vředy v té rakovinové zahradě*“ (61–62).

Ve srovnání s ostatními částmi je první část nejdelší a nejméně přehledná. Ústřední milostný příběh přerušují snové výjevy, jejichž hrdinkami jsou dekadentní „femmes fatales“, četné (auto)biografické digrese a dramatické vložky. Vyvrcholením prvního oddílu je pak přerod mluvčího v básníka, ke kterému dochází po ztrátě milované ženy: „*Odešlas // Dobré jitro slovo / Sasanko opilá v boku / V oku zbloudilá cikánko // Dobré jitro básníku / Pluhu z fialky / Zahálky duchu*“ (67).

Druhým motivickým okruhem je *poezie*. Jestliže první část dovedla (auto)biografii mluvčího k jeho přerodu v básníka, druhá část je rekapitulací jeho dosavadní tvorby. Tento metapoetický rozměr je charakteristický pro moderní poezii, pro niž roztržka s tradicí znamená ztrátu veškerých jistot a nutnost stále znovu ověřovat svoji platnost. Druhá a třetí část se od první výrazně liší zařazením explicitních časových údajů, které se vztahují ke vzniku vložených textů, případně k událostem z autorova života. Díky těmto datům obě části nabývají charakter básnického „deníku“, útržkovitě a na přeskáčku zachycujícího zhruba šest let autorovy tvůrčí práce.

První polovina druhé části je rekapitulací Kolářovy dosavadní tvorby. Jsou v ní „citovány“ autorovy básnické texty z let 1932–1938. Texty jsou převážně veršované, výjimku tvoří nejstarší dialog „Socha s bílou holí“ a žánrově různorodá pasáž, obsahující „autofora text“ „Prostap“, která byla převzata z *Rudého havrana*. Veršované texty jsou

² Citujeme-li z *Nového dona Quijota* odkazujeme v kulatých závorkách na příslušnou stránku této práce. Citujeme-li z *Rudého havrana* označujeme nejprve díl, pak kapitolu a nakonec oddíl, ze kterých citát pochází (např. IC3, tj. první díl, kapitola C, třetí oddíl).

³ Jméno je možná anagram: **AR**thu**R** **R**imb**A**ud. Arra sdílí řadu rysů s Rimbaudovými vidoucími či s Rimbaudovým autoportrétem z oddílu „Zlá krev“ (*Sezóna v pekle*) a má rovněž blízko k amorálním postavám dekadentní literatury a k dekadenci jej/ji řadí i literární vkus: „*Burgundské a vzájemné padnutí do rtů / Arra cosi šeptá o lásce ke Karlu Hlaváčkovi*“.

pak co do poetiky velmi různorodé. Početně převažují rýmované verše tvořené podle metody Nezvalových kalambúrů, ty se zdají reprezentovat strašitě vrstvu, třebaže nechybějí ani mezi novějšími texty. Většina novějších textů je již psána nerýmovaným (v básni „Sedm let“ nepravidelně rýmovaným) volným veršem proměnlivého rozsahu (který se stane východiskem pro další etapu Kolářovy tvorby). Pokud jde o žánrové složení „citovaných“ textů, je zajímavá absence dvou typů, které v *Rudém havranovi* patřily k početně nejsilnějším: automatických textů a automontáží. Básnická rekapitulace se uzavírá na začátku třetí části, v níž mluvčí sestavuje svůj básnický rodokmen. Jeho ústřední postavou je V. Nezval, který je nejprve uveden do jakési síně slávy (archy) moderní poezie (Baudelaire, Rimabud, Lautréamont, Breton ad.) a posléze korunován na krále básníků.

Předěl v rámci druhé části tvoří sedmnáctý a osmnáctý oddíl, v nichž mluvčí vyhláší rozchod s dosavadní (básnickou) praxí: „*To není jenom sbohem polibku soše z medu / To není jenom zlomená Jehla v šicím stroji národa / To není jenom ztráta zraku barvami ohluchlého dne,*“ a zavazuje se k praxi nové (sociálně určité): „*To přísaha je / – Prísaha věrnosti dělníka syna dělníku otci*“ (80). Následně podstupuje (symbolickou, obraznou) smrt⁴ a jeho tělo se proměňuje v tělo–obydlí, které zabydlují zvířata a sociální vydědenci. Po této „smrti“ jej V. Pekárek,⁵ zasvěcuje do moderní poezie (Lautréamont a P. Bezruč). Po tomto intermezzu následuje cyklus čtyř básní věnovaných Kladnu. Prostřednictvím aluzí na *Slezské písně* (1909), zde Kolář buduje mytický obraz Kladna jako města revoluce. V tomto cyklu, psaném již převážně nerýmovaným volným veršem, jsou obsaženy zárodky Kolářovy nové poetiky. V básních „Černý Mars“ a „Hráno na harfu komínů“ užívá Kolář volného verše značně proměnlivého rozsahu (1–20 slabik), který se v jeho tvorbě do té doby uplatnil jen ojediněle. Kladenský cyklus ústí v konkrétní

⁴ Motiv smrti–spánku a následného procitnutí se v *Novém donu Quijotovi* několikrát opakuje. Smrt–spánek souvisí s motivickým okruhem podsvětí, zpřítomněný antickými jmény (Charon, Kerberos) a ovidiovskými (Orfeus) a rimbaudovskými aluzemi.

⁵ Zmínka o přátelství s V. Pekárkem představuje velmi cenný biografický údaj. Umožňuje nám utvořit si lepší představu o Kolářově estetických a politických názorech před seznámením s F. Halasem a J. Chaloupeckým. V. Pekárek (1907–1982) patřil ve 30. letech k předním marxistickým teoretikům, kritikům a překladatelům. Po celá 30. léta působil v Kladně jako pedagog a organizoval tam přednáškové a umělecké večery (srov. PEKÁREK 1977b [1962]). Od druhého ročníku redigoval časopis kladenského studentstva *Naše cesta* a jeho knižní edici (srov. ZACH 2007: 55–58). V druhé polovině 30. let byl členem literární skupiny Blok a úzce spolupracoval s B. Václavkem (srov. PEKÁREK 1977a [1962]). Ve svých raných statích a kritikách obhajoval poetismus a kladně hodnotil Nezvalovy sbírky z konce 30. let a Nezvalův překlad Rimbaudova díla a naopak ostře odsoudil cenzurní zásah proti českému překladu Lautréamontových *Zpěvů Maldororových* (srov. PEKÁREK 1930a, 1930b, 1930c, 1930d). Po roce 1930 se zcela ztotožňuje s programem vytyčeným na charkovské konferenci. Odmítá poetismus a stává se propagátorem a teoretikem proletářské poezie (srov. PEKÁREK 1931a, 1931b, 1931c, 1932a). Úběžníkem Pekárkovy kritické činnosti po celá 30. léta zůstalo básnické dílo V. Nezvala, které i přes kritiku surrealismu (PEKÁREK 1936) nepřestal považovat za vrchol české poezie (PEKÁREK 1932b, 1938a, 1938b). Dále o V. Pekárkovi: Dvořák 1977, Hrzalová 1977, Novotný 1977, Pekárek [1962] (obsahuje řadu nepřesných údajů), Soldán 1987.

sociální hrozbu: „*A po vás trůny veta / Můj syn bude kovkop*“ (86), která druhou část uzavírá.

Ústředním tématem třetí části je rozpor poezie a *revoluce*. Motiv revoluce není v *Novém donu Quijotovi* tak frekventovaný jako např. motiv poezie nebo motiv noci (kterému zde nevěnujeme zvláštní pozornost), ale vrací se na kompozičně exponovaných místech (závěr první i druhé části). Symbolem revoluce je v *Novém donu Quijotovy* bezručovský „rudý květ“, který tvoří protiklad k baudelairovskému černému květu, symbolu umělé krásy. V těchto dvou symbolech je ztělesněn rozpor Kolářovy rané poetiky: na jedné straně je tu vypjatá básnická stylizace (nápadná obrazná pojmenování, nadměrná eufonická a rytmická stylizace, slovosledné inverze) se zřetelnými předavantgardními kořeny (symbolismus, parnasismus), na druhé straně poetika proletářské (sociálně angažované) poezie s avantgardním požadavkem zrušení hranice mezi poezií a životem. Tento rozpor se vyostřuje na pozadí tragických událostí druhé poloviny 30. let (motivы tmy, smrti, občanské války ve Španělsku). Báseň „Smrt polnice“, věnovaná smrti F. Garcíi Lorcy, jež se stala emblematickým motivem tohoto období, ústí v skepsi vůči možnostem vlastní poezie (poetiky): „*Opustiv zsinanou Máju poezie / Usedl na oltář / Navečeřev se hostií / Zpívá // Majáku vonného slova zde budeš morovým skaliskem / Lyra je schopna revoluci zasněžit pouze skořicí*“ (100). Tato nedůvěra vede až k demonstrativnímu rozchodu s poezií, a dokonce k jejímu „sbratření“ s válkou: „*Dobrou noc slovo / Válko sbratřená s právy / Krví nacpaná dýmko*“ (101). Tento rozchod je ještě jednou zopakován v poslední básni celého cyklu, kde se básník prostřednictvím aluzí na Baudelairův sonet „Spleen IV“ a jeho báseň „Majáky“ distancuje od melancholie, respektive od jedné ze stránek své poetiky: „*V nevěstku melancholii zapředen / Pudroval jsem netopýrů marše // Pryč soli z talíře mého / Žluči z poháru vystěhuj se*“ (105). Celý cyklus tak nakonec vyznívá jako básníkův rozchod se starší poetikou ovlivněnou symbolismem, která neobstála tváří v tvář skutečnosti, a příklon k poetice nové, angažované a revoluční.⁶

2.

Rudý havran je v podtitulu označen jako „román reafora“. Autor jej tedy charakterizuje jako útvar prozaický. (Neologismus „reafora“, jenž tvoří druhou část podtitulu, vznikl patrně nápodobou názvu posledního oddílu Nezvalova *Skleněného haveloku* (1932)

⁶ V posledním verši této básně se ve třetí části podruhé objevuje motiv pelikána, který je zřejmě aluzí na Halasovu báseň „Mobilizace“, ve které byl tento motiv dobově aktualizován (srov. STICH 1996 [1989]). Význam symbolu „pelikánů paní“ není zcela zřetelný, ale zřejmě jej nelze považovat za přihlášení k Halasově poetice z období *Torza naděje* (1938).

„Metametafora“.)⁷ Taková žánrová označení v titulu nebo v podtitulu jsou důležitá, protože jejich prostřednictvím dává autor čtenáři najevo svůj záměr, tedy to, jaký žánr měl na mysli, když dílo tvořil, a tím i svého druhu pokyn, jak dané dílo číst. V případě *Rudého havrana* je to obzvláště důležité, protože bez tohoto označení by jeho žánrový statut byl poměrně nejednoznačný.

V *Novém donu Quijotovi*, autor takto čtenáři vstříc nevyšel. Dílo nemá žádný podtitul, který by specifikoval jeho druhovou či žánrovou příslušnost.

Citovaný soupis Nezvalova fondu v Památníku národního písemnictví je označuje jako „básně“. Tomuto určení bezpochyby odpovídají čtyři lyrické básně, jimiž celý text začíná. Všechny lze zahrnout pod tradiční pojem milostná lyrika. Ale již tyto čtyři básně naznačují tvarové bohatství, s nímž bude čtenář v *Novém donu Quijotovi* konfrontován. Jejich verš se pohybuje v rozmezí od nerýmovaného volného verše proměnlivého rozsahu s výrazným daktylským spádem („Balada“), přes uvolněné verše s nepřesnými rýmy („Máj“ a „Kvetoucí svíce“) po strofický sylabický (rýmují se vždy sedmislabičné a devítislabičné verše) verš s přesnými rýmy básně („Umělá růže“) (rýmující se verše navíc vykazují nápadné zvukové shody i mimo rýmovou pozici). Skoro se zdá, jako by tu autor předestíral čtenáři vzorník technických možností svého verše a připravoval jej na tvarovou různorodost, jež je *Novému donu Quijotovi* vlastní.

Úvod prvního oddílu, který následuje bezprostředně po uvedených básních, se po tvarové stránce liší:

*Nuže –
ovládán vůní jež má či může mít za úkol okleštiti můj život od myšlenky neexistence ženy jež by
dovedla alespoň na nějakou dobu pohnouti rochetkou mého jedlového srdce jsem nucen
vyprávět o pohnutí jež opravdu mohlo ze samého kořene vyvrátit tento kvetoucí trn ježž již mlád
zbavil jsem červeně*

*(Mám-li právo probodnout vřed na překážce svého svědomí (ostatně
s nevýslovným odporem k vlastnímu hmatu) a zaplašit to přicházející jako smrt*

*Sahnu poprvé pro jed
Jed kouzla přijmouti ženu
Jed před kterým jsem klekl*

a došel cíle již v devíti letech)

*přijde – nepřijde – přijde – nepřijde – počítaje s možností naleznutí
té nadpřirozenosti jež denně vyvrací tolik srdcí*

*pošetilejších nežli snad bylo mé svojí tak hloupě
dokonalou sugescí s tak pošetile spravedlivou krví o jejíž potopě –*

*Abych nemluvil do prázdna
Je 31. květen 1936 (45)*

⁷ Tento termín užil rovněž K. Teige v „Manifestu poetismu“: „*Poe a Baudelaire kladou základ nové poezie, řeší problém nové poezie konformně životním a psychickým podmínkám člověka naší civilizace. Gautier mluví o poezii, která nic nedokazuje a nic nevypravuje; definuje báseň jako plynulý tok, metametafor – termín, který dává mysliti již na Apollinaira!*“ (TEIGE 1966 [1928]: 330).

V pasáži převažují grafické znaky prózy. Prozaický text je však psán bez interpunkce (v dobovém kontextu znak poezie)⁸ a je nezvykle a nadměrně horizontálně a vertikálně členěn. Toto členění, které je nezávislé na syntaxi (odděluje např. aponovaný shodný přívlastek od řídicího jména), spolu s přítomností tradičních básnických prostředků (obrazná pojmenování, básnické a syntaktické figury), vtahuje citovaný text do sféry poezie, ale nezpochybňuje jeho druhovou příslušnost.

Následuje pasáž nadepsaná „Prostap“, která je po tvarové stránce opět odlišná:

*Kdybych byl ženou miloval bych měsíc
Zavřela gotická okna svých očí
Když fanfáry červánků dlouze hlásaly jeho triumfální vjezd
Zastavilo se moře jejího srdce
Kdybych byl ženou miloval bych měsíc
Kdybych byl ženou miloval bych měsíc*

*Jsem pes mlékaře který rozváží žal
Pavouk levého oka noci kameněl na vysněném hřbetě srdcové její ruky plné svatojanských
mušek
Náhle
Démonické její rty zvadly
V božské náruči leželo obrovské ráno
Bez slunce
Bez oblak*

*Skřivan jenž odvážil se vzlétnout probodl si srdce o skleněnou dýku svého hlasu
Dala vinu třem králům procházejícím se po horách jejích nanebevzatých nader
Přála si aby místo nich mohla zřítí Mallarméa
Toužila po zaslíbeném jeho dechu
Poručit mu aby chryzantémami svých zvoníc uvedl v agonii alegorické perly klínů panen
celého světa (48–49)*

Rozlišit, zda se jedná o veršovanou, nebo prozaickou pasáž není snadné. Veršová forma je naznačena tím, že většina řádků končí před pravým okrajem stránky, velkými písmeny na začátku každého řádku (bez ohledu na syntaktické členění), čtenými obraznými pojmenováními, anaforami a syntaktickými paralelismy a v neposlední řadě náznakem strofického členění (členění textu pomocí volných řádků mezi „odstavci“). Naopak k próze odkazuje přítomnost dlouhých řádků, které svým rozsahem (30 slabik a víc) značně přesahují běžný slabičný rozměr českého verše a které se na konci stránky mechanicky „lámou“, jako je tomu zvykem u prózy.

Tento tvar, ke kterému Kolář v *Novém donu Quijotovi* dospěl, je geneticky spjat s jeho prvotinou. Už v *Rudém havranovi* Kolář vkládáním veršovaných textů do prozaického rámce rozrušuje sevřený prozaický tvar a místy dociluje setření hranice mezi veršem a prózou.

⁸ Jen velmi málo soudobých prozaiků se vzdalo interpunkce. Např. M. Součková v *Prvních písmenech* (1934).

A rovněž již tam je zřetelná tendence ke ztotožnění věty a odstavce, jež v případě krátkých vět vede k obdobnému účinku, jaký jsme popsali v *Novém donu Quijotovi*:

*Kříž nakreslený bleskem spadl do sklepa kostela.
Večer pít oranžádu naučila mne žena. Každým douškem vzpomenu té pijačky
červánků.
I této cesty na konci stojí kříž.
Prýskající nebe obnažuje páteř mohutnosti. (IA1)*

Otázkou je, zda můžeme v případě krátkých řádků mluvit o verších a vice versa v případě dlouhých řádků o próze. Veršový charakter krátkých řádků totiž není vůbec jednoznačný. Zakládá se především na tzv. „vnějších“ rytmických příznacích (grafická úprava textu, básnické příznakové prvky jazyka a stylu), které M. Červenka nazývá „budiči rytmického zaměření“, ale které samy o sobě nejsou nositeli veršového rytmu.⁹ Na inherentní rytmické příznaky jsou krátké řádky poměrně chudé. Nepodléhají metrické normě a po stránce rytmické a intonační se příliš neliší od Kolářovy „prózy“ (srovnávali jsme s úseky složenými z dlouhých řádků v *Novém donu Quijotovi* a v *Rudém havranovi*). Kdyby nebyla ojediněle porušena shoda syntaktického a veršového členění, vypadalo by to, že jde jen o věty zapsané pod sebou, a nikoliv o verše. (Jejich přepsáním in continuo bychom dosáhli prózy jen málo odlišné od Rudého havrana.) Grafická úprava však má podle M. Červenky pro vnímání daného textu jako veršovaného ústřední význam, a to i v případě, že není podepřena dalšími rytmickými činiteli. Úseky složené z krátkých řádků bude mít tedy čtenář tendenci vnímat jako veršované bez ohledu na jejich vnitřní jazykovou formu. V *Novém donu Quijotovi* je však i tato nejvýznamnější opora rytmu zpochybňována přítomností dlouhých, prozaických řádků, které ruší jednotný vizuální dojem a dále tříští nejistý rytmus.¹⁰ Tento mechanismus ale funguje i obráceně. Krátké řádky problematizují prozaičnost dlouhých, od kterých se liší jen rozsahem, nikoliv vnitřní jazykovou normou, a vtahují je do sféry veršového rytmu. Výsledkem tohoto postupu je oscilace textu mezi veršem a prózou, která se trvale neustaluje ani na jednom z pólů.

K druhové nejednoznačnosti *Nového dona Quijota* přispívá i složité grafické uspořádání textu na stránce. Jeho hlavním prostředkem je změna odsazení od levého okraje stránky. Tyto posuny mají především kompoziční funkci. Autor jimi signalizuje přítomnost cizího textu, změnu mluvčího nebo změnu polohy textu (např. epika – lyrika). Míra

⁹ „[Vnější příznaky] samy rytmus netvoří, ale vyzývají účastníky komunikace, aby pojali text jako rytmický; tato výzva však obsahuje i příslib, že text bude takový, aby v něm účastníci komunikace mohli vytvořit, resp. najít opory rytmu, inherentní jazykové příznaky, které toto přijetí sankcionují. I v případě neúspěchu počínání v této druhé etapě je však stejně daný text vtažen do okruhu textů veršovaných a má být vzhledem k demonstrované intenci – ve sféře, kde se jediné rytmus slovesnosti realizuje, totiž ve sféře zvukové – třeba i zvenčí a násilím transformován“ (ČERVENKA 2001: 16).

¹⁰ Kromě toho veršový rytmus rozrušují i četné dějové prvky, které zakládají epický rámec cyklu a konstituují vložené epizody.

posunutí není nijak systematizována (určitěmu posunu neodpovídá určitá funkce) a odvíjí se především od toho, na jaké úrovni skončil text na předcházejícím řádku. Autor posunutí užívá ad hoc k vyjádření hierarchie mezi jednotlivými částmi textu a pasáž od pasáže je přizpůsobuje okamžitým potřebám. Text je rovněž nadměrně členěn vertikálně, vkládáním různého počtu volných řádků; tento prostředek rovněž plní především kompoziční funkci. Z rytmického hlediska je grafické členění textu ambivalentní. Na jedné straně text člení na řadu jednotek, mezi nimiž může čtenář vytvářet vztahy ekvivalence, na druhé straně omezuje platnost rytmu jen na určité úseky.¹¹

Takto složitě strukturovaný text tvoří „základní“, rámcující polohu *Nového dona Quijota*. Do něj jsou – především v druhé části – vkládány texty „druhé řádu“. Tyto texty se vyznačují tím, že jsou ve většině případů z druhového hlediska jednoznačné, nejčastěji veršované. Ze „základního“ textu se vydělují pomocí grafických prostředků a/nebo pomocí odlišného typu verše (rýmovaný verš × nerýmovaný verš). „Základní“ text vůči nim často zaujímá polohu metapoetického komentáře:

*Po těchto ranách
Píše básně:*

*Zed' z očí mořských bělásků
Měd' léčí smích snů i lásku*

*Klec s mrtvým torzem večera
Žnec s prvním veršem Shakespeára*

*Luna jak talíř s porcí slov
Sténá jak halíř žnoucí rov*

*Je krví posvěcená noc
Je z mrvy vypřažená noc (62)*

Z četných náznaků je patrné, že soubor postupů, které Kolář v *Novém donu Quijotovi* uplatňuje, je výsledkem trvalého zájmu o tvarovou problematiku verše a prózy. Tomu, že se jednalo o postupy uvědomělé a že Kolářovi šlo o nové prozkoumání a přehodnocení vztahu poezie a prózy, nasvědčuje tematizování této problematiky v druhé části: „*Nežli jsem se dozvěděl co je to verš / Rýmoval jsem prózu*“ (69). Tento Kolářův výrok lze číst jako vyjádření distance od raných básnických pokusů, ale zároveň jde o zřejmou aluzi na Rimbaudovy tzv. Dopisy vidoucího.¹² Dovolávání se Rimbauda, pokud

¹¹ Grafické uspořádání textu v *Novém donu Quijotovi* v lecčems předjímá postupy, které Kolář užil v *Ódách a variacích* (1946), kde jsou již značně systematizované grafické prostředky „*nástrojem sugerování městského mnohohlasí*“ (ČERVENKA 2001: 122).

¹² „– A nyní prózou o budoucnosti poezie: – Všechna poezie antická ústí v poezii řeckou: harmonický Život. – Od Řecka po romantické hnutí – středověk – jsou literáti, veršotepci. Od Ennia po Therolda, od Therolda po Casimira Delavignea je všechno rýmovaná próza, hra, zhovadilost a sláva nesčetných generací idiotů: Racine je

jde o vztah poezie a prózy, staví *Nového dona Quijota* do blízkosti tvárných výbojů Rimbaudových *Illuminací* a *Sezóny v pekle*, které patří k těm nejpřevratnějším v dějinách moderní poezie.¹³ Na rozdíl od Rimbauda se však Kolář po *Novém donu Quijotovi* na dlouhou dobu vrací k verši. Z tohoto hlediska se ukazuje jako velmi důležitá makrokompozice celého cyklu. Jeho ústřední část je rámována osmi veršovanými básněmi, které tvoří její lyrický prolog a epilog. To, že se v poslední instanci verš stává komentářem celého cyklu, jako by předznamenávalo budoucí naprostou převahu verše v Kolářově díle: „*Próza s poezií jsou sestry / Nejvychovaněji bojující o jednoho muže / Zázrak v tom / (Druhá je milována)*“ (KOLÁŘ 1992: 15).¹⁴

3.

V *Novém donu Quijotovi* hraje klíčovou roli intertextovost. Čtenář je v něm prostřednictvím citátů, parafrází, aluzí a vlastních jmen stále konfrontován s cizími texty. Domníváme se, že vymezení povahy intertextových vztahů v *Novém donu Quijotovi* a identifikování ústředních pretextů nám usnadní přístup ke všem jeho ostatním vrstvám.

Intertextový rozměr je zakládán již rámcem díla. Titul je aluzí jednak na Cervantesův román, jednak na skupinu dobových publicistických a beletristických textů, které po vypuknutí občanské války ve Španělsku transformovaly dona Quijota na symbol republikánského Španělska (např. Halasova báseň „Don Quijot bojující“ a Vančurova povídka „Občan don Quijote“).¹⁵ Rovněž motta ke třem oddílům – kromě toho, že jsou svého druhu „návodem k upotřebení“ – rovněž posilují intertextový ráz díla.

Pokusme se Kolářův cyklus charakterizovat prostřednictvím tří modelů intertextovosti, jež ve své studii „Mnemotechnika a simulakrum“ vypracovala R. Lachmannová (2002 [1990]). Jsou to modely *participace*, *tropiky*, *transformace*.

V *Novém donu Quijotovi* má nad ostatními modely převahu *participace*,¹⁶ tedy afirmativní intertextovost. Prostřednictvím mott, citátů, parafrází a aluzí Kolář opakuje a zpřítomňuje ústřední texty evropské literatury (především moderny a avantgardy), a manifestuje tak touhu podílet se na její tvorbě, zapsat se do jejího „textu“.

čirý, mocný, velký. – Kdyby byli foukli do jeho rýmů, zamíchali jeho verši, byl by Božský pitomec dnes stejně neznámý jako lecjaký autor Origines. – Po Racinovi hra chátará. Trvala dva tisíce let!“ (RIMBAUD 1962: 127).

¹³ „Výsledný efekt všech Rimbaudových postupných lexikálních i metrických inovací, na jejichž konci stojí báseň v próze, je zpochybnění definice poezie: tímto pojmem nelze nadále označovat jen psaní ve verších“ (KOŘENÁ 2005: 37).

¹⁴ Vztah verše a prózy se opět stane předmětem Kolářova soustředěného zájmu až ve sbírkách *Černá lyra* a *Česká suita* (psány 1954–1957).

¹⁵ Srov. HOLÝ 1982, BLAHYNKA 1985, 1987, FOUSEK 2005, MED 2006.

¹⁶ „Participace je psáním vykonávaná účast na kulturních textech, je to pokus ‚touhu po světové kultuře‘, jak to nazývá Mandelštam, učinit textem. Účast se chápe jako opakování. [...] Participace zahrnuje v opakování textů a vzpomínání na ně koncept jejich opakování“ (LACHMANN 2002 [1990]: 39–40).

Kolář nejčastěji odkazuje k tzv. prokletým básníkům¹⁷ 19. století, které meziválečná avantgarda považovala za své přímé předchůdce (E. A. Poe, G. de Nerval, Ch. Baudelaire, Lautréamont, J. A. Rimbaud, S. Mallarmé), dále pak k předním představitelům francouzské avantgardy (G. Apollinaire, A. Breton), z českých autorů pak ke K. H. Máchovi, P. Bezručovi a V. Nezvalovi. Evropskou literaturu v jejím historickém rozměru zpřítomňují četná biblická a antická jména a opakované aluze na Ovidiovy *Proměny*.

Druhé dva modely, *tropika* a *transformace*,¹⁸ které reprezentují intertextovost kontroverzní, negativní, se v *Novém donu Quijotovi* uplatňují v menším rozsahu. Pokud jde o tropiku, je významné máchovské motto druhé části: „... až ho překonám zůstanu se svými básněmi navždy doma“ (69) Jde o nepřesný citát údajného Máchova výroku ze Sabinovy „Vzpomínky na K. Hynka Máchu“. Příslušná pasáž zní: „*Ale osou, okolo kteréž se mysl jeho nejdéle otáčela byl Byronův Korsár a Lara. S Larou se setkáváme v Máchovi neméně nežli v Mickiewiczových a Puškinových plodech, i byl by se osobnosti této – jakž sám se projevil – vyjitím svého Mnicha úplně zprostil. – Ten Lara mne pronásleduje jako upír; až ho v Mnichu překonám, obrátím se do Čech a zůstanu se svým básněním navždy doma!*“ (SABINA 1959 [1858]: 117). Zde je explicitě tematizována potřeba vymanění se z vlivu jiného básníka. Nabízí se výklad, že Kolář zde konstruuje paralelu mezi Máchovým vztahem k Byronovi a svým vztahem k Nezvalovi. Podstatné je, že Máchovým výrokem je uvedena právě druhá část, jejíž první polovina má povahu rekapitulace autorovy dosavadní básnické tvorby. Do této části Kolář zařadil své texty z let 1932–1938 a některé doplnil básnickým komentářem.¹⁹

Transformace je přítomna ve způsobu zacházení s některými citáty a parafrázemi. Za příklad si můžeme vzít opět motto, tentokrát k první části: „*Cítím, že přichází – /*

¹⁷ Pokud víme, nebyl zatím zhodnocen význam Škeřkovy edice Prokletí básníci pro vývoj české poezie 30. let. Tato edice měla původně tvořit cyklus výborů z osmi básníků: Villona (překlad O. Fischera), Poea (překlad V. Nezvala), Rictuse (překlad J. Hořejšího), Rimbauda (překlad V. Nezvala), Verlaina (překlad J. Seiferta), Corbièra (překlad J. Hořejšího) a Heina (překlad O. Fischera). Nakonec sice k vydání výborů z Corbièra a Heina nedošlo a výbory z Baudelaira a Rimbauda přeložil S. Kadlec a z Verlaina F. Hrubín, ale cyklus se rozrostl v řadu podstatně větších. V letech 1927–1935 vyšlo celkem 12 svazků: *Villon* (1927), *E. A. Poe* (1928), *Jehan Rictus* (1929), *Comte de Lautréamont (Isidore Ducasse)* (1929, přel. J. Hořejší a J. Zaorálek), *Alfred Jarry* (1930, přel. J. Voskovec a J. Zaorálek), *Gérard de Nerval* (2 díly, 1930, 1931, přel. V. Závada a J. Zaorálek), *Stéphane Mallarmé* (1931, přel. V. Nezval), *Charles Baudelaire* (1932), *Hölderlin* (1932, přel. J. Zahradníček), *Max Jacob* (1932, přel. S. Kadlec), *A. Rimbaud* (1935). Podrobněji MACKOVÁ 1977: 61–65.

¹⁸ „*Tropice rozumíme ve smyslu Bloomova pojmu trópu jako odvrácení textu předchůdce, jako boj, tragický boj proti cizím textům, nutně vepsaným do textu vlastního, jako pokus o překonání, obranu a smazání stop po textech předchůdců. Oproti tomu transformace je přivlastněním cizího textu, uskutečňující se prostřednictvím distance, suverenity a zároveň uzurpující gesta přivlastnění, které tento texty skrývá, zastírá, hraje si s ním, komplikovanými postupy jej činí nerozpoznatelným, nakládá s ním bezohledně, míchá řadu textů dohromady a projevuje se sklonem k esoterice, kryptice, ludismu, synkretismu.*“ (LACHMANN 2002 [1990]: 40)

¹⁹ Tento postup je známý z Rimbaudovy *Sezóny v pekle*, z oddílu „Třeštění II. Alchymie slova“. V českém prostředí jej v návaznosti na Rimbauda užívali J. Deml v *Prvních světlech* (1917, 1931) a V. Nezval v kapitole „Komentář čtený obłudě“ v knize *Chtěla okrást lorda Blamingtona* (1930). Není zřejmé zda Kolář postup přejímá přímo od Rimbauda, nebo prostřednictvím Demla či Nezvala.

A jak to bude úchvatné až promluví –“ (43). Nejedná se o dva za sebou bezprostředně následující Nezvalovy verše, jak by Kolářův zápis sugeroval, ale o verše ze dvou rozdílných básní ze sbírky *Žena v množném čísle* (1936), oba navíc zkrácené (což je naznačeno pomlčkami). Plné znění veršů je: „*Cítím, že přichází jako cítíme přicházet svou smrt*“ („*Věštba*“, NEZVAL 1935: 44) a „*A jak to bude teprve úchvatné až promluví žena*“ („*Mezi zuby dní*“, NEZVAL 1935: 178). Takovou svévolnou manipulaci s citovaným textem můžeme považovat za ono „uzurpující gesto přivlastnění“, o kterém píše Lachmannová, a za svého druhu předznamenání postupů, které Kolář uplatní v básnické skladbě „*Skutečná událost*“ (*Prométheova játra*) a ve sbírkách *Černá lyra* a *Česká suita*.²⁰ Jiným typem přivlastnění je např. způsob jakým Kolář parafrázuje emblematické oslovení Eiffelovy věže z úvodu Apollinairova *Pásma*, když se obrací na petřínskou rozhlednu: „*Pasáku kurev věží*“ (54). Pokud jde o některé postupy, jednoznačně odvozené z Nezvalova díla, lze jen těžko rozlišit neumělou nápodobu od vědomého pastiše či parodie (např. Kolářova nápodoba Nezvalových kalambúrů, Kolářova rýmová technika).

(Pokusili jsme se pomocí koncepce R. Lachmannové stručně popsat podoby, jichž intertextovost v *Novém donu Quijotovi* nabývá. Vzhledem k obecnosti tohoto popisu jsme uvedli pouze několik nejvýznamnějších příkladů. Celý rozsah intertextových vazeb jsme zachytili v Komentáři k *Novému donu Quijotovi*, který je součástí třetí části této práce.)

4.

První dojem z Kolářova *Nového dona Quijota* je nejspíš závrtný a dynamický chaos. Verš se střetává a mísí s prózou, obrazy a situace jsou za sebou řazeny bez zjevné návaznosti, stejně jako postavy a hlasy s nezřetelnými konturami se vynořují a mizí spolu s fragmenty fantastických příběhů, o jejichž modalitě (sen, vzpomínka) se můžeme jen dohadovat. A tím vším se proplétají tu více, tu méně zjevné citáty, narážky a parafráze cizích i vlastních textů. Nabízí se otázka, zda je tento chaos tvůrčím záměrem ve smyslu Rimbaudova: „*Já jediný mám klíč k této divoké podívané*“ (RIMBAUD 1982 [1930]: 209), nebo zda jde o selhání autora, jemuž se nepodařilo dosáhnout tvaru, který by byl pro čtenáře sdělný. V případě Kolářova raného cyklu nebude odpověď jednoznačná. Na neuspořádanosti a nesrozumitelnosti může mít svůj podíl autorova literární nezkušenost. Na druhé straně si při pozornějším čtení můžeme všimnout, že v textu lze nalézt řadu záchytných bodů, podle kterých se může čtenář orientovat a na jejichž základě lze vytvořit

²⁰ Obdobným způsobem zachází Kolář i s vlastními verši. Báseň „*Kladnu*“ z *Křestního listu* je z velké části sestavena z Kolářových starších veršů. Kolář vytvořil nový celek z veršů, jež původně náležely do čtyř různých kontextů, přičemž některé zcela sémanticky přehodnotil (např. verše „*Roušky Veroničiny / Do nichž se utíel krvácející kominík*“ je v původním kontextu obrazným pojmenováním noci, v básni „*Kladnu*“ obrazným pojmenováním Kladna).

něco jako „mapu textu“. Mezi těmito orientačními body zůstává mnoho bílých míst, avšak jejich spojnice dávají vyniknout několika hlavním liniím, jež tvoří „kostru“ Kolářova textu. A právě o zachycení těchto organizujících linií (vzorců) Kolářova *Nového dona Quijota* jsme se pokusili v první části.

II.

Ještě jednou zdůrazněme, že tato část sama o sobě *není* ediční poznámkou, ale jejím podrobným komentářem. To znamená, že v ní sledujeme a popisujeme ediční přípravu *Nového dona Quijota*: od volby textu, přes shromáždění a popis textových pramenů, úpravu textu, zdůvodnění zásahů do něj, po přípravu edičního aparátu. Tomuto postupu odpovídá rozčlenění do oddílů:

1. Krátká úvaha o vydávání rukopisných textů z pozůstalosti známých autorů.
2. Zdůvodnění volby textu.
3. Zevrubný popis textových pramenů, o něž se při ediční přípravě opíráme (fyzický popis rukopisu/strojopisu, datace, textologický komentář).
4. Popis proměn textu, k nimž došlo až po dokončení rukopisu.
5. Popis autorova jazyka, stanovení edičních zásad, evidence a zdůvodnění zásahů do textu, pokud jde o psaní velkých/malých písmen, vlastních jmen, slov přejatých, hláskosloví, tvarosloví, syntax, grafickou podobu textu (horizontální a vertikální členění), soupis emendací.
6. Popis přípravy edičního aparátu a jeho struktury (ediční poznámka: úvod, ediční zásady, komentář).

Výsledkem druhé části je po ediční stránce připravený text Kolářova *Nového dona Quijota* s adekvátním edičním aparátem, který tvoří třetí část této práce.

V této části se opíráme především o klasické příručky R. Havla a B. Štorcka (1971) a P. Vašáka (1993). Vzorovými, či referenčními edicemi pro nás byly: Sebrané spisy Bohumila Hrabala, a to především první dva svazky, obsahující Hrabalovy rané básnické texty, které edičně připravili M. Červenka, K. Dostál a V. Kadlec (HRABAL 1991a, 1991b); (re)edice almanachu *Život je všude* (HIRŠAL – KOLÁŘ 2005 [1956]), kterou edičně připravili K. Ondřejová a S. Wimmer a souborné vydání básní K. Tomana, které připravili M. Červenka a Z. Trochová (TOMAN 1997). Inspirací nám rovněž byly edice a ediční poznámky předních editorů moderní české poezie (především M. Špirita a M. Machovce).

1.

Záměr vydat raný rukopisný text známého autora není ničím samozřejmým a je potřeba jej zdůvodnit tváří v tvář možným námitkám. Ze současných autorů se proti vydávání rukopisných textů, jež autor nepojal do svého díla, nejbojovněji staví M. Kundera.²¹ Jejich

²¹ Jedná se nám především o názory vyjádřené v eseji „Kdo je to romanopisec?“. Autorovy soudy a vývody jsou explicitně vztaženy k románové tvorbě, respektive k jejím dvěma konkrétním případům: Kunderovu vlastnímu dílu a dílu F. Kafky (přičemž Kafkovo dílo lze vnímat jako zástupné za autorovo vlastní). Kunderova polemika

vydávání podle něj odvádí pozornost od samotných (mistrovských) uměleckých děl a vede k popření hodnotové hierarchie:

Dílo je završením dlouhé práce na estetickém projektu. Půjdu ještě dál: dílo je, co romanopisec uzná za hodnotu ve chvíli bilancování. Neboť život je krátký, četba je dlouhá a literatura se sebevraždí svou zešlívší plodivostí. Počínaje sám sebou, každý romanopisec by měl vyřadit všechno, co je druhořadé, hlásat pro sebe i pro jiné morálku podstatného! Ale nejsou jen autoři, stovky, tisíce autorů, jsou také badatelé, armády badatelů, kteří, vedeni opačnou morálkou, hromadí všechno, co se dá najít, aby obsáhli vše, svůj nejvyšší cíl. Vše, to jest i hory náčrtů, škrtnutých odstavců, kapitol vyřazených autorem a vydaných badateli v takzvaných ‚kritických‘ vydáních pod perfidním jménem ‚varianty‘, což chce říci, mají-li slova ještě nějaký smysl, že všechno, co autor kdy napsal, má stejnou cenu a je stejně určeno k zveřejnění. Morálka podstatného ustoupila morálce archivu. (Ideál archivu: sladká rovnost vládnoucí nad nesmírným hromadným hrobem.)“ (KUNDERA 2006: 21–22).

Kunderovy výhrady se opírají o koncepci uměleckého díla (a je jedno zda jde o dílo jakožto jednotlivinu, nebo o dílo jakožto množinu děl jednoho autora) jakožto absolutně záměrného estetického projektu. Dílo, jež autor odevzdává čtenáři, je (má být) završené a definitivní, bez stopy svého původu, své geneze. Jakékoliv narušení této jeho aury (W. Benjamin), považuje Kundera za nežádoucí. „Badatele“, kteří nerespektují autorovo přání (vyjádřené už tím, zda dílo bylo, nebo nebylo publikováno), a publikováním předběžných verzí, náčrtů apod. obracejí pozornost ke vzniku jeho díla, Kundera nazývá „prohrabávači odpadkových košů, kteří se zmocnili takzvaných kritických vydání velikých mrtvých“ (KUNDERA 2006: 71).

Postavme nyní proti Kunderovu vyhoceně formulovanému autorskému stanovisku váhavější a opatrnější stanovisko literárního historika a editora A. Sticha, jak je pregnantně formuloval v doslovu k výboru z básní F. Halase:

„A co tedy s touto částí díla [časopisecké a rukopisné básně nezařazené do definitivních podob sbírek]? Vylučovat ji z běžné, průměrné čtenářské zkušenosti, popř. rezervovat ji jen pro ty asi víc než řídké případy, kdy se bude zase tisknout dílo zcela kompletní, ‚sebrané‘? Jak je to vlastně s tou ‚autentičností‘ a celistvostí díla [...]? Máme právo znovu rozmanitě propojovat ony různé složky a vrstvy díla ‚kanonizované‘ a na druhé straně ‚definitivně‘ vyřazené, časopisecké a rukopisné, a z té poslední zas čísla dotvořená a náčrty, hledat v těchto složkách souvislosti, a tím nacházet v [...] díle nové estetické a významové spoje a souvislosti? Asi ano. Vždyť i ony složky, které – řečeno slovy K. Tomana – ‚rostly stranou‘, jsou, popřípadě zaslouží si být, součástí onoho složitého kulturního procesu, kterému se v odborné literatuře říká ‚recepcí literárního díla‘“ (STICH 1996 [1989]: 275).

Stichovo „asi ano“ nijak neoslabuje jeho argumentaci a pouze dává znát, že určitá míra pochybností při podobných podnicích zůstává, a snad i je žádoucí, aby editorovi připomínala cíl a meze jeho počínání. Z povahy naší práce je zřejmé, že knižně nepublikované texty

má do značné míry osobní charakter a autor by se jistě ohradil proti paušalizování svých výtek a jejich mechanickému vztahování na jiné případy. Přesto považujeme za vhodné, aby námítky vyřčené v tomto eseji, zde byly vzaty v úvahu.

považujeme za rovnocennou složku autorova díla i a že redukování tohoto díla na definitivní znění, posvěcené autorem, považujeme za jeho ochuzení.

2.

Nejprve zdůvodněme, proč jsme dali, pokud jde o vydání, přednost *Novému donu Quijotovi* před *Rudým havranem*. Naše rozhodnutí ovlivnily tyto skutečnosti: doba vzniku a s ní spojený bilanční charakter cyklu, bohatší textové vztahy k ostatním Kolářovým textům, publikovaným i nepublikovaným, žánr a v neposlední řadě rozsah. *Nový don Quijote* byl dokončen na konci 30. let a stojí na samém konci první fáze Kolářova díla. Jak jsme ukázali, Kolář v něm rekapituluje svou dosavadní literární tvorbu a zároveň si stanovuje nová východiska a nové cíle. V jednom textu tak spolu sousedí ukázky velmi rané tvorby a verše, které již tvoří zárodky nové poetiky a které budou posléze autorem začleněny do sbírky *Křestný list*. Z tohoto hlediska představuje *Nový don Quijote* neobyčejně dynamický a dramatický celek a nepostradatelný zdroj nejen pro poznání geneze raného Kolářova díla, ale i pro nové uchopení tohoto díla jakožto celku. Poetika „přechodného období“ se promítla i do tvarové (žánrové) specifičnosti *Nového dona Quijota*, ve kterém je problematizována, a dočasně i suspendována, hranice mezi veršem a prózou, čímž jsou do jisté míry předznamenány pozdější Kolářovy veršové experimenty (ČERVENKA 2001: 119–131). *Rudý havran* má podle nás v porovnání s *Novým donem Quijotem* menší uměleckou hodnotu a jeho vydání by znamenalo menší přínos pro poznání Kolářova díla. V *Rudém havranovi* rovněž dochází ke střetávání několika poetik a k střetávání verše s prózou, tomuto střetávání však chybí diachronní rozměr, na který v *Novém donu Quijotovi* klademe důraz. Navíc jakožto rozsáhlý prozaický útvar (byť s řadou veršových vložek a dramatickou stylizací v druhém oddílu) nemá v Kolářově díle obdoby, a je tudíž do jisté míry izolován. Kolář v *Rudém havranovi* navíc nezvládl technicky náročnější prozaický tvar a obrazný a kompoziční chaos, které jsou toho důsledkem, ve spojení se značným rozsahem (více než 180 strojopisných stran) činí z *Rudého havrana* čtenářsky velmi nepřístupný text. Proto pokud jde o jeho vydání, považujeme za vhodnější formu komentovaný výbor, který editorovi umožní z rozsáhlého textu vybrat umělecky hodnotné a/nebo vývojově důležité pasáže a prostřednictvím komentáře poukázat na jejich souvislost s Kolářovým dílem.

3.

Po volbě textu bylo nezbytné ověřit, zda vedle autorského rukopisu *Nového dona Quijota* neexistují další textové prameny, o něž bychom se při přípravě edice mohli opřít. V rámci této fáze jsme prozkoumali veškerý dostupný textový a dokumentační materiál vztahující se

k úvodnímu období Kolářova díla (do roku 1939). Podařilo se nám zaznamenat textové shody mezi *Rudým havranem* a *Novým donem Quijotem*, časopisecký otisk básně „Noc na Kladně“, časopisecký otisk básně „Sedm let“ a textové shody mezi *Novým donem Quijotem* a *Křestným listem* (1941). Žádné další Kolářovy rukopisné ani časopisecké texty, které by dobou vzniku spadaly do vymezeného období a které by textově souvisely s *Novým donem Quijotem*, se nám objevit nepodařilo.²²

Textové prameny, o které se při přípravě naší edice můžeme opřít tedy nejsou četné. Jsou to:

1. kompletní strojopis *Rudého havrana*, uložený ve fondu V. Nezvala;
2. kompletní autorský rukopis *Nového dona Quijota*, uložený tamtéž;
3. časopisecký otisk básně „Noc na Kladně“.

Časopisecký otisk básně „Sedm let“ a sbírku *Křestný list* (1941), do které Kolář zařadil několik veršů z *Nového dona Quijota*, nelze považovat za textové prameny v přísném slova smyslu (tak, jak je definují např. HAVEL – ŠTOREK: 9–10). Změny oproti rukopisnému znění, ke kterým v těchto textech došlo, jsou jednoznačně pozdějšího data než dokončení rukopisu, proto je pojednáváme až v další části.

Rudý havran

Strojopis *Rudého havrana* o rozměrech 210 × 282 mm a rozsahu 185 stránek je uložen ve fondu V. Nezvala v depozitáři Památníku národního písemnictví ve Starých Hradech.

Strojopis je vlepen do měkkých šedých desek, hřbet je přelepen lepicí páskou. Na prvním listu je Kolářovou rukou červenou tužkou připsána adresa „Jiří Kolář, Kladno, Rašínova 190.“. Na poslední stránce strojopisu je rukou připsáno datum „24. IV. 36“. V strojopisu jsou četné dodatečné opravy písařských chyb, provedené rukou.

Dokončení rukopisu je s největší pravděpodobností datováno rukopisným přípisem na jeho poslední straně. Vzhledem k tomu, že se jedná o rozsáhlý text, je pravděpodobné, že nevznikl v krátkém časovém období. Tento předpoklad potvrzují pozdější datace dvou pasáží z kapitoly C prvního dílu, které byly zařazeny do druhé části *Nového dona Quijota*. Jde o

²² Soupis Nezvalova fondu v Památníku národního písemnictví neobsahuje vedle *Rudého havrana* a *Nového dona Quijota* žádné další Kolářovy rukopisy. Pokud víme, nejsou žádné další rukopisné texty z období před vydáním *Křestného listu* ani v Kolářově fondu. Vzhledem k nízkému stupni jeho zpracování to však nemůžeme tvrdit s jistotou. Z Kolářových rukopisů v pozůstalosti J. Chalupického má k danému období časově blízko pouze pět básní označených „Z období Křestného listu“. S největší pravděpodobností se jedná o básně do *Křestného listu* nezařazené, nebo básně vyškrtnuté cenzurou (báseň „Albatros“). Některé z básní motivicky navazují na *Nového dona Quijota*. Tak báseň s incipitem „Srdce! hlavní nádraží“ rozvíjí motiv ukradené smrti ze závěru druhé části *Nového dona Quijota* a báseň „Albatros“ zase návratný motiv potopy. V pozůstalosti V. Pekárka a F. Halase podle našich informací žádné Kolářovy rané rukopisy nejsou.

báseň „rudý narcis“, která je v *Novém donu Quijotovi* uvedena bez názvu a datována „květen 34“, a rozsáhlou pasáž, zahrnující automatický text, „autofora text“ ve formě sonetu „Prostap“ a prozaické komentáře, která je v *Novém donu Quijotovi* datována „srpen 35“. Na základě těchto údajů lze dobu vzniku *Rudého havrana* přibližně vymezit roky 1934–1936, přičemž nelze vyloučit, že Kolář začal na textu pracovat již před rokem 1934.

Toto vymezení nezpochybňuje ani intertextový rozměr *Rudého havrana*. Ústředními pretexty jsou Nezvalovy prozaické a básnické texty z první poloviny 30. let – především *Skleněný havelok* (1932), *Monako* (1934), *Neviditelná Moskva* (1935) – a potom české překlady textů avantgardního kánonu – Nezvalovy překlady E. A. Poea (česky 1928), *Nadja* (česky 1935), *Spojité nádoby* (česky 1934), *Květy zla* (česky 1934), *Zpěvy Maldororovy* (česky 1929) aj., které všechny byly publikovány před rokem 1936. Mezi četnými aluzemi se nám nepodařilo identifikovat žádnou, která by odkazovala na dílo vydané po roce 1936.

Z románu *Rudý havran* nebyla, kromě několika citací ve studii V. Karfíka (1996), žádná část uveřejněna tiskem. Dva rozsáhlé a ucelené texty z prvního dílu *Rudého havrana* Kolář zařadil do druhé části *Nového dona Quijota*.²³

Prvním je báseň „rudý narcis“. V *Rudém havranovi* je součástí třetího oddílu kapitoly C prvního dílu. V textu jí bezprostředně předchází tento komentář: „*Těž nořím se rád do hlubokých provinění a nechávám k (sobě) svým slovům promlouvat Přírodu o povinnostech básníka.*“ V *Novém donu Quijotovi* je součástí třináctého oddílu druhé části; je uvedena bez zmíněného komentáře, bez titulu a s datací „květen 34“ (72–73).

Uvádíme zde jak strojopisné (*RH*), tak rukopisné znění (*NQ*):

23 Kromě těchto dvou rozsáhlejších textů jsme ještě zaznamenali tyto dílčí textové shody: „*Z nenapsané básně – HUS / Blázen to byl jenž rozdával své srdce / Bedlivě rozmeňte jeho prach*“ (75; v *Rudém havranovi* motto kapitoly D); „*Vilém když setkal se s Jarmilou v jeho vzdorných očích*“ (79; v *Rudém havranovi* závěr kapitoly J: „*VILÉM SE SETKAL S JARMILOU*“, IIJ6).

<p><i>rudý narcis (RH)</i></p> <p>1 <i>zato že ztupil jsem jej k vytí zato že zbavil jsem jej žití mé dlaně nyní plní vůní skráně mé nyní vlní tóny</i></p> <p>5 <i>chtěl bych mít kolovrat kterým z lnu tvých vlasů kterým z snů svých hlasů bych nový upředl svět</i></p> <p><i>NOVÝ SVĚT</i></p> <p>10 <i>kde nepanoval by vraždící náboj tura kde neumíral by pěnící příboj jara kde srdce vyzváněla by k lásce kde ruce radostněla by práce kde sníh měsíce v duše věznil by slavíky</i></p> <p>15 <i>kde i smích slunce duše měnil by v básníky</i></p> <p><i>pojd' milá – dnes měl jsem sen – pojd' milá – vím kde jej mají</i></p> <p><i>ZÁŘÍ RUDOU HVĚZDOU</i></p>	<p><i>(NQ)</i></p> <p><i>Zato že ztupil jsem jej k vytí Zato že zbavil jsem jej žití Nyní plní mé dlaně vůní Nyní vlní mé skráně tóny</i></p> <p><i>Chtěl bych mít kolovrat Kterým z vlasů tvých lnu Kterým z hlasů svých snů Bych upředl nový svět</i></p> <p><i>Nový svět</i></p> <p><i>Kde nepanoval by vraždící náboj tura Kde neumíral by pěnící příboj jara Kde srdce vyzváněla by k lásce Kde ruce radostněla by práce Kde sníh slunce v duše věznil by slavíky</i></p> <p><i>Kde smích slunce duše měnil by v básníky</i></p> <p><i>Pojd' milá Dnes měl jsem sen Pojd' milá Vím kde kolovrat mají</i></p> <p><i>Září rudou hvězdou</i></p>
---	--

Rozdíly mezi oběma zněními jsou dvojího druhu: 1) změny grafického rázu (psaní velkých/malých písmen, členění dvou předposledních veršů), 2) změny slovosledné, změny motivické.

Ad 1)

1–8, 10–17 [verše začínají malými písmeny] *RH*] [verše začínají velkými písmeny] *NQ*; **9** *NOVÝ SVĚT RH*] *Nový svět NQ*; **18** *ZÁŘÍ RUDOU HVĚZDOU RH*] *Září rudou hvězdou NQ*; **16–17** *pojd' milá – dnes měl jsem sen – / pojd' milá – vím kde jej mají RH*] *Pojd' milá / Dnes měl jsem sen / Pojd' milá / Vím kde kolovrat mají NQ*

Ad 2)

3–4 *mé dlaně nyní plní vůní / skráně mé nyní vlní tóny RH*] *Nyní plní mé dlaně vůní / Nyní vlní mé skráně tóny NQ*; **6–8** *kterým z lnu tvých vlasů / kterým z snů svých hlasů / bych nový upředl svět RH*] *Kterým z vlasů tvých lnu / Kterým z hlasů svých snů / Bych upředl nový svět NQ*; **14–15** *kde sníh měsíce v duše věznil by slavíky / kde i smích slunce duše měnil by v básníky RH*] *Kde sníh slunce v duše věznil by slavíky / Kde smích slunce duše měnil by v básníky NQ*; **17** *pojd' milá – vím kde jej mají RH*] *Pojd' milá / Vím kde kolovrat mají NQ*

Druhým textem z *Rudého havrana*, který Kolář zařadil do *Nového dona Quijota*, je rozsáhlá žánrově různorodá pasáž (zahrnuje automatický text, „autofora text“ ve formě sonetu a prozaické komentáře) rovněž ze třetího oddílu kapitoly C prvního dílu *Rudého havrana*. V

Novém donu Quijotovi byla zařazena do čtrnáctého oddílu druhé části a opatřena datací „srpen 35“ (74–75).

Vzhledem k rozsahu textu zde uvádíme pouze strojopisné znění (RH) a za ním následuje různočtení:

- 1 *Ukáži vašemu vědomí, jak zběsile hledám moc k ubití bezvládí nad královstvím slov, poznáte jakou servilní simulací pění některá jejich pletená těla, jak tragicky anaerobní je jméno mé k aktivitě jejich srdcí.*

- 5 *Například do sonetové formy těsnejte postupně svisle slova, jež budu diktovat. Cestou poznáte, že tato masa vykapavší vám z péra, jest jen automatickou parou matematické práce všech mých smyslů.*

Nuže.

v nezvalovi

masa:

- 10 *Mluvím Postříkanou Zákusky Měchům Krev Košťat
Kytára Dceru Styxeova Pokácených V hlavách Pánů
Sešlý Periferie Mozku Květů S meči Špína
Nuž Tělo Zrajícího Schopen Zpívajícími Lazarů
Nevím Nejlepší V době Rostu V květech Mrtva*
- 15 *Závěs V patách Bolesti Očima Mandle Trnky
Vzal V pase Svorně Spolu Ulehli Voní
Opuštěnou V křeči Znalé Oplodníme V shnilý Meloun
Noc Gilotina Národům Země Vylámaný Cév
Kdosi Poslaná Urvaným Kvetoucí Mák Nudy*
- 20 *Utrhl Měnit I bijícím Srdce A rez Kopí
Násilím Stařeny Děti K tomu Potřebou Síly
Pozorují V mouchy Chodící Sami Tmy Hostie
Zed' Oblétující K žhavým Rozžhavíme Násilí Z úst*

K pokračování, lépe k dokončení stačí vědět, co tvoří slovo slovesnost.

- 25 *Tedy několika kovovými výrazy: Automatické tvoření metafor aneb AUTOFORA TEXT.*

- mluvil k postříkaným zákuskům měchů z krve košťat
kytára je dcerou styxea i s useklou hlavou páv
sešlá předměstí mozků kvetou v meče špíny
nože těl zrajících schopností zpěvů lazarů*
- 30 *nevíme o nejkrásnější době růstu v květy smrti
zavěšen na paty bolesti s očima mandlových trnek
vzali se v pasech a svorně spolu ulehli ve vůně
opuštěním křeče seznal že oplodnil shnilý meloun
tu noc na gilotinách národů země vylámал cévy*
- 35 *pak kdosi poslal jej trhat rozkvetlý mák nudy
dotekem změnil bijící své srdce na rezavé kopí
násilnil stařeny a děti; k tomu nepotřeboval síly
pozoroval mouchy poletující samotné tmou s hostiemi
zdi oblétávali jej lávou; žhavou až násilnil svá ústa*

- 40 *Ani nadpis, netvořil-li jsem jej stejným způsobem, nezjevoval jsem vlastní silou.*

*Zde 32 abeced (každý lístek značí písmeno).
Odhalme roušku, volme sedm lístků např.*

P R O S T A P

45 *(Propast, opat, pot, op, oás atd. desítky jmen, jichž nám netřeba, neboť slovo tak vykreslené jako „PROSTAP“ je jediné schopné nésti vyjádření, jímž bychom mohli zvatí člověka násilnícího svá vlastní ústa.*

Procitla, blaženost odtáhla své prsty z jejích vlasů.) Hustý šik lodí plujících k jeho rukám, líbaných stíny: Ne, nejsem básníkem, snad později. Toto jest krásné jen pro tebe; ten, jehož si vážím, říká, že není poezie tam, kde necítí a necítí se slovo a jeho melodické mocnosti.

Rozdíly mezi strojopisným (*RH*) a rukopisným (*NQ*) zněním spočívají především v redukci prozaických komentářů. Automatický text označený „masa“ (ř. 10–23) a „autofora text“ (ř. 26–39) se v obou zněních liší především po grafické stránce: slova v oddílu „masa“ jsou v *NQ* seřazena do sloupců a pouze menší část z nich začíná velkým písmenem (viz s. 71); „autofora text“ je v *NQ* rozdělen do strof (4–4–3–3), „verše“ začínají velkými písmeny a slova *Styxea* a *Lazarů* jsou psána s velkým počátečním písmenem. Ostatní rozdíly zde zaznamenáváme:

1–3 [v *NQ* chybí]; **4–6** Například do sonetové formy těsnejte postupně svíse slova, jež budu diktovat. Cestou poznáte, že tato *masa* vykapavší vám z péra, jest jen automatickou parou matematické práce všech mých smyslů. *RH*] Například do sonetové bábovky / Postupně svíse slovo po slově vtěsnejme automatický text / Takto: *NQ*; **7–8** [v *NQ* chybí]; **11** Pánů *RH*] pávů *NQ*; **14** Rostu *RH*] růstu *NQ*; **16** Spolu *RH*] společně *NQ*; **17** Meloun *RH*] melounem *NQ*; **19** Poslána *RH*] poslaná *NQ*; **20** I bijícím *RH*] A bijícím *NQ*; **24–25** K pokračování, lépe k dokončení stačí věděti, co tvoří slovo *slovesnost*. ¶ Tedy několika kovovými výrazy: Automatické tvoření metafor aneb *AUTOFORA TEXT*. *RH*] K pokračování lépe k dokončení stačí býti povolný polibku této inspirace / Tedy několika kovovými výrazy / Automatické tvoření metafor / Aneb / Autofora text: *NQ*; **36** změnil bijící své srdce *RH*] měnil své zbité srdce *NQ*; **37** děti; *RH*] děti *NQ*; **39** lávou; *RH*] lávou *NQ*; **40–43** Ani nadpis, netvořil-li jsem jej stejným způsobem, nezjevoval jsem vlastní silou. ¶ Zde 32 abeced každý lístek značí písmeno. ¶ Odhalme roušku, volme sedm lístků např. ¶ **P R O S T A P** *RH*] Ujal se mi hadinec a pravil mi: / Neplač / Nebude věku kdy by člověk neměl co říci// Psáti básně toť přecházeti moře neříkám že minulé je jí / Však tvořiti nadpis / ocitnouti se nahý / na severním pólu // Zde 32 abeced / Každý lístek písmeno / Vymkněme masku a volme / Písmeno po písmeni: / **P R O S T A P** *NQ*; **44–49** [v *NQ* chybí]

Jedinou sekundární literaturou k *Rudému havranovi* je studie V. Karfíka (1996)

Nový don Quijote

Autorský rukopis (autograf) cyklu *Nový don Quijote* je uložen ve fondu V. Nezvala v depozitáři Památníku národního písemnictví ve Starých Hradech. Rukopis má 66 stránek a není paginován. Je zapsán v sešitu s čtverečkovaným papírem o rozměrech 225 × 282 mm. Sešit je vlepen do měkkých šedých desek, hřbet je přelepen lepicí páskou. Rukopis je psán

zeleným inkoustem, rukopis je Kolářův. V rukopisu je velmi málo škrtnání či jiných oprav. Za textem je touž rukou připsána adresa „Jiří Kolář Rašínova 190 Kladno“. Na deskách je propisovací tužkou připsáno „J. Kolář“, „cizí rukopisy“, rukopis je cizí. V sešitu je vložen volný list papíru o rozměrech 210 × 300 mm. Jedná se o strojopis básně „Binokl“ (jméno autora není uvedeno a nepodařilo se nám je zjistit).

Už fakt, že části *Rudého havrana* byly převzaty do *Nového dona Quijota*, svědčí o tom, že *Nový don Quijote* je z obou textů mladší. Tomu odpovídá i datum uvedené v úvodní pasáži prvního oddílu, které je vztaženo k okamžiku „promluvy“: „*Abych nemluvil do prázdna / Je 31. květen 1936*“ (48). Ostatní explicitní časové údaje v *Novém donu Quijotovi* se vztahují ke Kolářově tvůrčí a osobní biografii, případně k národní historii (datace vložených starších textů, datace významných událostí básníkovy života, datace významných historických událostí). Datace vložených textů se pohybují v rozmezí 1932 (text nazvaný „*Socha s bílou holí*“ na začátku druhé části) až březen 1938 (báseň s incipitem „*Koupelno květů zla*“, a „*autoginace*“ s incipitem „*Je duben*“, obě rovněž v druhé části). Z datovaných historických událostí je pro určení doby vzniku podstatná apostrofa mobilizační noci 24. září 1938 v první části („*Noci sopečná / Ametystově černá a znovu samé zlato / Noci jež bylas jen mužů / Noci 24. září // Noci jež bylas jen mužů*“, 64), která jakožto nejzazší časový údaj v cyklu posunuje jeho dokončení přinejmenším na podzim 1938. Ostatní události, o nichž jsou v textu zmínky, ať už datované (např. setkání s V. Nezvalem v Topičově salonu) nebo nedatované (např. rozpuštění Surrealistické skupiny ČSR, smrt F. Garcíi Lorcy), spadají do období vymezeného roky 1936–1938. Četné aluze na cizí texty toto časové vymezení nezpochybnují.

Z toho, co jsme uvedli, vyplývá, že *Nový don Quijote* byl napsán v období od května 1936 do podzimu 1938, přičemž do textu jsou zařazeny starší básníkovy texty, jež podle uvedených údajů vznikly rozmezí let 1932–1938.

Z cyklu *Nový don Quijote* byla před dokončením rukopisu publikována pouze báseň „*Kladenská noc*“.

Kladenská noc

Báseň byla publikována v roce 1938 v druhém čísle třetího ročníku časopisu *U Blok*, na straně 130. Bezprostředně za Kolářovou básni je vytištěna báseň „*Mír*“ (s. 130–131), jejímž autorem je V. Pekárek, Václavkův spolupracovník a redaktor *U Bloku*, který zřejmě Kolářovi pomohl k otištění jeho básně. Uvádíme zde jak časopisecké (*čas*), tak rukopisné (*NQ*) znění:

<i>Kladenská noc (čas)</i>	<i>Kladenská noc (NQ)</i>
1 <i>Trhal jsem růže těžních věží Verše pročešával komínů hřebenem Měsíc je špatný hrobař Kvočna sirény již svolala světlušky</i>	<i>Trhal jsem růže těžních věží Verše pročešával komínů hřebenem Měsíc je špatný hrobař Kvočna sirény již svolala světlušky</i>
5 <i>Oblaků magnet továrny překřtěn na ohňostroj, Když rovník vysázel dostatek kopretin na vrávorající divan večera Dělníci převrhli s haldy pomeranč A nebe vykvetlo v muchomůrku Na varhany štól noc se rozehrála</i>	<i>Oblaků magnet továrny překřtěn na ohňostroj Když rovník vysázel dostatek kopretin na vrávorající divan večera Dělníci převrhli z haldy pomeranč A nebe vykvetlo v muchomůrku Na varhany štól noc se rozehrála</i>
10 <i>Mléčnou drahou dolů a hutí jsem bloudil v snách Oráč napínal struny na harfu mých polí Měsíc je špatný hrobař Lampář Den s modrýma očima přišel Z nevládných kolem jiřiny vysoké pece</i>	<i>Mléčnou drahou dolů a hutí jsem bloudil v snách Oráč napínal struny na harfu mých polí Měsíc je špatný hrobař Lampář den s modrýma očima přišel Z nevládných kolen jiřiny vysoké pece</i>
15 <i>Z čarovných nader komínů klesla halucinace, Orloj předjaří proměnil laternu noci v ozonové umyvadlo revoluce Z palety života si namočila dobro Pod sluníčkem fantazie myslím na matku</i>	<i>Z čarovných nader komínů klesla halucinace Orloj předjaří proměnil laternu noci v ozonové umyvadlo revoluce Z palety života si namočila dobro Pod slunečným fantazie myslím na matku</i>

Časopisecké znění (*čas*) se od rukopisného (*NQ*) liší především po grafické stránce. V časopisu je báseň rozdělena do dvou strof (po 9. verši), 3. a 12. verš („Měsíc je špatný hrobař“) nejsou odsazeny (začínají na stejné úrovni jako ostatní verše). Ostatní rozdíly zde zaznamenáváme:

5 ohňostroj, *čas*] ohňostroj *NQ*; **7** s haldy *čas*] z haldy *NQ*; **9** štól *čas*] štól *NQ*; **13** Den *čas*] den *NQ*; **14** kolem *čas*] kolen *NQ*; **15** halucinace, *čas*] halucinace *NQ*; **16** noci *čas*] noce *NQ*; **18** sluníčkem *čas*] slunečným *NQ*

Rozdíly v 9., 14. a 18. verši byly patrně způsobeny chybným čtením rukopisu. Rozdíly v 5. a 15. verši jsou z hlediska Kolářova textu nesystémové (Kolář ve verších interpunkci v tomto období neužívá). Původcem těchto změn byl s největší pravděpodobností redaktor časopisu. Změny vnáší do textu zřejmé chyby a nesystémové prvky, proto je hodnotíme jako negativní a v naší edici k nim nepřihlížíme. Pokud jde o změnu členění básně a změnu grafické podoby, nelze jejich původce určit. Vzhledem k povaze ostatních změn jsme se rozhodli k nim v naší edici rovněž nepřihlížet.

O básni „Kladenská noc“ se ve svých kolářovských studiích zmiňují M. Červenka²⁴ a M. Langerová (LANGEROVÁ 1998: 39–40).

²⁴ „A jeho první tištěná básnička *Kladenská noc* [...] má jen v některých verších obecně avantgardní nebo bretonovský povlak (,orloj předjaří proměnil laternu noci v ozonové umyvadlo revoluce‘), jinak je to malé apollinairovské pásmo metaforicky přepsaných impresí z rodného města. Už zde se prolíná městská (přímé

4.

Rukopis *Nového dona Quijota* se po svém dokončení stal textovým pramenem pro dva mladší Kolářovy texty: sbírku *Křestný list* (1941) a časopisecký otisk básně „Sedm let“ (Život, roč. 17, č. 2, s. 103). Změny textu, k nimž zde došlo, nemohou ovlivnit naši edici a uvádíme je zde z důvodu, že představují důležitý zdroj pro poznání geneze Kolářovy poetiky z období *Křestného listu* a dovoluují nám lépe nahlédnout autorovy umělecké postupy.

Křestný list

Křestný list vyšel jako 9. svazek edice První knížky, redigované F. Halasem, v nakladatelství Václava Petra roku 1941. V úpravě Jaroslava Švába jej vytiskla tiskárna Osvěta ve Valašském Meziříčí. Ve výboru *Náhodný svědek* (1964), ve kterém je *Křestný list* zastoupen pouze cyklem „Přespolní dělník“, je uveden datace 1937–1939. Tuto dataci zpochybnil M. Červenka (1991 [1989]: 184).

Do své knižní prvotiny zařadil Kolář několik veršů z *Nového dona Quijota*. Učinil tak ve dvou případech: v básních „Přespolní dělník IX“ a „Kladnu“. V prvním případě se jedná o jediný verš, v druhém případě je báseň „Kladnu“ z velké části sestavena z veršů z druhé a třetí části *Nového dona Quijota*. Verše, z nichž je báseň sestavena, původně nebyly součástí jednoho kontextu, ale čtyř různých kontextů. Některé verše Kolář přebírá doslovně, jiné pozměňuje, a to jak po syntaktické a lexikální stránce, tak po stránce sémantické.

Uvádíme vždy text básně z *Křestného listu* (citujeme podle KOLÁŘ 1992) a pod ním za veršovým indexem uvádíme znění příslušného verše v *Novém donu Quijotovi* i s nezbytným kontextem.

Přespolní dělník IX

- 1 *Drahá dýmko
Bramborová nať
Nech spát svou první lásku
Z té se střílet nebude*
- 5 *Páva přichází dikobraz střídat pod má okna*

- Sukni přes hlavu šla Vesna má
(Sochy koketovaly jedna s druhou)
Melancholie volala: Máme spolu dceru
Azur: O rubáš mramor požádal*
- 10 *Tma: Šibeníčník dobré bidlo jej pálí*

Tu mi počaly vyrůstat nové nohy

významy) a přírodní (metaforické významy) oblast, ale není ještě stopy po mluvních městských kolokvialismech“ (1991 [1989]: 184–185).

*Paže
Hlavy paprika žhavá
Co počnu s dvěma srdci*

15 *Tu našla si mne má klíčnice
Abych opět
Místo růží nabízím darem židle
Jat
Vezen v káře*

20 *Házeli po mně mrtvé konipásky
Kupodivu byl jsem šťasten*

Tvůj

17 Toužím bloudit nejživější Prahou a ženám jejichž hvězdy byly by schopny urvat jediný polibek z angreštových paprsků oblačných svých rtů / pro pikolu z červánků mého olověného srdce / Místo růží nabízím darem židle (63)

Kladnu

1 *Jdi mi k šípku
Pikové dámě již dávno dal jsem košem
Jaru vrátil trojského koně
Jeseň má nyní v práci můj šat*

5 *Inu umouněným vzadu
Marcipánem k jmeninám stoletého dělníka
Rouškou Veroničinou do níž se utřel krvácející kominík
I městem továrních Janošků jsem nazval tě
Ale – ale – odpusť*

10 *Své verše posílám na vandr pro Jinou paní
(Do Jejích očí přicházejí hvězdy modřít prádlo svých v lásce vymáchaných těl)
Pro Jinou lyru posílám na odehrávku Lesu
Do práce krájí krajíce z pecnu srdce a maže polibky
Třeba za pět prstů pro Jinou kupuji karafiáty*

15 *Pro Jinou*

Čáp přinesl nám – – –

2–4, 13–14, 16 *Noci – / Tos ty chudobo / Ty lepro lidstva / Ty hnojiště / Bez jehož krve by nekvetl záhon boha ani krále / Ó sbohem dítě / Pikové dámě již dávno dal jsem košem / Podzimu vrátil trojského koně / Nyní Jaro šije mi šat // Odejdi // Nechci metati los o košili Daniela / Lyru mou nech si po škole že nechce ministrantovat liliím / Za pět prstů že nechce kupovat / Karafiáty // Odejdi // Miluji / Miluji bílou paní / Rus // Chci být sněhem jejích vlasů i bradavek červení / Miluji ji / Čáp přinesl nám manifest / Do práce krájí mi krajíce z pecnu srdce svého a maže láskou (90–91)*

5, 11 *Zas haldami veršů lovíš / Nikde uhlu slova / Nadarmo stéblem kouře nadýmáš mydlinku vesmíru / Umouněný vzadu / S reznou dlaní / Jezero nehybných vln / S rybami nenávidícími / Rudých voskovic / Můj háji // Nadarmo přikrýváš se z démantů dekou / By Rus vzala tě do*

náruče / Nabídla sněžnou moruši své bradavky / Abys sál / Až by hranice zhasly / Až by ženy přicházely do tvých očí modřít prádlo / Svých v lásce vymáchaných těl (80)

6, 8 Jak najdu zde v náprstku Maričky Magdonové / Jak najdu / Jež vypil jsem až na dno / Ten / Vždyť zde měl spát matčin šál / To město továrních Jánošíků / Ten les pastýřských holí / Ten marcipán k jmeninám stoletého dělníka (82)

7 Jen noc / Jen noci / Roušky Veroničiny / Do nichž se utřel krvácející kominík / Noci / Černé astry červánky zbrocené / Astry jak klíny / Klíny mulatek / Mulatek panen / Tisících panen / Panen proletářek / Jež ví o svých / milencích na východě (83)

Sedm let

Báseň byla publikována v roce 1942 v druhém svazku sedmnáctého ročníku sborníku *Život*, na straně 103, v záhlaví Chalupeckého programového eseje „Generace“.

Pro časopisecké (*čas*) vydání autor rukopisné (*NQ*) znění značně přepracoval. Řadu veršů vypustil a z řady ponechal jen torza a ve výsledku báseň téměř o polovinu zkrátil. Při těchto změnách odstranil většinu rýmů a původní obraznou rozbíhavost a mnohomluvnost Kolář nahradil účinnou zkratkou a nedořečeností. Oproti rukopisnému znění obsahuje časopiseckém navíc refrén (v. 7, 19) a několik veršů (v. 9, 13, 15), pro které v rukopisném znění není předloha. Nové verše vnášejí do básně příznak hovorovosti (v. 7, 9). 10. v. („Kocábku polibků převrhl z nader hald“) je převzat z básně „Balada“ (*Nový don Quijote*, 45). Změny provedené v časopiseckém znění přiblížily báseň „Sedm let“ co do poetiky básním z období *Křestného listu*.²⁵

Uvádíme zde jak rukopisné (*NQ*), tak časopisecké (*čas*) znění:

²⁵ Srov. „Tato báseň naprosto už není začátečnickým výtvorem, pracuje naopak s rafinovanou kompozicí danou paralelismem slok a trojím obměňovaným refrénem; téma časné, nadmíru časné zkušenosti sociální, estetické, erotické a sui generis i metafyzické jí zároveň zajišťuje jistou drsnou bezohlednost a snad i specifické situování, které měl na mysli Chalupecký, když o rok dříve (1940) požadoval na moderním umělci, aby se nestrachoval své nejvlastnější skutečnosti, kterou je prakticky město; jeho lidé, jeho dláždění, stojany jeho lamp, návštěví jeho krámů, jeho domy, schodiště, byty!“ (ČERVENKA 1991 [1989]: 139).

<i>Sedm let (NQ)</i>	<i>Sedm let (čas)</i>
1 <i>Ve vlasech s pentlí umíráčku Rejžáky strnišť' vydrhnutý soumrak Krváci</i>	<i>Rejžáky strnišť' vydrhnutý soumrak Krváci</i>
<i>Způsobil jsem si smrt již v sedmi letech</i>	<i>Způsobil jsem si smrt již v sedmi letech</i>
5 <i>Když chtěl jsem polapit modřenku nebes A obláčků vatou si vycpat špičky bot Jak vypovím tu hrůzu sedmi modlících se krápníků Z nich vytesával růže s čelem Tisícího muže S očima vínem zbroceného šeríku</i>	<i>Když chtěl jsem lapit modřenku nebes Vatou obláčků vycpat špičky bot Jak povím tu hrůzu</i>
	<i>Dřevěnko děvenko má spíš</i>
10 <i>Způsobil jsem si čaromoc již v sedmi letech Když rozepl jsem blůzičku noci Zašlápl hlídající včelu A ňader jitrocelem ústa obložil k samému čelu</i>	<i>Způsobil jsem si čaromoc již v sedmi letech Na kutě zlákal hutě Kocábku polibků převrhl z ňader hald Zašlápl hledající včelu A klína jitrocelem ústa obložil k samému čelu Jak povím tu báj</i>
<i>Jak vypovím tu krásu havraních sněženek svých sedmi</i>	<i>let</i>
15 <i>Šesti bílých skřivanů neznajících let Sedmé zpívající bělice Pro něž Dantem být Neznal bych tě Beatrice</i>	<i>Bylo mi sedm let když ukradl jsem prsten polárce Na křtiny mě pozval krkavec Bylo mi sedm let když Dodnes nejsem vyučen Ó narodil jsem se ve válce</i>
<i>Způsobil jsem si bolest již v sedmi letech</i>	<i>Dřevěnko děvenko má spíš</i>
20 <i>Když chtěl jsem koupit si duhu Když řeka ovinula kol krku mého paže své stuhu</i>	<i>Jak vypovím – –</i>
<i>Bylo mi sedm let když ukradl jsem prsten polárce Když poprvé jsem plívl na květinu Bych smyl z ní špínu</i>	
25 <i>– Ó – narodil jsem se ve válce</i>	
<i>Bylo mi sedm let když vstoupil jsem do učení ke kováři rýmů</i>	
<i>Dodnes nejsem vyučen Ve snu spatřil rudou českou zimu</i>	
<i>Jak vypovím svou touhu</i>	
30 <i>Matko!</i>	

Obě znění se od sebe liší natolik, že zde jednotlivé rozdíly nezaznamenáváme.

5.

Po shromáždění a popisu textových pramenů a zaznamenání proměn textu přichází na řadu samotná příprava textu k vydání, tj. úprava textu po pravopisné stránce a odstranění autorových jazykových omylů (gramatických a pravopisných).

Prvním krokem této přípravy je stanovení adekvátních edičních zásad, které budou v co největší míře respektovat charakter autorova jazyka. Kolářův jazyk v *Novém donu Quijotovi* je plný protikladů. Jeho základem je jazyk spisovný, až knižní (např. zakončení infinitivu na -ti, slovosledné inverze). Autorův záměr psát spisovným jazykem ukazují např. hyperkorektní tvary, jichž autor opakovaně užívá (např. **polibkami**, **jati** m. **jmouti**, **veršemi**). Do spisovného jazyka v *Novém donu Quijotovi* pronikají příznakové jevy z jiných stylových

vrstev: archaismy, prvky hovorového a nespisovného jazyka a jazykové periferie. Příznakové jevy se týkají především roviny hláskoslovné a tvaroslovné, pouze okrajově roviny lexikální či frazeologické (jejich využití bude až záležitostí poetiky *Křestného listu*). Pro Kolářův jazyk v *Novém donu Quijotovi* je rovněž charakteristická vypjatá básnická autostylizace s nápadnými a překvapivými obraznými pojmenováními, nadměrnou eufonickou a rytmickou organizací jazykového materiálu, rozsáhlými slovoslednými inverzemi, exotismy, neologismy.

V souladu se zásadami české ediční praxe opravujeme v rukopisu zjevné omyly (písařské, pravopisné, mluvnické) a v zásadě normalizujeme pravopis. Zásahy do gramatické stránky, samohláskové kvality v základech slov, samohláskové a souhláskové kvality provádíme s ohledem na autorův styl. Ve snaze zachovat co možná nejvíce charakteristických rysů autorova jazyka ponecháváme v textu některé jevy, ve kterých se autor odlišuje od kodifikace. Vzhledem k tomu, že se jedná o text básnický bereme při úpravách ohled na eufonické a rytmické vlastnosti slov.

V otázkách výlučně pravopisných (psaní i – y, s – z, spřežek) se řídíme současnou pravopisnou normou.

Psaní malých a velkých písmen normalizujeme a sjednocujeme v rámci textu. Autorovo psaní ponecháváme všude tam, kde je pro ně zřejmý důvod (např. **schovanko Pastýřky mostů**). Ponecháváme pro autora charakteristické psaní velkých písmen u antropomorfizovaných přírodních objektů, procesů a jevů (**Jaro, Ráno**) a pojmů z oblasti kultury (**Poezie**) a slov jako **Luna, Země, Smrt** (srov. *Křestný list*). Dále ponecháváme pro autora charakteristické psaní velkých písmen u osobních zájmen, vyjadřující zvláštní vztah (srov. *Křestný list*). Na začátku veršů, odstavců a/nebo syntaktických celků píšeme vždy velké písmeno. Slovo **bůh** píšeme vždy s malým písmenem podle převažující podoby. Jméno **Arra** píšeme vždy s velkým písmenem podle převažující podoby. Zájmeno **Já** píšeme s velkým písmenem tam, kde uvozuje přímou řeč. Psaní **květy zla** s malým písmenem a psaní **Devětsil** s velkým písmenem ponecháváme, neboť máme za to, že autor záměrně využívá neostré hranice mezi apelatívem a propriem (resp. chrematonymem).

Psaní vlastních jmen osobních i místních normalizujeme, ponecháváme však podobu **Lionarda**, která je dobovou variantou, dále ponecháváme důsledně užívanou podobu anglických jmen **Leáre, Shakespeáre**, která je signálem odlišné výslovnosti a snad i rytmické hodnoty slov (srov. rým **večera:Shakespeára**), a z eufonických a kontextových důvodů ponecháváme podobu antických jmen **Styxea, Tartaře, Kerebel**.

Slova přejatá píšeme podle současné normy, kodifikované v Pravidlech pravopisu z roku 1993 a v tzv. Dodatku (např. **tragédie, génius, poezie**). Psaní **triumfinální**

ponecháváme, máme za to, že jde o záměrný novotvar. Psaní **cikarety** ponecháváme. Psaní **spleen, jazz** ponecháváme. Sklonný tvar **engagementu** ponecháváme.

V oblasti samohláskové kvantity ve snaze co nejvíce zachovat autorův jazyk respektujeme podoby jako **leto, jmeno, družiček, sahl, nedůživců, kytára, říkánko**. Podoby jako **rakvička, další, ród, upřímnost** opravujeme na **rakvička, další, rod, upřímnost**. Psaní **šije** a **šij** opravujeme na **šíje** a **šij** podle převažující podoby. Psaní zpřídavněných přechodníků přítomných opravujeme podle spisovné normy (např. **přicházející** m. **přicházející**). Psaní substantiv odvozených pomocí slovotvorné přípony -ík v nominativu singuláru a nominativu plurálu opravujeme podle spisovné normy (např. **básník** m. **básnik, básníci** m. **básníci**). Kvantitu v tvarech zájmen píšeme vždy podle spisovné normy. Kvantitu v koncovkách slovesných tvarů píšeme vždy podle spisovné normy.

Kvantitu v cizích a přejatých slovech píšeme podle Pravidel pravopisu z roku 1993 a podle tzv. Dodatku.

V oblasti samohláskové a souhláskové kvality ve snaze co nejvíce zachovat autorův jazyk respektujeme podoby jako **macochu** (macechu), **řetkvičku, zemru, nit', oblásek, otokárky, žoldnérů, nikdá**, avšak psaní **kelínek** opravujeme na **kelímek**.

V oblasti tvarosloví text v zásadě normatizujeme. Psaní **polibkami, zvonkami, veršemi** v instrumentálu plurálu substantiv **polibek, zvonek, verš** opravujeme na **polibky, zvonky, verši**. Psaní **zdě** v nominativu plurálu substantiva **zed'** opravujeme na **zdi**. Psaní **datli** ve vokativu substantiva **datel** opravujeme na **datle**. Psaní **noce, chutě** v genitivu singuláru substantiv **noc, chut'** opravujeme na **nocí, chuti** podle převažující podoby, avšak zachováváme důsledně užívaný nominativ plurálu **chutě**. Podoby substantiv **lopucha** a **nedbálka** ponecháváme. Psaní **mně** v akuzativu osobního zájmena **já** opravujeme na **mě**. Psaní **mi** v akuzativu zájmena **já** ponecháváme (např. **Dodnes mi děsí**). Rozlišujeme zvrtné přivlastňovací zájmeno **svůj** a osobní přivlastňovací zájmeno **můj**. Dvojí podobu infinitivu (např. **nazvatí** i **nazvat**) ponecháváme. Rozlišujeme tvar supina (po slovesech pohybu) a infinitivu (např. **spat** – **spát**). Tvary přechodníků přítomných **usna, proměnic, zapomenouc** ponecháváme. Slovesné tvary **propad, rozepl, zab, rozesvicuje, ministrantovat** ponecháváme. Podobu **zvoluje** ponecháváme z důvodů efonických. Psaní neslabičných předložek v případech jako **k Karlu** opravujeme na **ke Karlu**. Psaní interjekce **Óh, Oh** opravujeme na **Ó**.

Základní číslovky psané číslicemi nerozepisujeme.

Dvojí způsob psaní letopočtů **1937, 37** ponecháváme.

V oblasti syntaxe do textu nezasahujeme.

Text je psán bez interpunkce. Ojedinelé tečky a čárky odstraňujeme.

Doplňujeme dvojtečku po verbech dicendi a verbech scribendi, tam kde uvozují přímou řeč.

Různé druhy zvýraznění (podtržením, velkými tiskacími písmeny, prokládáním) ponecháváme, užití tiskacích písmen nahrazujeme kurzívou.

V nejvyšší možné míře zachováváme členění a grafické uspořádání textu.

Nad rámec těchto zásad jsme do textu zasáhli v těchto případech:

s. 48, ř. 15 sh. srdcí **pošetilejších** nežli snad bylo mé *m.* pošetilejší

s. 48, ř. 3 zd. Dala vinu třem králům **procházejícím** se *m.* procházejících

s. 49, ř. 9 zd. almanach mé koláže **znectěné** vůní drcené skořice *m.* z nectěné

s. 49, ř. 3 zd. Spolkl několik lilií bouřlivého **lunaparku** jejího nerezavějícího těla
m. lunaparu

s. 50, ř. 3 sh. Prstům **mým** stačí zkrhlý chalcedon *m.* mých

s. 50, ř. 7 zd. Místu **louží** jal sněhulky *m.* louzí

s. 51, ř. 13 sh. Hledí na mě svýma baziliščíma očima **proměňujícíma** mne ve včelu milující
lunu *m.* proměňující

s. 53, ř. 1 sh. Zeleň **uklidňuje** *m.* uklidňuji

s. 53, ř. 13 sh. kelímek **probodlý** lžičkou *m.* pobodlý

s. 58, ř. 9 zd. Vrací se aby zavadil ještě **druhou levou paží a tu – snad** spatřil mě *m.* druhou
– levou paží a tu – snad

s. 61, ř. 18 sh. Po ročním **kralování** *m.* kralováním

s. 63, ř. 2 sh. Vínem **kdy** kojí azalky *m.* Vínem dy kojí

s. 64, ř. 7 zd. Naslouchat **Beethovenovi a** nemít touhu obvinít jej ze živelné pohromy
m. Naslouchat Beethowena na nemít

s. 65, ř. 14 zd. Kdykoli pohnul <se> byla válka *m.* Kdykoli pohnul byla válka

s. 71, ř. 13 sh. ve **stěžni** svatovítského chrámu *m.* stržni

s. 73, 13 zd. I luny **smutek** léčí *m.* smute

s. 84, ř. 5 sh. Miluji tě Luno Země **Praho** *m.* Prahy

s. 814, ř. 1 zd. Miluji tě Země Slunce **Moskvo** *m.* Moskvi

s. 85, ř. 9 zd. **Bouchor** *m.* Bouchor

s. 85, ř. 7 zd. **Rollinat** *m.* Roliant

s. 85, ř. 2 zd. **Burian** *m.* Burián

s. 91, ř. 10 sh. **nahodile** je sbratřeme *m.* nadile

s. 91, ř. 11 zd. **Gymnocephal** *m.* Gynoceptal

- s. 93, ř. 4 sh. A barvy vampiristy **milujícími** děti *m.* milující
- s. 94, ř. 7 sh. Ať navždy nepřestane kvést jabloň **Anti-Dühringa** *m.* Antidirinka
- s. 94, ř. 3 zd. Proč **nenarodil** ses *m.* Proč nenarodils se
- s. 98, ř. 13 sh. Nyní bezpečně poznávám **Ševčíka** *m.* Šefčíka
- s. 99, ř. 10 sh. V křeči naslouchám hodinovému tiky – taky – tiky – taky **deroucímu** se z matčiných spánků *m.* deroucího se
- s. 103, ř. 2 sh. **Tvář** *m.* Tář
- s. 103, ř. 2 zd. Navštívím tě mléčnou **drahou** *m.* draho

Na závěr zaznamenáváme pasáže, které se nám nepodařilo jednoznačně textologicky interpretovat:

- s. 51, ř. 9 zd. **A myslím na lusín hvězd Arrou prvých podaných mně slov**
Zřejmě Kolářův novotvar jehož smysl nám není zřejmý. Může být odvozen od slov lůza, lůsy, luzný atd. V textu ponecháváme původní tvar.
- s. 55, ř. 7 sh. **Elysín tvých zapomínajících rukou nezaměstnaný**
Zřejmě Kolářův novotvar odvozený od vlastního jména Elysium (v řecké mytologii část podsvětí, kam se dostanou duše počestných lidí). V textu ponecháváme původní tvar.
- s. 57, ř. 10 sh. **Když dnes mám popsat nezranitelnost thalassokratického Arry niva torza**
Předposlední slovo věty není v rukopisu dobře čitelné. Ani jednu z možných variant (niva, vina, mina) nepovažujeme za smysluplnou. V textu ponecháváme původní tvar.
- s. 78, ř. 9 sh. **Živější dětských lúní**
Slovo lúní se vyskytuje v rýmové pozici (vůní:lúní). Může jít o Kolářův novotvar (od slova luna, luno atd.) vytvořený ad hoc pro potřebu rýmu, nebo může jít o písarskou chybu a mělo být např. tůní. V textu ponecháváme původní tvar.
- s. 96, ř. 7 sh. **Antilopám věčností zvaných uprostřed inkoustu pouští ukusuji dech**
Nedokážeme rozlišit, zda se jedná o vyšinutí z vazby *zvaných m. zvaným, nebo zda jde pouze o rozsáhlou slovoslednou inverzi. V textu ponecháváme původní tvar.
- s. 98, ř. 1 sh **Tartaře změníš vlas v sluneční jas**
Není zřejmé, zda tvar „Tartaře“ je dativ, nebo vokativ. Pro první variantu svědčí syntaktický paralelismus s následujícím veršem, pro druhou variantu neobvyklá podoba antického jména. V případě, že by se jednalo o dativ, přikláněli bychom se k opravě na **Tartaru**, v případě, že by se jednalo o vokativ, přikláněli bychom se k ponechání tvaru **Tartaře**. V textu ponecháváme původní tvar.
- s. 103, ř. 3 zd. **Má múzo kráse nejsvětějších ven**

6.

Ve chvíli, kdy připravujeme k vydání rukopisný text, pozbývá v prvních krocích na důležitosti volba mezi čtenářským a vědeckým vydáním. Vzhledem k neexistenci kanonického textu, je tak jako tak nutná kritická příprava textu, tj. přezkoumání dostupných textových pramenů, jejich zevrubný popis, evidence variant a kritika textu.

S další fází, přípravou edičního aparátu, je již potřeba zvolit jednu z možností, protože volba bude mít vliv na jeho podobu (především na jeho rozsah a míru formalizace). Vzhledem k tomu, že vydávaný text není součástí kriticky připraveného vydání sebraných spisů ani žádné ediční řady s vědeckými parametry, kloníme se k vydání čtenářskému, byť s rozsáhlejším edičním aparátem, než bývá u poezie zvykem.

Při přípravě edičního aparátu nám byl (nedostizitelným) vzorem komentář M. Červenky a Z. Trochové k soubornému vydání Tomanovy poezie v České knižnici (TOMAN 1995: 191–247). Jeho přednost vidíme v tom, že do značné míry ruší rozdíl mezi oběma typy vydání: rozsah edičního aparátu (na poezii neobvykle veliký) by ukazoval na vědecké vydání, zpracování aparátu a jeho jednoznačné zacílení na (laického) čtenáře zase na vydání čtenářské. Hodný pozornosti se nám jeví především druhý oddíl komentáře, nazvaný „Proměny textu, dobové souvislosti sbírek a básní“, jehož autorem je M. Červenka. V něm se podle nás autorovi podařilo vytvořit nový ediční žánr, který účinně propojuje popis proměn textu s výkladem proměn poetiky (včetně intetextových, intratextových a poetologických souvislostí) a dobovou recepcí jednotlivých sbírek, čímž žánr (edičního) komentáře povýšil na svébytnou a lákavou formu výkladu.

Pochopitelně si uvědomujeme nesouměřitelnost obou edicí. Naše práce se týká dosud nepublikovaného rukopisu a nikoliv básnického díla s bohatou ediční a výkladovou tradicí. V edičním komentáři ke Kolářovu *Novému donu Quijotovi* se budeme potýkat se zcela odlišnými úkoly než M. Červenka a Z. Trochová. I přesto se domníváme, že impuls, za který máme Červenkův komentář, lze zhodnotit i v této práci.

*

Ediční poznámku rozdělujeme do tří částí: 1. Úvod, 2. Ediční zásady, 3. Komentář.

1. Úvod

Vzhledem k tomu, že připravujeme k vydání dosud nepublikovaný rukopis, poskytuje tato část ediční poznámky čtenáři základní literárněhistorické údaje o vydávaném díle, tj. zasazuje je do dobového literárního kontextu, do kontextu autorova díla a stručně charakterizuje jeho poetiku. Její součástí je rovněž souhrnná textologická charakteristika vydávaného textu, tj. popis výchozího textu a charakteristika textových pramenů.

2. Ediční zásady

Tato část ediční poznámky informujeme čtenáře o jazykové stránce díla. Obsahuje popis edičních zásad a charakteristiku změn, které jsme v rukopisu provedli, přičemž se soustředíme především na ty jevy, v nichž se text liší od současné spisovné normy. Tato část rovněž obsahuje soupis změn emendačního charakteru.

3. Komentář

Komentářem (či tradičněji vysvětlivkami), se nejčastěji míní výklad, který se „soustředí na ta místa editovaného textu, která se významově vztahují k souvislostem, jejichž povaha nemusí být zřejmá hned z textu samého a jejichž určení může čtenáři pomoci při čtení a rozumění dílu.“ (ŠPIRIT 2006: 152). Je na editorovi rozhodnout, zda ve vydávaném textu jsou místa, která takový komentář vyžadují, a posoudit, které informace mohou pomoci čtenáři při čtení.

Pokud jde o náš text, domníváme se, že doplnit jej komentářem je užitečné, ne-li nutné. Kolář v *Novém donu Quijotovi* staví na masivní intertextovosti a na síti obecně kulturních odkazů a narážek. Četba takto orientovaného textu klade na čtenáře veliké nároky co do rozsahu jeho „encyklopedie“. Čtenář bez podrobné znalosti dobového kulturního a historického kontextu nebude patrně s to řadu aluzí či osob a událostí, k nimž se v textu poukazuje, identifikovat, což bude znamenat značné ztížení a ochuzení četby, ne-li její odsouzení k neporozumění.

Při přípravě komentáře jsme se opírali především o stať M. Špirita „Poezie a komentář“ (2006). V jejích intencích jsme se snažili „zůstávat u textu“ a vyhýbat se „slepým enumerativním uličkám“. Prostřednictvím komentáře popisujeme především intertextové a intratextové souvislosti (a to nejen v rámci *Nového dona Quijota*, ale i šířeji v rámci Kolářova básnického díla). Privilegovanou formou intertextového odkazu jsou v *Novém donu Quijotovi* vlastní jména, kterých je v textu veliké množství. Antická a biblická vlastní jména opatřujeme komentářem v případě, že jde o jména, ke kterým se Kolář ve svém díle opakovaně vrací, nebo o jména, která nepovažujeme za obecně známá, a nebo považujeme-li to za nutné s ohledem na kontext. Jména spisovatelů, výtvarníků, hudebníků a jiných umělců opatřujeme komentářem jen v případě, že je nepovažujeme za jména obecně známá, jejichž znalost můžeme u čtenáře předpokládat, nebo v případě, že jde o jména, která mají hlubší souvislost s Kolářovým dílem. U jmen méně známých umělců uvádíme pouze nacionálie, u jmen umělců, k jejichž dílu má Kolář hlubší vztah, se snažíme postihnout charakter tohoto vztahu. V menší míře saháme ke komentářům čistě literárněhistorického, životopisného nebo jazykového charakteru.

Po vzoru zmíněné Červenkovy edice (a proti převládajícímu úzu) v komentáři rovněž podrobněji pojednáváme o jednotlivých textových pramenech, jejichž soupisu jsme nevyčlenili v ediční poznámce samostatnou část, a o důležitých proměnách textu. Máme za to, že tento způsob je vstřícnější ke čtenáři, kterému jsou textologické poznatky prezentovány v užší souvislosti s textem a jeho ostatními složkami.

III.

Nový don Quijote (1)
Jiří Kolář

I.

Cítím, že přichází – –
A jak to bude teprve úchvatné až promluví –
Nezval (2)

Máj

Na smrk se bříza zelenala
Pro macochu plakaly vůně (3)
Ve vlasech s růží večer zvonici kojil
Hvězdy vycházely veliké jak skříně

Ukousl jsem si citron měsíce
Šel průvod družiček veršů s nevěstou básní
Dukát jsem hodil v slavičí srdce

Jen smršť tvých očí nikde – nikde

Bubny cepů již vyprovází leto k šibenici
Kain či Abel kdo z nich jsi lásky neštěstí

Balada (4)

Pod kolena v oblacích
Oděna sametem svých očí

Měsíc voněl jí šíj
Orion nehty stříhal

Zpívala
Jak když na stříbro sněží

Mateřidouška tančila tvým dechem
Babímu letu řas předčítal rozmarýn svou závěť
Nad plyšovou pěvců pěšinou k vějířům rukou
Poletovalo kapradí blíženci vískaných vlasů
V saténových kolébkách ramen
Světlušky bradavek dlouze naslouchaly
Jak na loutnu přílivu
Horoskop trupu vyhrává svůj valčík
A krajkový hranostaj Venušina kopečku
Předčítá si květy zla

Leč
Příliš brzy snědl jsem řetkvičku tvých úst
Kocábku polibků převrhl z ňader hald
A z nebes klína nasýtil záře chvění

Kvetoucí svíce

Z akátů tvých babylonských očí
Když zeleň volenku hvězd ukončí
A dědinou tvých úst klekání zavoní
V hlas houslí nemocných mění se mé snění

Magnetko leknínů jihem políbená
Sklem zbožňovaná panovnice slz
Lodí z olova má láska planá
Měsíčně bloudí jako věčný plž

Tvé tělo schovanko Pastýřky mostů (5)
Báj mého štěstí je i jehňátkem v postu

Umělá růže

Tvé prsy zázrakem hor
Hostie z Austrálie vůní
Vlasy praotcem zvou bor
Monarchie ráje z nich sluní

Modříny očí smutek léčí
Z mlýna úst huláká vznět
Tišiny paží lelek věnčí
Klína včelu láká květ

1.

Nuže –

ovládán vůní jež má či může mít za úkol okleštiti můj život od myšlenky
neexistence ženy jež by dovedla alespoň na nějakou dobu pohnouti rochetkou
mého jedlového srdce jsem nucen vyprávět o pohnutí jež opravdu mohlo ze
samého kořene vyvrátit tento kvetoucí trn ježž již mlád zbavil jsem červeně

(Mám-li právo

probodnout vřed na překážce svého svědomí (ostatně s nevýslovným odporem
k vlastnímu hmatu) a zaplašit to přicházející jako smrt

Sahnu poprvé pro jed

Jed kouzla přijmouti ženu

Jed před kterým jsem klekl a

došel cíle již v devíti letech)

přijde – nepřijde – přijde – nepřijde – počítaje

s možností naleznutí té nadpřirozenosti jež denně vyvrací tolik srdcí

pošetilejších

nežli snad bylo mé

svojí tak hloupě dokonalou sugescí s tak pošetile spravedlivou

krví o jejíž potopě –

Abych nemluvil do prázdna

Je 31. květen 1936

Prostapa (6)

Kdybych byl ženou miloval bych měsíc

Zavřela gotická okna svých očí

Když fanfáry červánků dlouze hlásaly jeho triumfinální vjezd

Zastavilo se moře jejího srdce

Kdybych byl ženou miloval bych měsíc

Kdybych byl ženou miloval bych měsíc

Jsem pes mlékaře který rozváží žal

Pavouk levého oka noci kameněl na vysněném hřbetě srdcové její ruky plné
svatojanských mušek

Náhle

Démonické její rty zvadly

V božské náruči leželo obrovské ráno

Bez slunce

Bez oblak

Skřivan jenž odvážil se vzlétnout probodl si srdce o skleněnou dýku svého hlasu

Dala vinu třem králům procházejícím se po horách jejích nanebevzatých nader

Přála si aby místo nich mohla zřítí Mallarméa (7)

Toužila po zaslíbeném jeho dechu

Poručit mu aby chryzantémami svých zvoníc uvedl v agonii alegorické perly
klínů panen celého světa

Ó –

Podplacena korunou seslaného jí zdraví –
Skryta za oltářem
Onanovat se hnijícím stéblem hrdla monstrance
Nežli by po její němosti sahl kněz sloužící půlnoční mši
Běda –

To by neuškodilo jí tělesné sestře Apollona (8)
Znovu zavřela chrámové opony svých očí
Zřela umírajícího muže
Šla blíž
Na rozteklé hrudi seděla krysa
Slzela štěstím nad svým snem
Tento palác psal verše
Toužil aby uhnílý jeho bok vzmužila svými polibky nekonečně čistá žena

Když průvod karafiátů opouštěl ráj úst jejích –

Kdybych byl ženou miloval bych měsíc

Jak zříte již tento počátek dne
Není mi lhostejno mohu-li nazvat matkou těchto slov *pozdní ráno* otcem *dýmku*
a milenkou almanach mé koláže stejného jmena znectěné vůní drcené skořice
neznamenal pro mne jen pouhý pohled na zlomený
klas nýbrž úplné rozpadnutí se vykřičníku jež by mohla nahradit jedině ztráta
dětství a do takto prodejného smutku

Padala hvězda
Jsem šťasten
Ač spolkl několik lilií bouřlivého lunaparku jejího nerezavějícího těla
Musím mlčet o poslání tohoto gejíru
A tak rapsodie začíná

2.

Název *ARRA* (9)

Hledám báseň i v tom že neznám jejího jmena
Prstům mým stačí zkřehlý chalcedon prvých dvou písmen jimž jen vinou mé
uhrančivé paměti se dostalo naznačeného zasnoubení s bratrským protějškem
svého významu

Arra: Proč bychom se museli znát když více znát se nemusíme

Ostatně –

Vstupme!

S bolavým nitrem jako já vcházím

Bláto kavárny samo bez pomoci beránka nad vchodem nás přinutí jít o rok zpět

Sedím u téhož stolu

Černá ve skle větrá v paprskách podnosu zborceného nůžkami mé

chuti

Točna mi šlápla na srdce

V rozbité zásuvce rukou sní rakvička s mrtvolkou sviňky

Poněkud zmaten čekám

Ale stařeček na lavičce nervů se nepohnul

Zpocen

Vytřeštěn

Chudák neví

Bojí se vykročit pravou – levou

V dobách těch vítězil jsem ve hře na rýmy

Dítě se skobami očí

Kdos chtěl se na nich oběsit

Oženil se s přírodou

Byl tantalový listopad (10)

Ten člověk dovedl volat do dubnových hájů

Když přicházel zpět jeho uondaný hlas

Chodil jsem do jeho vlasů trhat bezinky

Loudil se mezi nás

Srdeční vadou stížený vodník

Místo louží jal sněhulky (11)

A zvatí se nechal králem

Byly to dny jak almužny v diamantovém čase

Dny kdy zarýváš harpuny do hrdla svého

Bys nazvati se mohl velrybou

Kdy střílíš po snech svých bys jmenovat je mohl ptáky

Kdy miluješ-li miluješ za svými zády

Tu mi pravil:

Spatřil jsem mrtvou rodící ženu
Spatřil jsem ženu dvakráte zavražděnou
Ženu plnou zlatých much
Rozstřílenou ženu
S polovicí rozstříleného plodu na světle světa
Ženu bolest

Jsem smuten kdykoliv vzpomenu na jeho smrt

a . - . - .

Přede mnou sedí vodopád
Jsem otrokář v galejích jasmínů
Plamen se nepohnul
Hledí na mě svýma baziliščíma očima proměňujícíma mne ve včelu milující
lunu

Volám:

Opovrhuji květy
Po hlavě sním o kráse otevřených stok a nemocných cest
Abych mluvil srozumitelněji
Pěstoval jsem na latrínách mimózy a posílal je vznešeným ženám jež
líbaly jejich pohlaví
Nevědouc že celují vznešený plod mého --

Všecičko čím nyní se špiním mně připomíná že jsem opravdu miloval
Sedím na lavičce do které je vryt kosočtverec
Obtahuji jej tužkou
A myslím na lusín hvězd *Arrou* prvých podaných mně slov

Arra: Je Kladno vždy tak nahým harlekýnem

Tak jsem byl přinucen žít neboť žilo i mé srdce
Tak jsem byl přinucen zpívat neboť zpívaly i mé ruce

Já: Kladno – Toť rodící muž

Arra čte: Hle Petr Gynt ta ožralá svině – (12)

Necítíte z těchto slov měd'?
Kdykoliv potkám Ibsena
Kdykoliv miluji jej ulehám s měděnou sochou

3.

Jsem rozvedená Ofélie

Odpovídám: Nový don Quijote

Přišlas – ženo!

Jedině ve snu spatřil jsem zelenozlatou sovu
Jedině ve snu miloval kosatce vonící vanilkou
Krev pil mdlou jak broskev
Barvám dal vůni (13)
Jedině ve snu nalézám schopnost do práce přijímat tóny

Však musel jsem žít abych spatřil tebe

Spatřiti tebe znamená
Spatřiti muškátovou spodničku vykvétat v bílou podkovu dne
Kdy škrtič hvězd má po službě
Kdy z trezoru slunce zvolna zvolna vylézají hřivny vnitřností
Spatřiti tebe znamená
Spatřiti Říp políčkovat Sněžku
Či státi v lampionovém háji úst vážky
A čekati

Kompasu času upadly ruce

Spatřiti tebe znamená
V náhlém dešti monstrancí zemřel kat
Spařiti tebe znamená
Čekati rozpadnutí glóbu
Spatřiti tebe znamená
Spatřiti
Na šřavelovou dýku chrámu srdcem upadnouti boha
Boha proměněného v zeměžluč
Větší než vorvaň

A země se ani nezachvěla

Přišlas –

Jinak celá kapitola jedná o lásce k barevným staniolům
Kilometry jsem prostál nad svým rudým chrupem
Zeleň uklidňuje

Modř probouzí žízeň
Kdykoliv do rukou vezmu Flauberta pronásleduje mne nezralý blatouch
Proč by pomněnky nemohly ztělesňovat živý hliník

Dosti – polib mě
Půlnoc si namáčí pero
Bude psát esu
Svědomy těla a instinkt ducha

Líbej
ať hvězdy plivají na spící macešky
Macešky na náměstí Svobody

Arra: Dítě v panence bulváru
V nadpřirozených rukách kelímek s bílým emailem probodlý lžičkou
Oči žen prosí o malomocenství
Muži žádají posmrtnou masku slunce
Dodnes mi děsí terpentýnem polité gobelín této příhody
Dodnes miluji představu existence černé jiriny (14)
Dítěte s kelímkem šlehačky

Jsem znaven
Vybízím hromosvod jejího těla k usednutí a šťasten mlčím
Leč její karafiát opět lapl po tónech

Jsi korálový náhrdelník (15)
Noci
O rytmus tvé kolébavky žebrá mlha i básník
Noci
Popelářský voze písní
Slepá roznašečko litanií
Návsi hrobů
Herno vánočních stromků
Teskný včerejšku
Ledy tvé jdou

Utíkal jsem z háje jejích řas marně
Držela pevně opratě mých myšlenek

4.

Klášter soch se znovu otevřel

Nic nežli láska k hluchým abatyším obsahů

básnických sbírek

Kdybych měl své dětství vyjádřit barvou volil bych teple fialový samet

Pokouším se zvednout bič

Noci

Cikánko

Kouzelnice

Cesto k stodolám

Amforo

Rodů duho

Hoře

Řešeto tolika kaktusů surových vichrů

Růže

Ženo

Notáři říkadel

Eldorado dokonalostí ticha

Charone nenávidící císaře řemesla slasti **(16)**

Tísňivá vačice cepovaná dodávkami miasmů mudrců

Víno novostí

Tíže

Žezlo

Lopucho

Chorále

Lepro

Praha hází zítra radostí

Arra: Petříne
Nezbedo dobroty

Já: Pasáku kurev věží **(17)**

Arra: Co stojí jízda s dámou

Rafael neznající Lionarda
Hadinec svatojánský chléb
Puškin Horatia

atd.

Arra: Budeme spolu navštěvovat kina
Jímá mě hrůza vždy a vždy mám-li přijmouti černobílý rébus své tváře

Náhle oba nasloucháme výkřadu o embryotomii přijíždějících světél **(18)**

Izolace spleenu **(19)**

Mučení dovršeno

A auto na vteřinu endoskopem **(20)**

Elysín tvých zapomínajících rukou nezaměstnaný – **(21)**

Zapomeň žes viděl padat hvězdu

Pod kvočnami parku již dávno spali básníci

Či chceš abych se rozplakal s tebou

Je to tak snadné

Stačí jen odsunout vlasy z čela aby zeslábla noc

Zemi ztěžkaná měsícem zatměným

Revoluce dcero

Lesem chťíčů svých zvrát' v hroby neřest usínání

Zemi hledaná básníkem vysněným

Revoluce synu

Lesem chťíčů svých splat' nebi bolest přijímání

5.

Předbíhal jsem noc a zavíral květy
Počkejme –
Ta vůně přichází k zbláznění pomalu
Myslím na suchou mrkev vybavenou prvním zasněním v letadle
Měl jsem též dlaně na slunečnicích
Jejich rozpadnutí jsem si neskonale přál
Pochopte
Zrůdně sladká vůně suchých květů mi nabízí pannu
i venerického člověka

Já: Kéž bych dočkal se rána
Kdy svolila bys podřezat bolehlavy svých veřejných ňader

Arra: Z každého by vylétl bezhlavý anděl

Já: –

Arra: Lépe?

Já: Socho z celofánu

Arra: Následuji Velikonoce citů

Dítě líbá umírajícího Herodesa
Diana pod trupem koně (22)

Ó – chce se mi utíkat vstříc
Vstříc té vůni

Kalich zbořiv kostnický sněm vrací se prohlášen svatým revolucionářem (23)
Lípa z Naardenu též přichází (24)
Z Tyrol se loudá uzdravený rudý narcis (25)
Blaník se propad
Chudobka z Blatné přinesla účet

Ó
Kdo však prohlásí mne zachráněným
Ty? Vůně
Kdo?

Můj květ?

Plná třída mých květů
Hotel

Schodiště
Vše
Místo kliky můj květ

Probouzím se
Hříšný nábytek

Arra

Burgundské a vzájemné padnutí do rtů
Arra cosi šeptá o lásce ke Karlu Hlaváčkovi
Omegou obaluje lustr –

Když dnes mám popsat nezranitelnost thalassokratického *Arry* niva torza (26)

Bylo to v kraji rybízových labutí
Borůvky česal jsem z nebe a voněl k poštovním známkám tamních květů

Jen zemi krása neuzamkne ústa
Žil-li génius nemiloval
Žena je pouze vděčnou inspirací jež pomine
volal usínající panic slunce podávaje
mně sirotčí střádanku s jejím nesmrtelným tělem

Muži blouznili po ananasu jejích paží
Ženy se bály mléčné užovky její šíje
A nosili poklady k ozdobě jich

Měla dům z křišťálu
Pro drahé kameny nebylo možno zřít její pavučinové lůžko
Do něhož ulehala nahá

Až jedné noci
Měsíc

Shlédnuv rubínovou protěží korunované opálové minarety jejích ňader

6.

Počal nehnutě probouzeti Záhoře
Nevěděla že zešílel
Zemětřesením jejích radiových očí

Tu noc –

Kdosi rozkopával křížovou cestu té kouzelné její šíje
Zasypával Gauguinovi doly končetin
Z magnetové palmy hlavy srazil ořechy blesků očí

Probudila se

Spatřila jej impotentního jak mumii
Blbého jak krále
Smál se

Zapomněla na malachitového bažanta své lásky
Ještě do úsvitu
Dala roztavit zářivé barbarství svých šperků a nechala ulít z jejich srdcí
babylonskou podobu všívajícího kříže perleťové střežky svého těla

Oblaka se střídala v polibcích
Básníci umírali v alejích prstů jejích nohou

Již druhé noci sama zešílela
Měsíc se nepohnul

Vraťme se však opět na cestu –

Arra: Odpusť mi
Uvěř

Ten včerejší Ty byl jen pověřivý šváb titulovaný pro dobrou
paměť

Jdu bez cíle

U Osvobozeného divadla kdosi zavadí o moji ruku

Neměl nic špinavého na své chůzi

Vrací se aby zavadil ještě druhou levou

paží a tu – snad spatřil mě

Má mne za cizinku

Bezpochyby za Rusku

Nudíme se celou noc i když úsvit pomáhá nám zahřáti lůžko

Probudil mě pohřeb deváté hodiny

Zapomněla bych nebýti dopisu

Byl ženat

Mluvil o rozvodu o bance o deváté hodině večer

V kabelce plakala tráva deseti bankovek
Cestou do svého bytu mi slepec závratně rozbolel hlavu
Proměnic ve stříbro celý náklad sena v své kabelce chodila jsem Prahou a
děsila jeho mrazem ty krále ze slunce
Zapomenouc na ústa sotva udržuji dvanáct hodin na svých kolenech
Tu zbytečné oči nabízejí kokain
Nelituji šílených peněz

Za pět hodin vystupuji na první rychlovlakové stanici
Tvých –
?

Já: Podáním kalichu prosilas mne o stejnou upřímnost
Skryj své oči

Když jsem se chtěl poprvé utopit
Byl jsem příliš mlád nežli aby tomu kdo věřil
Vytáhli mě
Matka plakala
Od těch dob miluji heřmánky
Její klín jím neskonale voněl

Pamatuji si že jsem ve škole loudil a kradl kamarádům chléb
Pamatuji si že mě rozplakalo každé vrznutí houslí
Pamatuji se též jak jsem miloval Vinnetoua a Chaplina
Jak jsem miloval otce jenž mi ničil zdraví aby mě uživil
Pamatuji se
Pamatuji se na všechno na všecičko a je mi smutno
Za čtyři měsíce mně bude 22 let

Včera matka plakala a modlila se za bratra
Poslal 60 Kč v poslední chvíli
Sestra chodí po domech prodávat vejce
A já
Já ležím
Ležím a
Kdo vidí mou nenávist
Ležím a sním o květu jehož vůně by sbratřovala srdce
O usmrcujících myšlenkách

7.

Ležím a píši
Když promluví všichni se mi smějí

Takto bez hnutí stáli jsem proti sobě
Předlouho
Oba nazí
Poslední otroci
Oba z krápníku

Oči obráceny v sloup
S ústy na ústech komínů
S dlaněmi plnými mrkve usínala noc

Jako bys probodl kamenného ptáka

Nastalo ticho
Asi se narodí básník pomyslel si heřmánek jediný sadista z květů jenž
jediný nehlučně spal když mravné oči měsíce zvouce k poplatku rozbíjely
zvonice všech slavobran
Náhle slunce objalo zem svýma hnědýma očima a v polibcích prosilo její
okoralé srdce o sebevraždu
A země výklonem o devadesát stupňů
Na Marsu zešílelo sta hvězdářů
Dala souhlas

Nyní měl nastati ten osudný návrat
Kasiopeja má vlastní lóži –

Na zemi
V srdci Evropy se kdosi smál
Byl to heřmánek
Myslel že krásně spí
Jakživ nebyl přítomen takové fidlovačky
Z lidí se stali géniové

Trvalo to –
První vteřina se vrátila

Ženy musely trpět žádající slast

Tak nastal první den ráje

Arra: Odmalička jsem byl nazýván vyvrhelem
Kdybych byl cikánem musel by ze mne být básník
Kdybych byl básník byl by ze mě cikán
Mou matku povalil kněz a tak jsem se narodil lotrem
Ve vězení jsem došel k osmnáctému poschodí své plesnivé urozenosti
štitící se sebemenšího poranění od práce
Květen s jediným květem

Na první pohled mě políbila
Můstek byl beze světla

Bylo mi jako kdybych potkal Homéra
Objímal Mosteckou věž
Jako kdybych mučenkami krmil koně svatého Václava
Pročesal se podloubím
Jako kdybych ucítil stáří Vyšehradu na svém srdci

Znásilnil jsem ji
Týž den vypukla válka
Protože jsem miloval urážel jsem císaře i boha
Po ročním kralování v katakombách vilnosti obsluhován vrahy
Celé město se děsilo mého návratu
Bylo to pár nedůživců s dětmi a ženy
Zanedlouho jedna z nejčistších mě nazvala opiem
Však brzo se mi zhnusila jejich stojatá bělost a počal jsem se učit
nazpaměť bibli
Již druhý den
Odvolávám se na její zbožnost
Přinucuji svou matku sladce trpět
A třicáté půlnoci jsem zpozoroval že opouštím strnulé dásně
Nelenil jsem
Odříkav několik žalmů za mrtvu
Již za čtvrt roku jsem byl představen carovi pro udatnost
Po půli leta mé jméno bylo denně vyslovováno ve všech chrámech – vědy
I v zajetí pro neobmezeně zarytý hyenismus jsem přijat legií
Vlajky na stožárech hrdinství nesly mé jméno
V den kdy jsem utratil nejvíce krve nastal mír
Nazýval jsem se geniální krysou
Leč zlatý límec –
Po vydání memoárů svých sirných rukou
Jež jsem nenapsal
Jsem korunován na národního básníka

8.

Což mě přivedlo na cestu k umění přečísti si svou knihu

Pod třetí knoflík líbám tě rád
Plující mráčku k tisícům vnad
Pohled lásky tvůj to sousto lad
Pozvolna jak dýka tne do zad

Tyto čtyři praporky stížené anopsií byly jedinými mimo podpisu mými
vlastními vředy v té rakovinové zahradě (27)

Připomněly mne existenci spravedlnosti

V tváři tvář

Šílím po své ženě

Zemřela při porodu

Dítě ztraceno

Po těchto ranách

Píše básně:

Zed' z očí mořských bělásků (28)

Měď léčí smích snů i lásku

Klec s mrtvým torzem večera

Žnec s prvním veršem Shakespeára

Luna jak talíř s porcí slov

Sténá jak halíř žnouce rov

Je krví posvěcená noc

Je z mrvy vypřažená noc

Ženy chtějíce umírat láskou přicházely k němu

Vyhovoval i nemocným

Bylo to uprostřed máje

Den se podobal bílé vážce

Když neodepřel své tělo závěti měšťácké ropuše

Jitřenka svítila do samého poledne

Jmouti ji nohou

Zříte ty plameny

Zapálili hyacintový zámek hlavy jeho milenky Evropy

Odešel

Několik uralských orlů odvážilo se hledati seslané jeho tělo na severním pólu

V nevinném chvojí zahálky
Vínem kdy kojí azalky
V koupelně padá početí
V kořalně sedá prokletí

Uchopit za ruce krásu
Pochopit ze srdce spásu
Jen jednou trvat v pochodu
Najednou dát se k východu

Pak jsem spatřil rozbořené studánky tvých očí
Oči tvé matky

Chrám se boří
Uprchni dcero má
Uprchni madono zbavená čistoty svým otcem
Odpusť mi
Odpusť tomu jehož jsi milovala pro jeho lásku k nudě ležící na krvavém zlatě
Odpusť mi mé dítě
Umírám
Odpusť svému otci
Vrahu
Umírá
otrok kráčejíci stezkou snů
Snů jichž se děsil
Jež vraždil lehčeji nežli člověka
S tančícím pohledem na Otavách tvých paží
Umírám
Vlož zář očí své matky jež obplouvá svatební tragédii tvé nahodilé šíje do
mrtvých saprofytických dlaní mých (29)
Vykupujících mé slovo

Ty mlčíš!
Což jsem ti neřekla dosti o tobě
K smrti posílenu

Kdo jsi?

Kdo!
Odcházející! noci
Noci!

9.

Noci sopečná
Amethystově černá a znovu samé zlato
Noci jež bylas jen mužů
Noci 24. září **(30)**

Noci jež bylas jen mužů

Zavazoval jsem si oči a z úst mostů se vrhal do ocelových lůn řek
Zmírej skřivane

Arra: Nalij mi do uší žhavou rumělkou
A odpovím ti Wagner **(31)**

Naslouchat Beethovenovi a nemít touhu obvinít jej ze živelné pohromy?

Přál jsem si konec
Čeho konec však nevěděl jsem
Sna
Vždyť je to skutečnost
Skutečnosti
Vždyť je to sen

10.

Po duběnkách přišel hořec platit mi nájemné
Ale to již noc marně smiřovala šípky svých ňader
Pak princezně úsvitu vyprávěje anekdoty –
Spatřil jsem jej

Dlouhým polibkem loučil se s lunou

A v chůzi již odchází láska počal snídati hvězdy

Bolehlahy očí pomlouvaly vyšívaný smaragd země

Zmaten

Nevěda usedl jsem na rty vesně

Byla ošklivá a ležel s ní Goliáš

Nazvala mne Janem a místo za chrta dala za černý leknín (31)

Soudruzi kašlali otokárky

Jen místo mě zřel každý bahno

Tak žil jsem

Sedmkrát se zamiloval

To bylo sedm egyptských ran

Kdykoliv pohnul <se> byla válka

Jidáš se oběsil nedaleko mě (33)

I umínil jsem si usnout

Jen od suché včely již měla za talisman jedna z žen zdánlivě mě navštěvujících

Sny chtěl jsem se dozvídat vše o těch jež miluji

Však ještě první den mne kdosi probudil

Slovem

Revoluce

Odešlas

Odešlas

Jak nádherné strnutí

Odešlas

Ochutnati konec a –

Bílý netopýr hořící tvůj obličej

Po stěnách rakví teče dech tvých vlasů považovaných za struny půlnoční violy
úst (tvá ústa jsou lístek po němž šlapu) Prvního máje
Hampejz s nahými ženami tvé oči dva malomocné vředy

Zdechlinami přežrané vlče vydávilo návozy tvých ňader
Krev mi slábne když vzpomenu na hladový rok tvého klína
Krysy rozkousaly hlavy dvěma neviňátkům
Luna rochala v bahně
Dvě stébla vyrvaná hnojišti

Ještě slovo a zemru

Odešlas

Toužím bloudit nejživější Prahou a ženám jejichž hvězdy byly by schopny urvat
jediný polibek z angreštových paprsků oblačných svých rtů
pro pikolu z červánků
mého olověného srdce

Místo růží nabízet darem židle (34)

Muž: As byl jste mastek když zvedl Vás Deukalion (35)

Básník: Víc nechci nic nežli aby smrt nenalezla můj hrob

Muž: Nebude zpívat a lapíš se

Básník: Jsi-li noc
Kde Fauste máš svou purpurovou kápi

Žena: Nech přijmouti mi jeho květ
Dnes probudil mě skřivan
A v kolébce z ostnatých drátů zrodil se i můj černý den
Vždyť sám byls pastýřem
Dožil sny
Máslo stloukal veršů
A tento zajisté chodí krást do vlastního srdce

Muž: Pojd' pryč od něho
Je ženat s poezií toť nemoc horší lepry

Žena: Však vůně i hnijící může opět jen vonět

11.

Muž: Ó – nevěř
Nevěř – každý den tvoří své zákony
Až hudba bude ti chrámem kde se prostituují barvy s vůněmi (36)
Budeš moci nazvat svou vlastní i vesmír
Však život a krása nedovolí poznati tobě jak podivný jsou svazek

Žena: Milovat ze soucitu je hroznější nežli nenávidět?

Muž: Jen nenávidět ze soucitu je strašnější než milovat

Žena: Je mi jako bych Jarmilou a on Vilém (37)
Jak krásně voní slunce z jeho dechu
Nech přijmouti mi jeho květ

Básník: Ženo jak vypovím Vám tu hrůzu
Romeo probudil Julii ve vašich očích

Žena: Zab oba
Pozdě na smrt

Odešlas

Dobré jitro slovo
Sasanko opilá v boku
V oku zbloudilá cikánko

Dobré jitro básníku
Pluhu z fialky
Zahálky duchu

II.

... až ho překonám zůstanu se svými básněmi navždy doma

Mácha (38)

12.

Na vrcholku mimo několik nechutností v závoji hmatu (jdu po špičkách) je stromořadí ukřižovaných jambů od nichž jsem se dozvěděl že budu žebrákem

Se zvonky na dlaních

Kdo nutí mě do práce azalko?

Čím byla by všechna krása žen bez jedné ze štěrbin

Vypláchnout ústa jde i nejaristokratičtějším parfémem

Dobrý den slovo

Vánočko slazená náhodami

Jahodami svěcená kukačko

Dobrý den básníku

Srdcí kapelníku

Popelníku sluncí

Nežli jsem se dozvěděl co je to verš

1932 Socha s bílou holí

Básník: Ženo

Řekni miluji tě a slova má otroky tvými

Slepá: Jsem pouze svých snů vladačkou a ukrýt na slunci svém
mohu jen toho kdo též nezří mne

Znovu vyháníš na pastvu pampelišky

Znovu ti rodnou ves připomene kapr

Znovu –

Až pozveš k večeři tu královnu nemocí

Bílou hůl

Tak pranýř na očích jdeš za svým snem

Tisícím a prvým snem

Tisícím a prvým životem

Tisící a prvou ženou

Později tímto mečem přesekl nit' mého dechu:

Nelze mi vyjádřit lásku jíž

vyprošoval jsem Lenina smyslů devátým listopadům jejích absolutních očí

Srozumitelněji:

Odešla s mým políbením
Zapomenouc zavřít oči

prosinec 37

Práce

Byl soudný večer
Stál jsem před hospodou vesmíru
Pozdravován krásnou polednicí
Vybírající vstupné
Vstupné vyjádřením co je to práce

S chrpou v ruce nakláním se nad stříbrnou knihu

Práce toť struna Vltavy
Toť spánek ve stěžni svatovítského chrámu
Toť vědomí že spíme a přeci otvíráme oči
Práce toť Muž
Muž v náruči Muzea prohlašující se básníkem
A vteřina
Kdy Poříčí plné mrtvol
Práce toť smrt slunce
Radost
Radost z pukajících srdcí přicházejících žoldnérů
I zježené vlasy dětí zpívajících Internacionálu v mužových smetanových
nohách

Podal jsem mu megafon petřínské věže

Práce
Z hlasů volajících poznati své srdce
Také všechny jeskyně světa po nichž jsem hledali svatého Václava
Toť procitnutí

Připsal jsem mlékem

Práce toť zasnoubení s krásou

13.

Vzpomínko!

Pozdravuj ode mne ten ostrov bílých sopek

Datle!

Mám pro tebe sochaři tunový kvádr plicního kamene lékaři

Krupobití!

Počni svou práci

Kdosi –

sedí na popravní židli mé subjektivity

Iustikte!

Poznáváš sebe

Lichotícího barvám

Ó dosti

Štěstí!

Dítě již pláče

Opona stoupá

Další vlna

Nežli jsem se dozvěděl co je to verš

Rýmoval jsem prózu (39)

Květen 34

Za to že ztupil jsem jej k vytí (40)

Za to že zbavil jsem jej žití

Nyní plní mé dlaně vůní

Nyní vlní mé skráně tóny

Chtěl bych mít kolovrat

Kterým z vlasů tvých lnu

Kterým z hlasů svých snů

Bych upředl nový svět

Nový svět

Kde nepanoval by vraždící náboj tura

Kde neumíral by pěnící příboj jara

Kde srdce vyzváněla by k lásce

Kde ruce radostněla by práce

Kde sníh slunce v duše věznil by slavíky

Kde smích slunce duše měnil by v básníky

Pojď milá
Dnes měl jsem sen
Pojď milá
Vím kde kolovrat mají

Září rudou hvězdou

Březen 38

Koupelno květů zla
S páteří stradivárek
Laterno světů mdlá
Máteří voní z bárek

Popelko s člunkem v oříšku
Zelený čtvrtek tvých očí
Křepelko s mlýnkem pelíšku
I luny smutek otročí

Galerie lunatických narcisů
Půlnoční klavíry tvých rukou
Kamélie historických procesů
V bezední slov safíry tlukou

Pomněnko spánku hoblice
Jitra pyramidy tvých ňader
Kropenko vánku věznice
Již zítra zjeví pravdy tvých her

Orloji z podléšek
V krinolíně polibků
V příboji macešek
Máj líně končí pitku

14.

Já bílou laní byl a hledal lovce

Proto nikdá nepochopíte bolest jež vláčela mým tělem při napsání jediné věty –
třeba špatné

Mám však právo nemyslet na hlad
(Jak strašných pro mě těch osm hodin
Jaká hrůza vyjde-li nová kniha)

Naučil jsem se číst sluchem (41)

Číst sluchem obrazy
Číst sluchem děje

Ne neomdlel jsem

Vidím své místo

Zřím i jej

Netopýra zbožňujícího slunce

srpen 35

Například do sonetové bábovky

postupně svise slovo po slově

vtěsnejme automatický text (42)

Takto:

masa:

Mluví	postříkanou	zákusky	měchům	krev	košťat
Kytára	dceru	Styxeova	pokácených	v hlavách	pávů
Sešlý	periferie	mozku	květů	s meči	Špína
nůž	Tělo	zrajícího	Schopen	zpívajícími	Lazarů
Nevím	Nejlepší	v době	růstu	v květech	mrtva
Závěs	v patách	bolesti	očima	Mandle	Trnky
Vzal	v pase	svorně	společně	ulehli	voní
opuštěnou	v křeči	znalé	oplodníme	v shnilý	melounem
noc	gilotina	národům	země	vylámaný	cév
kdo	poslána	urvaným	kvetoucí	mák	nudy
utrhl	měnit	a bijícím	srdce	a rez	Kopí
Násilím	stařeny	děti	k tomu	potřebou	síly
pozoruji	V mouchy	chodící	sami	trny	Hostie
zed'	obletující	k žhavým	rozžhavíme	Násilí	z úst

K pokračování lépe k dokončení stačí býti povolný polibku této inspirace
Tedy několika kovovými výrazy:

Automatické tvoření metafor
Aneb

Autofora text:

Mluvil k postříkaným zákuskům měchů z krve košťat
Kytára je dcerou Styxea i s useklou hlavou páv
Sešlá předměstí mozků kvetou v meče špíny
Nože těl zrají schopností zpěvů Lazarů

Nevíme o nejkrásnější době růstu v květy smrti
Zavěšen na paty bolesti s očima mandlových trnek
Vzali se v pasech a svorně spolu ulehli ve vůně
Opuštěním křeče seznal že oplodnil shnilý meloun

Tu noc na gilotinách národů země vylámal cévy
Pak kdosi poslal jej trhat rozkvetlý mák nudy
Dotekem měnil své zbité srdce na rezavé kopí

Násilnil stařeny a děti k tomu nepotřeboval síly
Pozoroval mouchy poletující samotné tmou s hostiemi
Zdi oblévaly jej lávou žhavou až násilnil svá ústa

(Ujal se mi hadinec a pravil mi:

Neplač
Nebude věku kdy by člověk neměl co říci)

Psáti básně toť přecházeti moře (neříkám že minulé je jí)
Však tvořiti nadpis –

ocitnouti se nahý
na severním pólu

Zde 32 abeced
Každý lístek písmeno
Vymkněme masku a volme
Písmeno po písmeni:

P R O S T A P

Z nenapsané básně – HUS –:

Blázen to byl jenž rozdával své srdce
Bedlivě rozmeťte jeho prach (43)

15.
Listopad 37

G. Apollinaire v Praze (44)

Prašné bráně umrzla ňadra
Rozepjala živůtek a sama kojila noc

Vzal jsem mezi rty klarinet Karlova mostu
Nebe se chlubilo husí kůží
A sedl v podobě motýla na čínskou zeď jejích řas

Po Vltavách stehem jí pluly pohřební čluny

Když jsi zapálil i pouťové stánky očí
Na peronu čela potkáš smích
Zatímco písnička ti zobe z ruky
Chce se ti oběsit se na duze
Ulehna na jahelník věží
Přepadne tě spánek

Když se probudíš
Svaté klopky nahrazují slunce tebou milovaných
I vystavíš chrám Radosti v svém srdci

Jsem znaven neboť jsem spal s Prahou
Odpovíš vůním

- Promarněný vzduch!
- Nepodobno slovu!

Pravila mi: Miluj mne umírám
I naplnil jsem její ruce

Žena čeká na muže jehož srdeční sakura přikázala čekat jejímu dechu
Muž Othello

maskován přichází oznámit jí faleš rozbořené větvy své smrti

Jako dítě utrl jsem květinu a ptal se jí proč žila
Smála se a mlčela

Je to smutek vyzáblého měsíce pro vyhaslé slunce
Muž jat odkrývá roušku ze svých slov
Žena: Pro mne jsi mrtev

Spatřil jsem jej mrtvého na kolébce těchto slov

Březen 38

autoginace (45)

I. Je duben

Dny se rýmuji
Tu a tam oblak
A tvé vlasy
Potom fialky
Milenky muchomůrek

Slyšíš mě?

II. Je duben a kraslice plivají blatouchy

Dny se rýmuji a trávník si vyšel na procházku
Ta a tam oblak vypláče harfu
A tvé vlasy struny Smetanova klavíru
Potom fialky sestry slavíků
Milenky muchomůrek těch vlčích jehňat

Slyšíš mě – ne-li nasliň prst
Verši splácím rány

III. Je duben a kraslice plivají blatouchy v obvazech

Dny se rýmuji a trávník si vyšel na procházku s láskou za kloboukem
Tu a tam oblak vypláče harfu

Do hraní dá se duha

A tvé vlasy
Struny Smetanova klavíru i štětce van Gogha
Potom fialky
Sestry slavíků a hvězd
Milenky muchomůrek

16.

Těch vlčích jehňátek a usmrkaných polibků moře

Slyšíš mě?

Ne-li nasliň prst
Z východu vanu
Verši splácím rány
Za práci od koláčů utíkám

Jsem láska

Jsou chutě sestry vůní (46)

Živější dětských lůn
Jsou chutě dcery barev
Ničivé jak boků krev

Jsou chutě vnučky tónů
Jasně nad prsy zvonů
Jsou chutě i matky slov
Křehké i hnijící jak kov

Je chuť smrti silnější
Elixíru rudější je chuť lásky

Sedm let (47)

Ve vlasech s pentlí umíráčku
Rejžáky strnišť vydrhnutý soumrak
Krvácí

Způsobil jsem si smrt již v sedmi letech
Když chtěl jsem polapit modřenku nebes
A obláček vatou si vycpat špičky bot
Jak vypovím tu hrůzu sedmi modlících se krápníků
Z nich vytesával růže s čelem Tisícího muže
S očima vínem zbroceného šeríku

Způsobil jsem si čaromoc již v sedmi letech
Když rozepl jsem blůzičku noci
Zašlápl hlídající včelu
A nader jitrocelem ústa obložil k samému čelu

Jak vypovím tu krásu havraních sněženek svých sedmi let
Šesti bílých skřivanů neznajících let
Sedmé zpívající bělice
Pro něž Dantem být
Neznal bych tě Beatrice

Způsobil jsem si bolest již v sedmi letech
Když chtěl jsem koupit si duhu
Když řeka ovinula kol krku mého paže své stuhu

Bylo mi sedm let když ukradl jsem prsten polárce
Když poprvé jsem plivl na květinu
Bych smyl z ní špínu
– Ó – narodil jsem se ve válce

Bylo mi sedm let když vstoupil jsem do učení ke kováři rýmů
Dodnes nejsem vyučen
Ve snu spatřil rudou českou zimu

Jak vypovím svou touhu
Matko!

Jak vyprávěč romancí přichází noc

Několik dní po smrti Maxima Gorkého mě kterýs z přátel upozorňuje na toto: **(48)**

V bezbarvém koridoru rozmluvy nad ztroskotaným sovětským letounem
Maxim Gorkij nasypal do jeho rány takto zbarvenou sůl:

Chci zemřítí místo

Maxima Gorkého bude-li živ déle nežli rok

14. září 1937

Vilém když setkal se s Jarmilou v jeho vzdorných očích **(49)**
Tu každičké slovo které pravil bylo porostlé rudými máky **(50)**

17.

Nad výhni zrodě se v chirurga
Zatoužil
Vyrvati kurdějím Evropy srdce

Kdo znal tebe mimo pranýř
Čelo humanismu
Kdo znal tvoji čistotu
Když stál jsi nad umyvadlem jemuž říkají oceán
Flétno s Husa tváří
Jen blesk
Blesk nad Tatrou
Zborcená lyra tě poslala pro struny do chaluh poledníků (50)

Neboť jen komu vůně podlamují dech jak hudba (51)
Hnusí se svěcené bláto a neleká se dnů
Jen komu dlážděním černá mše vlasů loutek z mléka
Hnusí se krvavé zlato a neutíká ze snů
Proto jsi život svůj proměnil v slonové pero
A báseň svou krví psal na modrou lípu své země

Leáre měsíců Září
Slyšíš jak Libuše svatební trhá své roucho a pláče
Jak strom pěvce odmítá
Nemá-li smutek v tváři
Jak poznati nelze žádného podle chuti
Každého stůl polit hořkým vínem
To není jenom sbohem polibku soše z medu
To není jenom zlomená jehla v šicím stroji národa
To není jenom ztráta zraku barvami ohluchlého dne

To přísaha je
– Přísaha věrnosti dělníka syna dělníku otci

18.
28. říjen 36

Město s plnými ústy nacionalismu
Od včerejška postřelené nebe nepřestalo naříkat
Svěrák rána mysle na opotřebovanou matici sevřel perníkovou truhlu
mého srdce a přinutil trakařem Země voziti šafrán poezie od hvězdy
k hvězdě a mlčet
Jsem provazolezec bez engagementu napsal jsem větru
Druhou vteřinu přádelny deště vykazovaly konjunkturu

Zemřel jsem

Hlas: Když tě omrzelo být mořem
Učiním tě hřbitovem

Místo pohlaví mám kapli
Za meruňkových odpolední přicházejí zalévačky nabírat do almužen
mých rozebděných očí
Do dlaní mi ukládají měsíční klavíry mileneckých těl
Na boku sebevrah čeká své santalové kuropění
Parafínovou jeskyni úst obydleli slepci a ztracení
Na čele mém milovaných lekníny sluncí
Alej páteře zakoupena potkany
Do harfy žeber dělník přichází snít

Mé denaturované srdce mým vlastním hrobem

Hlas: Jsem žena a mé dítě bude génius
Já: Musel by rodit muž aby to poznal
Hlas: Umíráš závistí
Já: Ještě dnes nebude nic bližšího nežli Ty a mé nohy

Tu mě Václav Pekárek představil Lautréamontovi (53)
O rok později týž mi nabízí svou lásku k Petru Bezručovi
I plním jeho dlaně

Kladenská noc (54)

Trhal jsem růže těžních věží
Verše pročešával komínů hřebenem
Měsíc je špatný hrobař

Kvočna sirény již svolala světlušky
Oblaků magnet továrny překřtěn na ohňostroj
Když rovník vysázel dostatek kopretin na vrávorající divan večera
Dělníci převrhli z haldy pomeranč
A nebe vykvetlo v muchomůrku
Na varhany štol noc se rozehrála

Mléčnou drahou dolů a hutí jsem bloudil v snách
Oráč napínal struny na harfu mých polí
Měsíc je špatný hrobař

Lampář den s modrýma očima přišel
Z nevlídných kolen jiřiny vysoké pece
Z čarovných nader komínů klesla halucinace
Orloj předjaří proměnil laternu noci v ozonové umyvadlo revoluce
Z palety života si namočila dobro

Pod slunečníkem fantazie myslím na matku

19.

Hráno na harfu komínů

Zas haldami veršů lovíš

Nikde uhlu slova

Nadarmo stéblem kouře nadýmáš mydlinku vesmíru

Umouněný vzadu (55)

S režnou dlaní

Jezero nehybných vln

S rybami nenávidícími

Rudých voskovic

Můj háji

Nadarmo přikrýváš se z démantů dekou

By Rus vzala tě do náruče

Nabídla sněžnou moruši své bradavky

Abys sál

Až by hranice zhasly

Až by ženy přicházely do tvých očí modřit prádlo (56)

Svých v lásce vymáchaných těl

Nadarmo rveš si jazyk z tebe nebude slavík

Ani podzemní tvé moře nebude na věky vyhazovat na břeh své ebenové pohádky

Upadl hlad v tvé srdce

A v dřepu odpočívá

Jak falešný zlat'ák čeká slunce na křtiny

V sakristii tvých fléten

Mysl tvá napjata k prasknutí

Z cesty

Básním

Kladno

Životodárná lyro hliněných strun
Bezrozdílné klasy hrdelné krásy
Miluji vás
Miluji tě Luno Země Praho

Rytíři v dominu věků
Kostlivcem zimy zestárlý
Pastýři komínů leků
Milencem jsi mi jenž žárlí

Plantáži rozkvetlá srdci
Černých narcisů háji snů (57)
Koláži uhnětlá slunci
Zemských matrózů ráji dnů

Kouřem zasněženou tvou líc
Když líbám myslím na pochod
Ohněm zkrvavenou tvou píc
Když jídám žárlím na východ

Chlebodárná opero vidoucích lůn
Neomylné hlasy uhelné spásy
Miluji vás
Miluji tě Země Slunce Moskvo

20.

Černý Mars

Nechal jsem se přibít na Jižní kříž

Pro ženu

Jež měla poustevnu v srdci štíra

Tam našel jsem víno po jehož užití uhnívá obličej

A nabídl pěnkavě jejích úst

Odmítla

Tak zval kukuřičný klas mého srdce

Tak navrátil jsem se

Zavazadlo se smrtí bylo pryč **(58)**

Děsí mě to

Jinému svěřit smrt

Nešťastný zloděj

Viděli jsme jej

Podobal se moři a zde utonul řekli mi hloupí vesničané

A já

Já zřel jen zelenou vačici neduživého rybníka

Požádav rosničku o požehnání

Rozhodl jsem se

Jak najdu zde v náprstku Maričky Magdonové **(59)**

Jak najdu

Jež vypil jsem až na dno

Ten

Vždyť zde měl spát matčin šál

To město továrních Jánošíků **(60)**

Ten les pastýřských holí

Ten marcipán k jmeninám stoletého dělníka **(61)**

Ten kolovrátkář Hugo **(62)**

Bednář Mendès

Geometr Neumann

Varhaník Bouchor

Akcionář Kvapil

Havíř Rollinat

Baráčník Herben

Odborný učitel Verlaine

Advokát Seifert

Samotář Turgeněv

Grafik Burian

Jež denně potkáváš jak pozvánky na schůzi

Na nichž jeseň předčítá Nerval (63)
Vesna v kolébce se nechá pochovati
Červenec přichází na mrtvolu své dívky svedené
Zastřelený voják zimy jak němý pták zpívá
Faust soumraku nepřestane pobroukávat své

Celý život můžeš hledat s jakým

nebezpečím

A když krok před smrtí nalezneš ji
Nepozná tě –

Jen noc
Jen noci
Roušky Veroničiny
Do nichž se utřel krvácející kominík (64)
Noci
Černé astry červánky zbrocené (65)
Astry jak klíny
Klíny mulatek
Mulatek panen
Tisících panen
Panen proletářek
Jež ví o svých
milencích na východě

Je po vás trůny veta

Můj syn bude kovkop (66)

III.

Neumru když mne viděly Jeho oči

Deml (67)

21.

Rod

Narodil se v potopě
Jeho matka byla archou dobra
Parlament Venuší úst a chudobkový háj čela
Přebývá v útrokách opuštěných houslí
Spat chodí do čerstvě vykopaných hrobů
Spal i v hrobě mé matky
A tam jsem jej spatřil poprvé

Jako dítě prorazil svatodušní nebe
Oblásek dopadl na monstranci a omráčil kněze
Když byl květinou zemřel panenstvím
Včelou když byl ke květům zemřel nenávisť
Od dob kdy byl červem miluje měsíc
Den jediný ženou byl a orlem stoletým

Dovede přivolat v svůj sen bytost již miluje
Ale pomyšlením že jsa člověk nemůže zemřít na slunci
Nutí jej líbat vše jež nenávidí
Tak nazval i poezii svou smrtí

Prahu nazývá Máchou
Jehož smrt považuje za největší tragédii českého národa
Pravil mi:

Světová válka v poezii již minula
A spočívá-li život v tom že nějaká bytost je v každém okamžiku touž a
přece jinou
Je poezie cílem života
Sen
To zámek je z nervů do něhož krásy se navzájem chodí oddávat
Neboť poezie bez hudby – obrazů – není poezií
A nebude jí ani bez přicházející hudby dějů

Řekl jsem mu:

Bud' přijde spása krví zpita **(68)**
A nebo vůbec nepřijde

Odpověděl:

Zpozdil jsi se o sto let
Co znamená pro tebe století
Nebud' smuten Beethoven též nedovedl tančit
Byl jsem to já jenž kupoval jeho hlavu
Přec od dětství dovedl jsi umírat

Jsi ústa přírody však vonné země páchnoucí jen sněť
Nejen –

Poe zešílet musel aby velikou se stala jeho lež o Havranu (69)
Vždyť pro čisté vzrušení netřeba sahat v kouři jedů
Jen pro rudé učení třeba padat v bouři rodů

Zeleň je pro mne barvou smutku
Hudba v snech mých přináší mi neštěstí

Tu zvlhlými zápalkami jeho utmácených očí
Noc počala rozesvicovat hvězdy
Nechaje berylové pivoňky svých doutnajících myšlenek proletět vlajícím
zrcadlem promyšleně vraždící tmy
Oblékl na sebe měděnkový frak žabího pláče
Jenž jej učinil neviditelným

Dnes bloudit mám po horách místo neštěstí
Volal na rozloučenou

Den
Usedl na koně jímž přijíždí nebohá nemoc

Praha 15. prosinec 36
Topičův salon 18 hodin 17 minut

Spatřil jsem dětstvím broušený diamant Jeho hlavy (70)
Oči jiříčky šílené touhou přeletět točnu
Koudel obratníků Marsu Jeho vlasů
Ucítil vůni smaragdového slunce Jeho srdce
Uslyšel kouzelný let křišťálových holubic příboje Jeho hlasu
Pocítil sladkost skrytého činu stisku Jeho ruky
Přítomnost záře jeho básní v Jeho dechu

Pravil jsem:
Miluji Vás
A z úst mu vyvlála zelená duha

22.

Duha již spatřil jsem jedině na rtech umírající své matky
– Nemohu být šťasten
Nyní i On v náruči drží věnce slaměnek

Opakuji:

Miluji Jej
Nejen proto že souhlasí se způsobem jímž tvořím své texty
Své koláže

(Vezměme jakékoli množství libovolných
fotografií a čísly označme jejich srdce – rozum či trup
Po nevědomé volbě cifer je nahodile sbratřeme)

Nejen pro ztracené pero a nalezenou hrudku jejíž barva uprostřed noci
mě nutí myslet na Otce Albatrosa (71)

Nejen pro prostotu se kterou vyslechl několik mých slov

Kdykoli usedám k Shawovi usedám na kaktus (72)

Rabelais mně pronásledoval plukem škvorů

Nezval je milenec slov

Četl jsem slze jeho Středozemní moře (73)

Nadešla –

První archa

Průhledná svíce z pohlavní mastnoty noci

Byl to André Breton nesoucí standartu

Největší

revolucionář minulého století byl Lautréamont

Ta černá růže je Baudelaire (74)

Pecen vesmíru Rimbaud

Kvalifikovaný soustružník Racine

Stachanovec Vrchlický

Stohlavý tygr Majakovskij

Žlutá vlaštovka Apollinaire

Gymnocephal Marinetti (75)

Platinový dalekohled Sakespeare

Kvalitní šarátice Valéry

Šaldovo krematorium

Beznohá stonožka Čapek

Ruka s osmi prsty Paul Éluard

Rudý onyx Mácha

Černý safír Picasso

Topaz Dalí

Slunce se zavřenýma očima Ducasse (76)

Hudba skončí v knihách

Miluji Jež nejen pro darovaný mi polibek Ženy v množném čísle (77)

Ale –

Házejí po něm růže plné ostnů

A jako správně hrané drama může vidět i hluchý a porozumět mu

Neudržíš Nezvalovu poezii

Neboť potkáš-li tento Devětsil do smrti nezapomeneš na jeho barvu (78)

Nejen tato obhajoba práva na svobodu – štěstí – dobro činí biče Jeho
prstů geniálními ale i Jeho lhostejnost

Tento kámen mudrců toť samo utrpení pod vlajkou slasti

Je to utrpení života

Je krásnější nežli sama poezie

Krásnější?

Ano tato bolest je sám Duch básníka

Tato mléčná dráha po pas obnažená je ono království vidoucích
a jediný Nezval má právo usednout na pranýř jeho trůnu (79)

Pusťme opratě svým myšlenkám

– Vstupme do ulic Zde leží srdce a zasubme její 114. a 115. dům
s fialovou protěží měsíce kdy Nezval rozpouští československou
surrealistickou skupinu (80)

Cítíte krev

Krvácejícího při narození Absolutního hrobaře (81)

Nachylme se a polibme

Z tohoto klína nepáchnou jedy

Člověk jež Nezval vidí přicházet nenese na hlavě trnovou korunu ale
svatozář dialektického materialismu

Ano dekalkomanií Nezval pohřbívá to poslední co zbylo s vinětou made
in romantismus (82)

Otevřeme dokořán

Na okně je diamantem vyryto:

Básník je člověk

Myslící v dějinách

Když jsem byl mlád přál jsem si dláto z jazyka vesmíru

Později toužil po hudbě v níž by se mi zjevovala matka

Abych odvahy nabyt stal jsem se mouchou

A byl přizabit otcem

Protože jenom ze země mohl jsem vysát staletí jež byla potřeba mé bílé krvi

Učinil jsem se stromem

23.

Však ptáci přicházející psát básně do mé koruny
Usedajíce lámaly mé údy

Tak nazval jsem hudbu bartolomějskou nocí tónů
A barvy vampiristy milujícími děti

Když –

Náhle jako láska došel mi Kolumbem adresovaný dopis
Co počnu v ohni tvých očí Poezie
Je mi jako kdybych znásilnil Madonu
Co počnu

Tělo své napjal na lyru
Denně jím osm kalamářů

Co počnu

Písně po mně házejí rukavicí

Co počnu

Noci
Hej noci
Dej poslední mi pomazání
Obejmi mě
Noci –

Tos ty chudobo
Ty lepro lidstva
Ty hnojiště
Bez jehož krve by nekvetl záhon boha ani krále
Ó sbohem dítě
Pikové dámě již dávno dal jsem košem **(83)**
Podzimu vrátil trojského koně
Nyní Jaro šije mi šat

Odejdi

Nechci metati los o košili Daniela
Lyru mou nech si po škole že nechce ministrantovat liliím
Za pět prstů že nechce kupovat **(84)**
Karafiáty

Odejdi

Miluji
Miluji bílou paní
Rus

Chci být sněhem jejích vlasů i bradavek červení

Miluji ji

Čáp přinesl nám manifest (85)

Do práce krájí mi krajíce z pecnu srdce svého a maže láskou

Odejdi

Dám stoleček – Prostři se – tobě

Ať navždy nepřestane pro mě kvésti jabloň

Anti-Dühringa (86)

Odejdi

Dám oslíčka – Otřes se – tobě

Ať motýli neodmítnou nechat psát si na křídla Kapitál

Odejdi

Proč biješ mě

Nejsem skála

Ze mne vytryskne nenávist

Nech pást mé rýmy

Ať revoluce nepřestane na nervy světa navěšovat nedbálka

mých básní

Naposled varuji tě

Odejdi sic –

Obušku rozumu z mozku ven

Proč nenarodil ses pod lipou

Majāku (87)

Lenine

24.

Byl máj smavý a dobrý jak v poli rodící žena
A večer hluboký jak ulehl bys s mořem na jednu postel

Napsal jsem Zemi

K Venuši na stravu chodím
Rudý havran Marsu mým nejlepším přítelem
Již jako dítě modlil jsem se za Lenina
Den zřel jsem sbíjet mi rakev

Nežli tma je zlomí
Vezmi snů mých šípy
A lukem duhy je pošli ke slunci
Prosbu svou jsem podepsal
dělník

Když zmučený Pilát leta odsoudil poslední z jehňátek srpna
Kalvárie když skvěla všemi paprsky určité světlušky mého nitra

Neboj se Jidáši to jsem Já tvůj Mistr
To Já jsem
Musíš mne políbit
Nemohl bych jinak vstáti
Sejmou mne záhy
Jestliže mě nepolíbíš
Nebudu moci To učiniti si sám

Tma zrála a rozkvetlý hrob světa vadl
I vytrhl jsem si srdce a ukazoval je pěvcům
Jak stříbrnou pikolu odlivu Vánoc

Chod' skrčen at' neprorazíš blankyt
Čas smál se mi
Strouhaje do očí sloup Lotovy ženy

Jen routa rukou tvých mě líbala
Ó matko
Země je prodejná děvka ta vzdá se každému
Z žaláře když volalo mi Jaro
(Ani mne k poezii nepřivedla láska)

Jen roucho rukou tvých mě halilo
Ó matko
Když polil jsem minulost vápnem
A přišel
Nepoznán odpovídat na černé modlitby vrahů

Malým vozem rozvážím petrklíče smrti
Antilopám věčností zvaných uprostřed inkoustu pouští ukusuji dech

Tak jsem se učinil vládcem
A byl s'at pro pravdu
Tak zrozením zašel můj smích
A znovu onemocněl leprou slov
Neboť opět jsme spatřil pelikána (88)
Plakat struny
Krvavé struny na housle sbratření

Porodník Ráno
Nahmatal v útrokách noci diamant
Řekl mi:
 Jdi spat
 Mám pro tebe ženu

Na lůžku východu trpěla poezie

Dobrou noc básníku
 Slavený slavníku
 Vraníku vražděný

25.

Prosinec 34

Podmaněn květem z jehož kalichu dnes piji jen stěží snil jsem o vyhaslé
raketě člověka naleznuvšího přístroj k libovolnému přetvořování obličeje
Nebudu se rozepisovat o limonádovém vandalismu tohoto námětu v jehož
uskutečnění jsem viděl rozvrácený svět

Duch ve druhé komnatě mého prosince 35 mě ujišťuje že Baudelaire psal
parfémovaným inkoustem

Postrášen – ohlížím se a místo – –

Byl bych ochoten tě milovat
Nechtěj však abych bez bázně přijal tvou smrt

Mimo – jdu snít – neměla odpovědi
Ačkoliv země plakala bylo mi lehce
Bohužel nekonečně krátce
Ten zelený rubín
Ten černý šerík s opojnýma očima jež mi lehounce připomínaly zlato mě
miluje (89)

Byl bych ochoten pro tebe mřít
Nechtěj však abych tě miloval

Štěnice štěstěny zvoluje zvonice
Pravice pradelny šije šibenice

Řetězy jimiž jsem přikován jsou zlaté
Morana si umínila zrodit se na mé hrudi (90)
Hruď u jejíhož stolu hoduje zoufalství
Bolest ryje básně
Radost vraždí
A dobro předkládá jed

Jenom velryby hvězd usedající na má ramena působí že se nechvěji

Nyní se mám střílet s pŭlnocí
18. prosinec 36

Jak se ocitám zde ve foyeru D36 (91)
Z chuchvalce hudby již jinak nemohu popsat nežli přirovnat ji k Hrůze
mě vytrhuje hlas:

Tartaře změníš vlas v sluneční jas (92)
Tityovi usmrtíš supy
Dna přibiješ na sudy Danaoven
Sisyfos za službu ti poděkuje
Tantalovi jablka podáš
Ixiona z kola sejmeš

Mávající stříbrnými houslemi přichází žena
Stvořená pro lásku ze soucitu
Volá že cikarety jež jsem jí poslal byly nejhnusnější kvality
Neznám ji a na omluvu nabízím svou autokoláž *vlna* (93)
S nejlacinějším pohledem diktuje paprskem v svých prstech
neviditelnému orchestru
Nyní bezpečně poznávám Ševčíka (94)
Postřehnuvši moji rozpačitost nabízí mi svou paži jež je ledová a vede
Výstavní síň Mánesa
k obrovitému plátnu
Jsem uchvácen
Ptá se mne na název
Z úst mi plyne: Pražský chodec (95)
Dívám se ještě dlouho a s láskou
Hlas ženy za mými zády:
Hnusíte se mi
Což jste neviděl svůj obraz tvoře jej
Smích a zpoceny pláč
Šumavskou vánici střídá vřeskot opilého jazzu

Probouzí mne hluboká vůně jasmínu

26.

5 hodin

Jaká slast
Matka dýchá

7 hodin

Zda nepřestane nežli přijdu na oběd

Poledne

Oči jež byly největší věci mého života
Ruka již jsem tak málo líbal

Schyluje můj sluch k své hlavě

V křeči naslouchám hodinovému tiky – taky – tiky – taky deroucímu se
z matčiných spánků

16 hodin

Utíkaje z práce div nerozdupán (mnou?) splašeným koněm přelamuje nohy
mým nervům černě závojovaná limuzína plivnuvší do mých úst – báseň

Je tvrdší nežli byla kdy napsána

Báseň za jednu Kč

Za jednu korunu humanistický manifest

17 hodin

Dodýchalo mi slunce v polibcích

Vytrhněte tento list!

Pláči (96)

Prosinec 37

Smrt polnice

Noc jak černý pomeranč
Země jak stříbrná fialka
A hrst měsíce plná slaného vína

Chtěl jsem se dožítí dvaadvaceti let
A mít dvaapadesát synů
Vím

Tvůj zákon krásy zrozením napsán byl a žije beze změny

Budu však smuten i když nenaleznu a konce nedojdu

Noc jak schvácená píseň
Země jak novorozený Hamlet
A moře na němž tone David

Na dlani se objímal Goya s Picassem
Pod nehty láska růžověla
Z rozladěného hřbetu don Quijote volal
Čekání – jak nešťastné to slovo

Políbil jsem ruku Madridu (97)

Když vzápětí jak spolkl bys zdraví
Stromy zastřely své oči
Naše radost byla vaše melancholie šeptaly květiny kamenům
Z hvězd se sypala bolest
Jen tma
Ta matka mamonu pletla dál své nátepníky

Kde jest Smrti – Achille – tvá pata
Zabil jsem jednoho z Blíženců
A ruce ohřál si v jeho smaragdové krvi
Jsem ten po levici

Při každém kroku ztrácel kytaru kord nebo svícen
Jeho hrud' byla mraveništěm jitřenek
Vlčím jezerem na nějž vypluly labutě jeho ústa
Nohy toho milence Luny byly z ráje prchající Adam a Eva
Hlas
Opustiv zsinanou Máju poezie (98)
Usedl na oltář
Navečeřev se hostíí
Zpívá

Majáku vonného slova zde budeš morovým skaliskem (99)
Lyra je schopna revoluci zasněžit pouze skořicí

27.

Narodil jsem se s pochodní
Noci!
Kdy žádat svobodu je zločin
Kdy projevít čest je zrada
Miluji jej
Sněhu nelze vyrvati světlo

Jakmile Smrt se dotekla jeho květnových rtů
Rozpadl se na milion zelených slavíků
Jež odletěli na východ

Plot z hnědých krys zastřelil polnici **(100)**

Kéž byl jsi pastýřem viol s bičem Vltavy

Garcío Lorco

Dobrou noc slovo

Válko sbratřená s právy
Krví nacpaná dýmko

Svému španělskému otci

Bázliv o ženu svou Čechy
Rodině hrozí hnědý mor
Ztracený syn Vám posílá zelenou růži svého polibku
Písně s bodáky pochodují tepnami jeho dítěte Prahy

Zlíbejte za mne matku Zem **(101)**
Uvařte heřmáněk ať zhojí se jí klín

Zlíbejte za mne bratra Madrid
Verši uspěte jej ať lépe snáší rány

Zlíbejte za mne tetu Noc
Vpleťte jí do vlasů lásku

Zlíbejte za mne strýce Den
Nohy mu obvažte odvahy září

Zlíbejte za mne i pantátu Slunce
Křiste vítězstvím jej uzdraví vás krásou

Tři dny před východem slunce

Tvář I.

Den propil zlaťák slunce
S tváří si oholím jaro
A půjdu sám lovit noci sumce

Říkánko z peří pojd' se mnou hráti faro

Jsem zapřažen do pluhu utecte hvězdy
Rudé konvalinky zář uzdraví mou líc **(102)**
Jen mozolné má lyra pozdravuje hvozdy

Pro krásy hlad musíme do ulic

Pak políbím tě na tvé čelo bílá mandelinko
Má múzo kráse nejsvětějších ven
Pak mléčnou drahou navštívím tě má maminko

Ó do Vás verš být zemí uložen

Tvář II.

Slunce již spáslo jetel hvězd
Na loutnu svou zahraj mi moře
Blaníky otevři svých prsů věčnosti pěno
Ať jenom pták zvedá suknicí hoře

Kerebel je mým psem a Diana mou ženou (103)
Barvu vítězství má sibiřský můj vlas
Země je zpěvník v dlani vesmíru
Každé slovo má svých vůní hlas

Až pod živůtkem Evropy oheň dohoří
Do necek nachytám harfu deště
Vystoupím na chůdy chladíren a omyji nebe
Karkulce úsvitu zbude jen zlíbat mi pěstě

Tvář III.

S lyrou na bradě přišel den
Prosit mne o břitvu verše
V nevěstku melancholii zapředen
Pudroval jsem netopýrů marše **(104)**

Pryč soli z talíře mého
Žluči z poháru vystěhuj se
Antilopy vlasatic chraňte mě zlého
Tekoucí dívenko hluchotou okuj se

Venušin pahorek moře
Přejeden kávy zpívá v mé dlani

Mimo cestu k majáků oboře **(105)**
Zrodíš se ty pelikánů paní **(106)**

EDIČNÍ POZNÁMKA

Úvod

Tento svazek obsahuje Kolářův raný básnický cyklus *Nový don Quijote*. Rukopis byl napsán v letech 1936–1938/1939 a dobou vzniku spadá mezi strojopisný „román reafora“ *Rudý havran* (psán 1934–1936) a Kolářovu první publikovanou sbírku *Křestný list* (1941). Jde o text bilancující, kterým autor uzavírá úvodní období své tvorby. Nejedná se o sbírku básní, ale o básnickou (auto)biografii. Ve třech volně komponovaných oddílech autor rekapituluje a rekonstruuje svůj osobní, milostný a tvůrčí život a vytváří svůj básnický rodokmen. Do druhé části cyklu Kolář zařadil ukázky své dosavadní tvorby z let 1932–1938, včetně dvou rozsáhlých pasáží z románu *Rudý havran*. Tyto starší texty sousedí v *Novém donu Quijotovi* s texty s konce 30. let, které již mají blízko k poetice *Křestného listu*. Z tohoto hlediska představuje vydávaný cyklus velmi různorodý a dynamický celek a nepostradatelný zdroj pro poznání (raného) Kolářova díla.

Výchozím textem naší edice je nepaginovaný autorský rukopis, uložený ve fondu Vítězslava Nezvala v Památníku národního písemnictví ve Starých Hradech. Rukopis je zapsaný v sešitu s čtverečkovaným papírem o rozměrech 225 × 282 mm. Je psán zeleným inkoustem, jednou rukou (Kolářovou). Za textem na poslední straně touž rukou připsána adresa „Jiří Kolář Rašínova 190 Kladno“. V rukopisu je velmi málo škrťů či jiných oprav. Sešit je vlepen do měkkých šedých desek. Jejich hřbet je přelepen lepicí páskou. Na deskách je cizí rukou připsáno „J. Kolář“, „cizí rukopisy“. V sešitu je vložen volný list papíru o rozměrech 225 × 282 mm se strojopisem básně „Binokl“, jméno autora není uvedeno a nepodařilo se nám je zjistit.

Z rukopisu byly časopisecky publikovány básně „Noc na Kladně“ (U Blok, roč. 3, 1938, č. 2, s. 130) a „Sedm let“ (Život, roč. 17, 1942, č. 2, s. 103), tato až dlouho po dokončení rukopisu a ve značně přepracované podobě. Několik veršů z *Nového dona Quijota* začlenil autor do své knižní prvotiny *Křestný list*.

V naší edici vychází *Nový don Quijote* poprvé.

Podstatné změny textu zaznamenáváme v Komentáři.

Ediční zásady

V souladu se zásadami české ediční praxe opravujeme v textu zřejmé chyby (písařské, pravopisné, mluvnické) a vesměs normalizujeme pravopis. Vzhledem k osobitosti Kolářova jazyka neopravujeme některé jevy, ve kterých se autor odlišuje od kodifikace.

V otázkách výlučně pravopisných (psaní i – y, s – z, příslovecné sprežky) se řídíme současnou normou.

Psaní velkých písmen normalizujeme a sjednocujeme v rámci textu, ponecháváme však pro autora typické velké písmeno ve jménech antropomorfizovaných přírodních jevů, dějů a objektů (např. **Jaro**, **Ráno**), pojmů z oblasti kultury (**Poezie**) a případech jako **Luna**, **Země**, **Smrt**. Ponecháváme typické psaní velkého písmena v osobních zájmenech. Ponecháváme dvojí psaní **květy zla** s malým počátečním písmenem.

Psaní vlastních jmen osobních i místních normalizujeme, ponecháváme však podobu **Lionarda**, dále důsledně užívanou podobu anglických jmen **Leáre**, **Shakespeare** a z eufonických a kontextuálních důvodů ponecháváme podobu antických jmen **Styxea**, **Tartaře**, **Kerebel**.

Přejatá slova píšeme podle současné normy kodifikované v Pravidlech pravopisu z roku 1993 a v tzv. Dodatku (např. **tragédie**, **génius**, **poezie**), ponecháváme však podobu **triumfální**, **cikarety** a sklonný tvar **engagementu**.

V oblasti samohláskové kvantity a ve snaze co nejvíce zachovat autorův jazyk respektujeme podoby jako **leto**, **jméno**, **drůžiček**, **sahl**, **nedůživců**, **kytára**, **říkánko**. Kvantitu v tvarech zájmen v koncovkách slovesných tvarů opravujeme vždy podle spisovné normy.

V oblasti samohláskové a souhláskové kvality ve snaze co nejvíce zachovat autorův jazyk respektujeme podoby jako **macocha** (m. macecha), **řetkvičku**, **nít'**, **oblásek**, **otokárky**, **žoldnéřů**, **nikdá**.

V oblasti tvarosloví text v zásadě normatizujeme. Psaní v genitivu substantiva **noce**, **chutě** v genitivu substantiv **noc**, **chut'** opravujeme na **noci**, **chuti**, avšak zachováváme důsledně užívaný nominativ plurálu **chutě**. Tvary substantiv **lopucha** a **nedbálka** ponecháváme. Psaní **mně** v akuzativu osobního zájmena **já** opravujeme na **mě**. Psaní **mi** v akuzativu osobního zájmena **já** ponecháváme (např. **Dodnes mi děsí**). Rozlišujeme zvrtné přivlastňovací zájmeno **svůj** a osobní přivlastňovací zájmeno **můj**. Dvojí podobu infinitivu (např. **nazvati** i **nazvat**) ponecháváme. Rozlišujeme tvar supina a infinitivu (např. **spat** – **spát**). Slovesné tvary **usna**, **proměnic**, **zapomenouc**, **propad**, **rozepl**, **zab**, **rozesvicuje**, **ministrantovat** ponecháváme. Podobu **zvoluje** ponecháváme z důvodů efonických. Psaní jako **k Karlu** opravujeme na **ke Karlu**. Psaní interjekce **Óh**, **Oh** sjednocujeme na **Ó**.

.Základní číslovky nerozepisujeme.

Dvojí způsob psaní letopočtů **1937**, **37** zachováváme.

V oblasti syntaxe do textu nezasahujeme.

Text je psán bez interpunkce. Ojedinelé čárky a tečky odstraňujeme.

Doplňujeme dvojtečku po slovesech mluvení a psaní, tam kde uvozují přímou řeč.

Různé druhy zvýraznění (podtržení, velká tiskací písmena, prokládání) ponecháváme, užití tiskacích písmen nahrazujeme kurzívou.

V nejvyšší možné míře zachováváme členění a grafické uspořádání textu.

Nad rámeček těchto zásad jsme do textu zasáhli v těchto případech:

- s. 45, ř. 15 sh. srdcí **pošetilejších** nežli snad bylo mé *m.* pošetilejší
- s. 45, ř. 3 zd. Dala vinu třem králům **procházejícím** se *m.* procházejících
- s. 46, ř. 9 zd. almanach mé koláže **znectěné** vůní drcené skořice *m.* z nectěné
- s. 46, ř. 3 zd. Spolkl několik lilií bouřlivého **lunaparku** jejího nerezavějícího těla *m.* lunaparu
- s. 47, ř. 3 sh. Prstům **mým** stačí zkřehlý chalcedon *m.* mých
- s. 47, ř. 7 zd. Místu **louží** jal sněhulky *m.* louzí
- s. 48, ř. 13 sh. Hledí na mě svýma baziliščíma očima **proměňujícíma** mne ve včelu milující lunu *m.* proměňující
- s. 50, ř. 1 sh. Zeleň **uklidňuje** *m.* uklidňuji
- s. 50, ř. 13 sh. kelímek **probodlý** lžičkou *m.* pobodlý
- s. 55, ř. 9 zd. Vrací se aby zavadil ještě **druhou levou paží a tu** – snad spatřil mě *m.* druhou – levou paží a tu – snad
- s. 58, ř. 18 sh. Po ročním **kralování** *m.* kralováním
- s. 60, ř. 2 sh. Vínem **kdy** kojí azalky *m.* Vínem dy kojí
- s. 61, ř. 7 zd. Naslouchat **Beethovenovi** a nemít touhu obvinít jej ze živelné pohromy *m.* Naslouchat Beethowena na nemít
- s. 62, ř. 14 zd. Kdykoli pohnul <se> byla válka *m.* Kdykoli pohnul byla válka
- s. 68, ř. 13 sh. ve **stěžni** svatovítského chrámu *m.* stržni
- s. 70, 13 zd. I lunny **smutek** léčí *m.* smute
- s. 81, ř. 5 sh. Miluji tě Luno Země **Praho** *m.* Prahy
- s. 81, ř. 1 zd. Miluji tě Země Slunce **Moskvo** *m.* Moskvi
- s. 82, ř. 9 zd. **Bouchor** *m.* Bounchor
- s. 82, ř. 7 zd. **Rollinat** *m.* Roliant
- s. 82, ř. 2 zd. **Burian** *m.* Burián
- s. 88, ř. 10 sh. **nahodile** je sbratřeme *m.* nadile
- s. 88, ř. 11 zd. **Gymnocephal** *m.* Gynoceptal
- s. 90, ř. 4 sh. A barvy vampiristy **milujícími** děti *m.* milující
- s. 91, ř. 7 sh. Ať navždy nepřestane kvést jabloň **Anti-Dühringa** *m.* Antidirinka

- s. 91, ř. 3 zd. Proč **nenarodil** ses *m.* Proč nenarodils se
s. 95, ř. 13 sh. Nyní bezpečně poznávám **Ševčíka m.** Šefčíka
s. 96, ř. 10 sh. V křeči naslouchám hodinovému tiky – taky – tiky – taky **deroucím** se z
matčiných spánků *m.* deroucího se
s. 100, ř. 2 sh. **Tvář m.** Tář
s. 100, ř. 2 zd. Navštívím tě mléčnou **drahou m.** draho

Komentář

(1) Nový don Quijote / Po vypuknutí občanské války ve Španělsku se postava dona Quijota stala v dobové publicistice a beletrii symbolem republikánského Španělska. Nejznámějšími uměleckými texty s touto tematikou jsou povídka „Občan don Quijote“ Vladislava Vančury (1891–1942) a báseň „Don Quijot bojující“ Františka Halase (1901–1949) ze sbírky *Dokořán* (1936), kterou zde pro ilustraci uvádíme:
„Don Quijot bojující

*Když o podzim se řízl sad
až skoro do zlata
já zaslech Rosinantu ržát
a viděl Quijota*

*jak Kastilií kostnatou
dál táhne za vým snem
Necht' s mlýny se zas jiní rvou
my na frontu teď jdem*

*A Panza plný veselí
na mezku chichtá se
Můj pán se probral z blouznění
jde střílet povstalce*

*Když o podzim se řízl sad
až skoro do zlata
Don Quijot řídil z barikád
mitrajéz ratata. “*

Srov. pozn. č. 97, 100.

(2) Cítím, že přichází – – / Citát posledního verše básně Vítězslava Nezvala (1900–1958) „Věštba“ ze sbírky *Žena v množném čísle* (1936). Báseň má charakter apollinairovského pásma. Mluvčí při potulce městem sní o setkání s osudovou ženou. Celý verš zní: „*Cítím že přichází jako cítíme přicházet svou smrt*“.

A jak to bude teprve úchvatné až promluví – / Citát z Nezvalovy básně „Mezi zuby dní“ rovněž ze sbírky *Žena v množném čísle*. Báseň je programovým požadavkem svobody pro lidstvo. V závěrečné pasáži, z níž citát pochází, jsou básník a jeho přátelé označeni za předvoj tohoto svobodného lidstva:

*„Neboť je nás hrstka kdož se stále přesněji dorozumíváme
Nenávidění jak heretikové
Ale je tisíc věcí které si bude třeba ještě říci
Hle co praví diktafon lesa
Kdybychom jej dovedli spustit
Disk noci*

*Jež prošla labyrintem našeho zoufalství
A jak to bude teprve úchvatné až promluví žena
Až promluví jinoch až promluví dítě
Jazykem jež luštíme jako kryptogram.“*

Nevyjádřený podmět obou veršů, žena, je ústředním tématem prvního oddílu.

(3) Macocha / Macocha, zast. macecha.

(4) Balada / Báseň se tématem shoduje s básní „Sedm let“. Autor to podtrhl tím, že verš „*Kocábku polibků převrhl z nader hald*“ později začlenil do přepracované verze básně „Sedm let“, která vyšla časopisecky. Viz pozn. č. 47.

(5) Tvé tělo schovanko Pastýřky mostů / Aluze na oslovení Eiffelovy věže z úvodu *Pásma* (1912) Guillaumea Apollinaira (1880-1918): „*Pastýřko Eiffelko jak bečí stádo mostů dnes*“ (přel. K. Čapek)

(6) Prostapa / „Prostap“ je titul Kolářova „autofora textu“, který byl původně součástí strojopisného románu *Rudý havran* (psán 1934–1936), ale autor jej zařadil i do *Nového dona Quijota* (zde na s. 71–72). Titul vznikl náhodným výběrem písmen. „Prostap“ byl také název jedné z Kolářových koláží, vystavených v rámci Salonu na chodbě ve foyeru Burianova D37. Srov. poz. č. 42, 62, 91.

(7) Přála si aby místo nich mohla zřítí Mallarméa / Stéphane Mallarmé (1842–1898), francouzský symbolistní básník. K jeho tvorbě se Kolář vrací v průběhu celého svého díla. Inspirovala jej především Mallarméova sbírka *Vrh kostek nikdy nezruší náhodu* (1897, česky 1931), ve které autor experimentuje s grafickým uspořádáním veršů. Tato sbírka byla patrně podnětem pro grafické uspořádání textu v *Novém donu Quijotovi*.

(8) To by neuškodilo jí tělesné sestře Apollona / Apollon (lat. Apollo), řecký bůh, jemuž byla přičítána řada funkcí, především byl bohem slunce a bohem hudebníků, rapsodů a věštců. Apollónovou sestrou, dvojčetem, je Artemis (lat. Diana), bohyně přírody, plodnosti, lovu a panenství.

(9) Název ARRA / Partner a démonický protějšek básnického mluvčího v první části. Vystupuje jak v mužském, tak ženském rodě.

(10) Byl tantalový listopad / Neologismus odvozený od jména krále Tantara. Viz pozn. č. 92.

(11) Místo louží jal sněhulky / Sněhulka, vločka.

(12) Hle Petr Gynt ta ožralá svině / Citát z prvního dějství dramatu Henrika Ibsena (1828–1906) *Peer Gynt* (1867, česky 1913). Celá replika zní: „Kovář Aslak (k několika lidem, s nimiž jde po druhé straně plotu): *Aj hle! Peer Gynt, ta ožralá svině –!*“ (přel. K. Kučera)

(13) Barvám dal vůni / Synestézie, míšení vjemů různého smyslového původu. V raném Kolářově díle velmi častá figura, odkazující k sonetu Charlese Baudelaira (1821–1867) „Souvztažnosti“ ze sbírky *Květy zla* (1957) a k sonetu Jeana Arthura Rimbauda (1854–1891) „Samohlásky“. Obě básně zde pro ilustraci uvádíme:
„*Souvztažnosti*

Je chrámem příroda s živými pilíři,

*jež slovy zmatenými někdy zahovoří;
v symbolů černé hvězdy se tu člověk noří,
jež na něj důvěrně svůj pohled zamíří.*

*Jak táhlé ozvěny, jež zdaleka se mísí
v jednotě hluboké, dálné a temnotné,
rozsáhlé jako noc a jako světlo dne,
tak vůně, barvy, zvuky odpovídají si.*

*Jsou vůně některé svěží jak dětská těla,
jak louky zelené, sladké jako oboe,
bohaté, vítězné či porušené zcela,*

*v nichž nekonečných věcí rozpětí se skrývá,
jak ambra, kadidlo, mošus a benzoé,
ze kterých extáze smyslů i ducha zpívá.“
(Květy zla 1857, česky kompletní 1934; přel. K. Čapek)*

*„Samohlásky
A čern, E běl, I nach, O modř, U zeleň hlásek,
já jednou vypovím váš různý vznik a druh.
A, černý korzet, plný rudých much,
jež bzučí kolem páchnoucích a krutých pasek,*

*zátoka stínů, E, běl stanů, čirý vzduch,
šíp ker a bílých králů, chvění vrásek;
I, purpur, krev a smích, jenž tryská ze rtů krásek
ve hněvu, anebo kající bludný kruh.*

*U, božská vibrace, U, zeleň moří s vesly,
mír pastvin, s dobyt看, mír vrásek, které kreslí
prst alchymie pilným čelům vševědů;*

*O, zvučná polnice, klid vesmírného křídla,
jímž poletují planety a archandělská křídla.
– O, modrý paprsek jejího pohledu.“
(česky 1930, přel. V. Nezval)*

Do strojopisného románu *Rudý havran* Kolář zařadil tuto parafrázi:

*„H modrá
Zbavme trávu žlutě a zem porostu nebem.
C rudé
Básníku tónů polib svou královnu barev.
D bílé
Zde končí stupnice ticha
E hnědé
Touže milovat tvořím.
F fialové
Těhotná šibenice s fialkou nevyslovitelná.
G zelené
Třásní dásní tvých hřích jasní. Oči krev pění.
A černé*

Latrino tónů bud' šťastna, tebe objevil prokletý.

H žluté

Jsi základním tónem melodie hvízdané vrahem své matky, usedající na svěcený trůn. “

(14) Dodnes miluji představu existence černé jiriny / Aluze na báseň v próze „Vyzvání k cestě“ Ch. Baudelaira ze sbírky *Malé básně v próze* (1869). Příslušnou pasáž zde uvádíme: „*Já, já našel svůj černý tulipán a svou modrou jirinu! ¶ Ty nepřirovatelný květe, tulipáne znovu nalezený, alegorická jirino, do té krásné země tak klidné a tak snivé bychom měli jít žít a kvést, vid'?* Zda bys nebyla obklopena analogií sebe samé a zda by ses neodrážela, abych mluvil jako mystikové, v tom, co tobě samé odpovídá.“ (přel. H. Jelínek)

Černý tulipán a modrá jirina symbolizují nedosažitelný ideál umělé krásy. V rané Kolářově tvorbě jde o návratný motiv (např. „Černý karafiát“ je název prvního oddílu románu *Rudý havrana*). V druhém oddílu je tento motiv vztažen ke Kladnu: „*Černých narcisů hájí snů*“. Protikladem černé květiny je v *Novém donu Quijotovi* rudý květ (viz pozn. č. 25). Jinak sémantizované opozice červené a černé užil již Petr Bezruč (1867–1958) v *Slezských písničkách* (1909).

(15) Jsi korálový náhrdelník / Zřejmě aluze na titul, respektive titulní báseň sbírky Jindřicha Hořejšího (1886–1941) *Korálový náhrdelník* (1923).

(16) Charone / Charon, v řecké a římské mytologii převozník převážející mrtvé přes řeku Acheron (Styx), která je hranicí mezi světem a podsvětím. Mrtvým byla jako poplatek pro Charona vkládána do úst mince, obolos. Motiv Charona náleží k motivickému okruhu podsvětí, který hraje v *Novém donu Quijotovi* důležitou roli (srov. pozn. č. 92, 103). K motivu se Kolář vrací v básni „Přespolní dělník VI“ ve sbírce *Křestný list* (1941): „*Vzбуд' se Charón mi vrátil / Báseň má je špatný dukát*“.

(17) Pasáku kurev věží / Viz pozn. č. 5.

(18) Náhle oba nasloucháme výkřadu o embryotomii přijíždějících světél / Embryotomie, chirurgický zákrok, mechanické odstranění plodu z dělohy matky.

(19) Izolace spleenu / Splín, jeden z klíčových motivů Baudelairových *Květu zla* (figuruje v titulu prvního, nejrozsáhlejšího oddílu „Spleen a ideál“, a v titulech cyklu sonetů „Spleen I–IV“) a *Malých básní v próze* (podtitul Pařížský spleen). Motiv splínu (melancholie) se vrací v poslední básni *Nového dona Quijota*, v básni „Tvář III.“, která je rovněž aluzí na Baudelairův cyklus sonetů. Viz pozn. č. 104.

(20) A auto na vteřinu endoskopem / Endoskop, přístroj s optickým zařízením pro vyšetření tělních dutin zrakem.

(21) Elysín tvých zapomínajících rukou nezaměstnaný – / Elysín, novotvar, vytvořený pravděpodobně od vlastního jména Elysium. Elysium, v řecké mytologii součást podsvětí, kam se odbíraly duše počestných lidí.

(22) Diana pod trupem koně / Viz pozn. č. 6. Zřejmě aluze na přepadení Diany a jejích nymf satiry.

(23) Kalich zbořiv kostnický sněm vrací se prohlášen svatým revolucionářem / V Kostnici byl odsouzen k smrti a upálen Jan Hus (1370/1371–1415).

(24) Lípa z Nardenu též přichází / V holandském Naardenu je pohřben Jan Amos Komenský (1592–1670).

(25) Z Tyrol se loudá uzdravený rudý narcis / V tyrolském Brixenu byl v letech 1850–1855 ve vyhnanství Karel Havlíček Borovský (1821–1856).

Rudý narcis, motiv rudého květu (narcis, mák) je v Kolářově rané poezii návratným motivem a symbolem revolty. Tento motiv rozvinuli ve své poezii především P. Bezruč a Karel Toman (1877–1946). Jeho příkladným zpracováním je úvodní báseň *Slezských písní*:

„Červený květ

*Za temným oknem, v květníku sivém,
hrubý a špičatý mračil se kaktus.
Jednoho jitra
červený z lodyhy vyrazil kalich,
červený květ.*

*Byl u nás básník, co jiné měl oči,
co měl rád vonné a nádherné růže.
Distichem zvučným
pochválil růži a odsoudil pyšně
ten rudý květ.*

*Jsou duše drsné, co samy šly žitím,
hroty a ostny se zalily vrchem.
Co měly v srdci?
Kvetly-li jednou a kvetly-li v noci,
hled', rudým květem...“*

(26) Když dnes mám popsat nezranitelnost thalassokratického Arry niva torza / Thalassokracie, nadvláda nad mořem.

(27) Tyto čtyři praporky stížené anopsií byly jedinými mimo podpisu mými vlastními vředy v té rakovinové zahradě / Anopsie, neschopnost vidět způsobená tím, že se oko nezapojuje do procesu vidění.

(28) Zeď z očí mořských bělásků / Měď léčí smích snů i lásku / Dvojice veršů vykazují značnou zvukovou shodu i mimo rýmovou pozici. Tento postup zřejmě odvozen z kalambúrů Vítězslava Nezvala (1900–1958):

„*Růže na stole ta
Růžena stoletá
v peřině kde
v peří někde
bělá se květ*

*Bělásek vět
poletoval zlatem mysu
poletoval zlatem mísu
v pokoji kde spí na sukni
v pokoji kde spíná sukni“
(Skleněný havelok, 1932)*

V Kolářově rané tvorbě je to postup velmi frekventovaný. Ve strojopisném románu *Rudý havran* jej autor nazývá „kontramatický text“.

(29) Vlož zář očí své matky jež obplouvá svatební tragedii tvé nahodilé šíje do mrtvých saprofytických dlaní mých / Saprofytismus, způsob výživy z odumřelých těl rostlin a živočichů.

(30) Noci sopečná / Ametystově černá a znovu samé zlato / Noci jež bylas jen mužů / Noci 24. září / Apostrofa noci z 23. 9. na 24. 9. 1938, kdy proběhla všeobecná mobilizace. Motiv noci, nejen té mobilizační, patří k ústředním motivům *Nového dona Quijota* a je rovněž klíčovým motivem české poezie z období Mnichova. Pro srovnání uvádíme úryvky ze dvou nejznámějších básní věnovaných mobilizaci:

František Halas
„Mobilizace

*Klenotem erbovním
mé země
zůstane ta noc*

Proč přišla po ní rána s hrudí pelikána

Tamta noc

*Noc z dvojic torza dělající
Noc s vlasem výbuchů a střel
Noc nesmrtelnost lidu snící
Noc s klouby letadel a děl*

Tamta noc

*Noc vědma těžkých vidění
Noc meč v lůžku položený
Noc z prachů vrhů míření
Ó noci marných vytržení*

*Proč přišla pak ta rána s hrudí pelikána
[...]“
(Torzo naděje, 1938)*

Vladimír Holan
„Noc z Íliady

*Taková noc, noc z Íliady,
v níž stromy jdou a kráčí hory,
v níž hromující mýtus mladý
nabíjí akumulátory*

*budoucích zpěvů, o nichž víte,
že jsou a teprve se dějí,
v níž jako v kouli obrovité
se nohy nebes kutálejí,*

*v níž život raděj pěstě svírá,
aby se z darů vysvobodil,
ty pěstě, které neotvívá,
leda když smrt chce prázdny podíl –:
taková noc jen jednou vane...*

[...]“

(Září 1938, 1938)

(31) A odpovím ti Wagner / Jméno Richarda Wagnera (1813–1883) se v Kolářově rané tvorbě objevuje velmi často. Ve strojopisném románu *Rudý havran* je stejně jako E. A. Poe a K. H. Mácha patronem spojení lásky, smrti a umění.

(32) Nazvala mne Janem a místo za chrta dala za černý leknín / Viz pozn. č. 14.

(33) Jidáš se oběsil nedaleko mě / K postavě Jidáše se Kolář vrací v básnické skladbě „Noc dne“ ze sbírky *Ódy a variace* (1946).

(34) Místo růží nabízet darem židle / Verš v pozměněné podobě Kolář posléze zařadil do básně „Přespolní dělník IX“ ze sbírky *Křestný list*. Uvádíme zde příslušnou strofu:

Tak našla si mne má klíčnice

Abych opět

Místo růží nabízím darem židle

Jat

Vezen v káře

(35) As byl jste mastek, když zvedl vás Deukalion / Mastek, nejměkčí minerál ve stupnici tvrdosti.

Deukalion, syn Prométheův, který s ženou Pyrrhou jako jediný přežil potopu seslanou Diem. Z kamenů, jež na příkaz věštby házeli za sebe vzniklo nové lidské pokolení. Srov. Ovidiovy *Proměny*, kniha I.

(36) Až hudba bude ti chrámem kde se prostituují barvy s vůněmi / Budeš moci svou vlastní nazvat i vesmír / Však život a krása nedovolí poznati tobě jak podivný jsou svazek / Viz pozn. č. 13.

(37) Je mi jako bych Jarmilou a on Vilém / Jarmila a Vilém, postavy Máchova *Máje* (1836). V *Novém donu Quijotovi* je celá řada máchovských aluzí (viz pozn. č. 38, 49). Mácha je v Kolářově rané poezii interpretován v avantgardních intencích jako básník-revolucionář

II.

(38) ... až ho překonám zůstanu se svými básněmi navždy doma / Nepřesný citát údajného Máchova výroku ze „Vzpomínky na K. Hynka Máchu“ (1858) Karla Sabiny (1811–1877). Uvádíme zde příslušnou pasáž:

„Ale osou, okolo kteréž se mysl jeho nejdéle otáčela byl Byronův Korsár a Lara. S Larou se setkáváme v Máchovi neméně nežli v Mickiewiczových a Puškinových plodech, i byl by se osobnosti této – jakž sám se projevil – vyjitím svého Mnicha úplně zprostil. – Ten Lara mne pronásleduje jako upír; až ho v Mnichu překonám, obrátím se do Čech a zůstanu se svým básněním navždy doma!“

Prostřednictvím motto je signalizována povaha druhého oddílu, který je Kolářovou básnickou bilancí, rekapitulací dosavadní tvorby. Autor v něm uvádí ukázky svých starších básnických

textů a k některým dodává komentář. Obdobný postup užil J. A. Rimbaud v oddílu „Třeštění II. Alchymie slova“ ve své sbírce básní v próze *Sezóna v pekle* (1873). V české literatuře tento postup v návaznosti na Rimbauda užil Jakub Deml (1878–1961) v básnické sbírce *První světla* (1917, 1931) a Vítězslav Nezval (1900–1958) v kapitole „Komentář čtený obludě“ v knize úvah *Chtěla okrást lorda Blamingtona* (1930).

(39) Nežli jsem se dozvěděl co je to verš / Rýmoval jsem prózu / Aluze na tzv. Dopisy vidoucího J. A. Rimbauda. Uvádíme zde příslušný odstavec:

„ – *A nyní prózou o budoucnosti poezie: – Všechna poezie antická ústí v poezii řeckou: harmonický Život. – Od Řecka po romantické hnutí – středověk – jsou literáti, veršotepci. Od Ennia po Therolda, od Therolda po Casimira Delavignea je všechno rýmovaná próza, hra, zhovadilost a sláva nesčetných generací idiotů: Racine je čirý, mocný, velký. – Kdyby byli foukli do jeho rýmů, zamíchali jeho verši, byl by Božský pitomec dnes stejně neznámý jako lecjaký autor Origines. – Po Racinovi hra chátrá. Trvala dva tisíce let!.*“ (přel. L. Čivrný)

(40) Zato že ztupil jsem jej k vytí / Báseň převzata z Kolářova strojopisného románu *Rudý havran*. Tam uvedena bez datace, s titulem „rudý narcis“. Rozdíly mezi oběma zněnímise týkají především grafické stránky a slovosledu. V *Rudém havranovi* básni předcházela krátký komentář, který zde uvádíme:

„*Těž nořím se rád do hlubokých provinění a nechávám k (sobě) svým slovům promlouvat Přírodu o povinnostech básníka.*“

Předposlední dva verše jsou aluzí na „Baladu o snu“ Jiřího Wolкера (1900–1924) ze sbírky *Těžká hodina* (1922).

(41) Naučil jsem se číst sluchem / Viz pozn. č. 13.

(42) Například do sonetové bábovky / Postupně svisle slovo po slově vtěsnejme automatický text / [...]/ P R O S T A P / Rozsáhlá pasáž je převzata z Kolářova strojopisného románu *Rudý havran*. Tam uvedena bez datace a s rozsáhlejším prozaickým komentářem, který zde uvádíme:

„Ukáží vašemu vědomí, jak zběsile hledám moc k ubití bezvládní nad královstvím slov, poznáte jakou servilní simulací pění některá jejich pletená těla, jak tragicky anaerobní je jméno mé k aktivitě jejich srdcí.“

Například do sonetové formy těsnejte postupně svisle slova, jež budu diktovat. Cestou poznáte, že tato masa vykapavší vám z péra, jest jen automatickou parou matematické práce všech mých smyslů.

Nuže.

v nezvalovi“

[následuje automatický text „masa“]

„*K pokračování, lépe k dokončení stačí věděti, co tvoří slovo slovesnost, Tedy několika kovovými výrazy: Automatické tvoření metafor aneb AUTOFORA TEXT.*“

[následuje „autofora text“]

„*Ani nadpis, netvořil-li jsem jej stejným způsobem, nezjevoval jsem vlastní silou. Zde 32 abeced (každý lístek značí písmeno). Odhalme roušku, volme sedm lístků např.*

PROSTAP

(Propast, opat, pot, op, oás atd. desítky jmen, jichž nám netřeba, neboť slovo tak vykreslené jako „PROSTAP“ je jediné schopné nésti vyjádření, jímž bychom mohli zváti člověka násilnicího svá vlastní ústa.

Procitla, blaženost odtáhla své prsty z jejích vlasů.) Hustý šik lodí plujících k jeho rukám, líbaných stíny: Ne, nejsem básníkem, snad později. Toto jest krásné jen pro tebe; ten, jehož si vážím, říká, že není poezie tam, kde necítí a nectí se slovo a jeho melodické mocnosti.“

(43) Z nenapsané básně – HUS – / Původně motto ke jedné z kapitol Kolářova strojopisného románu *Rudý havran*.

(44) G. Apollinaire v Praze / Báseň je aluzí na pasáž věnovanou Praze v Apollinairově *Pásmu*. Příslušnou strofu zde uvádíme:

*Jsi v zahradě hospůdky v okolí Prahy
Cítíš se zcela šťasten na stůl růží ti dali
A místo abys psal svou povídku lenošíš pohříchu
Hledě na mandelinku spící v růžovém kalichu
V achátech svatovítských zříš zděšen své vlastní rysy
Na smrt jsi smuten byl v ten den kdy sebe v nich objevil jsi
Podoben Lazaru, kterého světlo drtí
Pozpátku točí se ručičky hodin v židovské čtvrti
A ty couváš ve vlastním životě pomalu
Jda na Hrdačany nahoru a poslouchaje k večeru
Jak v hospodách české písně zpívají (přel K. Čapek)*

Citovaná pasáž v *Pásmu* je literárním zpracováním Apollinairovy návštěvy Prahy v roce 1902. Povídka, o které je v ní zmínka, je „Pražský chodec“ ze sbírky povídek *Kacíř a spol.* (1910, česky 1926). Tvůrcem postupu rozštěpení básnického já na já a oslovované ty, který Kolář v básni užívá, je právě G. Apollinaire.

(45) autoginace / Kolářův neologismus. Vznikl zřejmě kontrakcí ze slovního spojení „automatická imaginace“.

(46) Jsou chutě sestry vůní / Viz pozn. č. 13.

(47) Sedm let / Značně přepracovanou verzi této básně autor publikoval v roce 1942 ve sborníku *Život* (roč. 17, sv. 2, s. 103) v záhlaví Chalupeckého programové stati „Generace“ (tam., s. 103–106, 111–112). Kolář pro časopisecké vydání básně téměř o polovinu zkrátil a začlenil do ní několik nových veršů a refrén, které do básně vnášejí rysy hovorovosti. Verš „Kocábku polibků převrhl z nader hald“ v časopiseckém znění je převzat z básně „Balada“ (viz pozn. č. 4). Časopisecké znění zde uvádíme:
„Sedm let

*Rejžáky strnišť vydrhnutý soumrak
Krvácí*

*Způsobil jsem si smrt již v sedmi letech
Když chtěl jsem lapit modřenku nebes
Vatou obláček vycpat špičky bot*

Jak povím tu hrůzu

Dřevěnko děvenko má spíš

*Způsobil jsem si čaromoc již v sedmi letech
Na kutě zlákal hutě
Kocábku polibků převrhl z ňader hald
Zašlápl hledající včelu
A klína jitrocelem ústa obložil k samému čelu
Jak povím tu báj*

*Bylo mi sedm let když ukradl jsem prsten polárce
Na křtiny mě pozval krkavec
Bylo mi sedm let když
Dodnes nejsem vyučen
Ó narodil jsem se ve válce*

Dřevěnko děvenko má spíš

Jak vypovím – –,,

(48) Několik dní po smrti Maxima Gorkého mě kterýs z přátel upozorňuje na toto: / Maxim Gorkij zemřel 18. 7. 1936.

(49) Vilém když setkal se s Jarmilou v jeho vzdorných očích / Motiv setkání Viléma s Jarmilou se objevuje již ve strojopisném románu *Rudý havran*. Srov. pozn. č. 37.

(50) Tu každičké slovo které pravil bylo porostlé rudými máky / Viz pozn. č. 25 .

(51) Zborcená lyra tě poslala pro struny do chaluh poledníků / Aluze na verš z 3. zpěvu Máchova *Máje* (1836): „Zborcené harfy tón – ztrhané strůny zvuk.“

(52) Neboť jen komu vůně podlamují dech jak hudba / Viz pozn. č. 13.

(53) Tu mě Václav Pekárek představil Lautréamontovi / Václav Pekárek (1907–1982), marxistický kritik a teoretik, pedagog, překladatel a básník. Od konce 20. let a v průběhu 30. let působil jako pedagog v Kladně a na Kladensku. Ve 30. letech byl činný v levicově orientovaných spolcích a organizacích, v letech 1936–1939 byl členem literární skupiny Blok a členem redakční rady jejího čtvrtletníku U a časopisu Lidová kultura. Podílel se na organizaci kulturního života v Kladně (večery poezie, vzdělávací přednášky). Na počátku 30. let redigoval kladenský studentský časopis Naše cesta a jeho knižní edici. S Kolářem byli přátelé a Pekárek byl s největší pravděpodobností patronem Kolářova vstupu do literatury (viz pozn. č. 54).

Comte de Lautréamont, vl. jménem Isidor Ducasse (1846–1870), autor *Zpěvů Maldororových* (1869, česky 1929) a *Poezie* (1870, česky 1929). Jeden z autorů, které avantgarda považovala za své přímé předchůdce (E. A. Poe, P. Borel, G. de Nerval, A. Bertrand, Ch. Baudelaire, J. A. Rimbaud, S. Mallarmé). Je autorem slavné definice nové krásy a maximy o kolektivní poezii, které avantgarda přijala za své:

„Je krásný [...] jako náhodné setkání šicího stroje a deštníku na pitevním stole.“ (Zpěvy Maldororovy, přel. L. Kundera)

„Poezii mají dělat všichni. Nikoli jedinec.“ (Poesie, přel. L. Kundera)

(54) Kladenská noc / Báseň byla v roce 1938 publikována v časopisu U Blok (roč. 3, č. 2, s. 130). Rozdíly mezi rukopisným a časopiseckým zněním jsou zanedbatelné a byly pravděpodobně způsobeny zásahem redaktora.

Báseň „Kladenská noc“ je s největší pravděpodobností replikou na báseň V. Pekárka „Noc na Kladně“, otištěnou roku 1936 v časopisu Čin (roč. 8, č. 13, s. 194). Báseň zde uvádíme: „Noc na Kladně

*Noc vzhůru ke hvězdám jak šibenice trčí
noc vzhůru ke hvězdám jež hasnou v záři světa
šachetní haldy dým cení tu zuby vlčí
ticho zní ze šachet kde zlato z uhlí vzkvétá*

*nad městem které tlí v objetí svitu hvězd
nad městem bez srdce slavnostní hukot jest
jen z šachet ticho zní
jak tlení hřbitova
šachetní haldy dým
dým z ústí karabin
syčení olova*

*Ve městě bez práce pancíře trezory
nad městem spoutaným řetězy závory
šachetní haldy dým
dým z ústí karabin*

noc šibenice stín

*noc šibenice stín
a rytmus tichých hvězd
čas písni své tká
polární září měst
nad městem jehož zář
rozlita k obzoru
v hukotu pecí tlí
v plápolu praporů*

*šachetních hrobů dým
ku výzvě bojů zní
dým z ústí karabin
šachetních hrobů dým*

noc šibenice stín“

Báseň „Kladenská noc“ zahajuje v rámci druhého oddílu pásma básní věnovaných Kladnu. Dále je tvoří básně „Hráno na harfu komínů“, „Kladno“, „Černý Mars“. Prostřednictvím zmínky o P. Bezručovi, která básni bezprostředně předchází, a opakovaných aluzí na Bezručovy *Slezské písně* buduje Kolář paralelu mezi Kladnem a Bezručovým mytizovaným Slezskem.

(55) Umouněný vzadu / Tento verš spolu s několika dalšími z *Nového dona Quijota* Kolář převzal do své první sbírky *Křestný list* a sestavil z nich báseň „Kladnu“:
„Kladnu

*Jdi mi k šípku
Pikové dámě již dávno dal jsem košem
Jaru vrátil trojského koně
Jeseň má nyní v práci můj šat*

*Inu umouněným vzadu
Marcipánem k jmeninám stoletého dělníka
Rouškou Veroničinou do níž se utřel krvácející kominík
I městem továrních Janošíků jsem nazval tě
Ale – ale – odpusť*

*Své verše posílám na vandr pro Jinou paní
(Do Jejích očí přicházejí hvězdy modřit prádlo svých v lásce vymáchaných těl)
Pro Jinou lyru posílám na odehrávku Lesu
Do práce krájí krajíce z pecnu srdce a maže polibky
Třeba za pět prstů pro Jinou kupuji karafiáty
Pro Jinou*

Čáp přinesl nám – – –“

(56) Až by ženy přicházely do tvých očí modřit prádlo / Svých v lásce vymáchaných těl /
Viz pozn. č. 55.

(57) Černých narcisů háji snů / Viz pozn. č. 14.

(58) Zavazadlo se smrtí bylo pryč / K motivu ukradené smrti se Kolář vrací v
nepublikované básni z období *Křestného listu*:

*„Srdce! hlavní nádraží
Horké rýmy! horké rýmy!
Slova! slova!*

*Ústa plná družiček
V čekárnách klímá v aktovce blankyt
Pošeptáš verš - -
Hlouček ve smutku přinesl obraz*

*Nechvátej vlak ještě popíjí
Cítíš? To bolí mlze zuby
Jó uhlí zná udělat paseku
A tam co švelují vlasy
Ne
Ložnice a ordinace zároveň*

Pane chrpa ten kufřík musíte najít

Ale někdo mi ukradl smrt“

(59) Jak najdu zde v náprstku Maričky Magdónové / Marička Magdónova, postava
stejnomené balady P. Bezruče ze sbírky *Slezské písně*. Srov. pozn. č. 54.

(60) To město továrních Jánošíků / Viz pozn. č. 55.

(61) Ten marcipán k jmeninám stoletého dělníka / Viz pozn. č. 55.

(62) Ten kolovrátkář Hugo / Bednář Mendès / Geometr Neumann / Varhaník Bouchor / Akcionář Kvapil / Havíř Rollinat / Baráčník Herben / Odborný učitel Verlaine / Advokát Seifert / Samotář Turgeněv / Grafik Burian /

Tento výčet je aluzí na pasáž z Luatréamontovy *Poezie*, v níž Lautramont uděluje ironická přízviska předním romantickým básníkům a prozaikům. Pro srovnání zde uvádíme její závěr:

„[...] *Saint-Beuve, Sebevrah k smíchu; Lamartine, Plačtivý čáp; Lermontov, Řvoucí tygr; Victor Hugo, Zelená Pohřební Fagule; Mickiewicz, Napodobitel Satana; Musset, Dandy bez duševní košile; a Byron, Hroch pekelných džunglí.*“ (přel. L. Kundera)

Jména francouzských básníků znal Kolář s největší pravděpodobností z Vrchlického antologie *Moderní básníci francouzští* (1894), obsahující jak ukázky z tvorby V. Huga, tak všech ostatních francouzských básníků v tomto výčtu (C. Mendès, M. Bouchora, M. Rollinata, P. Verlaine).

Catulle Mendès (1841–1909), francouzský básník, dramatik, prozaik, přední představitel parnasismu.

Maurice Bauchor (1855–1929), francouzský básník a sochař. Označení „varhaník“ patrně souvisí s tituly sonetů, zařazených do Vrchlického antologie („Bach“, „Händel“, „Beethoven“, „Wagner“).

Maurice Rollinat (1846–1903), francouzský dekadentní básník.

Jan Herben (1857–1936), český politik, novinář, spisovatel, historik.

Emil František Burian (1904–1959), český básník, publicista, herec, hudebník, dramaturg, dramatik, režisér. Kolář ze zúčastnil výstavy Salon na chodbě, která se konala ve foyeru Burianova D37. Srov. pozn. č. 6, 91.

(63) Na nichž jeseň předčítá Nerval / Gérard de Nerval (1808–1855), francouzský romantický básník a prozaik.

(64) Roušky Veroničiny / Do nichž se utřel krvácející kominík / Viz pozn. č. 55.

(65) Černé astry červánky zbrocené / Viz pozn. č. 14.

(66) Můj syn bude kovkop / Aluze na báseň P. Bezruč „Kovkop“ ze *Slezských písní*. Srov. pozn. č. 54.

III.

(67) Neumru když mě viděly Jeho oči / Citát z Demlovy básnické prózy *Moji přátelé* (1913), konkrétně z apostrofy vlčího máku. Příslušnou pasáž zde uvádíme:

„*Vidělas Smrt?*

Jen jsem ji slyšela.

A nebojíš se jí?

Neumru, když mně viděly Jeho oči.

Čí oči?

Třeba vaše, pane; já nevím, nevidím.“

Jde o ojedinělou zmínku o J. Demlovi v Kolářově díle. Citát z Demlovy básnické prózy *Moji přátelé* ukazuje na jeden z hlavních vzorů antropomorfizace přírody a zdroj rostlinných motivů v autorově rané poezii (především v *Novém donu Quijotovi* a *Křestném listu*, v *Rudém havranovi* rostlinné motivy nehrají podstatnou roli).

(68) Bud' přijde spása krví zpita / A nebo vůbec nepříjde / Parafráze poslední věty románu André Bretona (1896–1966) *Nadja* (1928, česky 1935): „*Bud' bude krása KŘEČOVITÁ, nebo vůbec nebude.*“ (přel. M. Hlávka, V. Nezval a A. Vaníček)

(69) Poe zešlet musel aby velikou se stala jeho lež o Havranu / Edgar Allan Poe (1809–1849) patří v autorově raném díle k nejčastěji zmiňovaným autorů. Strojopisný román *Rudý havran* odkazuje k jeho nejznámější básni již svým titulem.

(70) Spatřil jsem dětstvím broušený diamant Jeho hlavy / Srov. Nezvalův popis A. Bretona v *Neviditelné Moskvě* (1935):

„*Jeho hlava je blesk, blesk, jenž tkví od chvíle, co se vynořil, na jednom místě a jehož zvuk bude slyšet po celé století. Jeho oči svědčí o tom, že básník bude mít na světě moc, jakou má žena. Jeho ruce jsou měkké, a co jimi svírá, je prostota. Jeho vlasy jsou blesky blesků. Žel, nikdy si je nedovedu představit bílé. Svým držením těla přepracuje celou literaturu. Jeho ústa jsou ústa, která nikdy nic neodvolávají. Záře, která je kolem něho, osvětluje všecku skutečnost v prostoru.*“

(71) Nejen pro ztracené pero a nalezenou hrudku jejíž barva uprostřed noci mě nutí myslet na Otce Albatrosa / Patrně míněn Ch. Baudelaire, autor básně „Albatros“. Kolář později sám napsal báseň „Albatros“, která měla být zařazena do jeho první sbírky *Křestný list*. Cenzura ji však zakázala a báseň zůstala v rukopisu:

„*Albatros*

*Jediná slza chybí k potopě
Předvídají Předvídají*

*To již sami nemají komu podobat
(Kruté náhrdelníky činží)
Štěnice přísah lomcují bytem
(Sladká čubčení přátel)
Již sami (luna si dala pomoci):
Červánku na ňadra nesmíš mi líbat holku
A ty kopřivo jak ještě ji štípneš odepnu pásek
Sami v rozlétlých oknech*

*Předvídají
Jsi dávno na lopatu“*

(72) Kdykoli usedám k Shawovi usedám na kaktus / Aluze na Lautréamontovu *Poezii*: „*Pokaždé, když jsem četl Shakespeara, zdálo se mi, že trhám mozek jaguára.*“ (přel. L. Kundera)

(73) Četl jsem slze jeho Středozevní moře / Zřejmě jde o báseň „Moře“ ze sbírky *Sbohem a šáteček* (1934). První a poslední verš básně je apostrofa Středozevního moře: „*Pozdravuji tě Středozevní moře*“

(74) Ta černá růže je Baudelaire / Viz pozn. č. 14.

(75) Gymnocephal Marinetti / *Gymnocephalus*, z řeč., holohlavec.

(76) Slunce se zavřenýma očima Ducasse / Viz pozn. č. 53.

(77) Miluji jej nejen pro darovaný mi polibek Ženy v množném čísle / Žena v množném čísle, první surrealistická sbírka V. Nezvala.

(78) Neboť potkáš-li tento Devětsil do smrti nezapomeneš na jeho barvu / Devětsil, léčivá rostlina; Svaz moderní kultury Devětsil, spolek českých avantgardních umělců, založený roku 1920 v Praze. V. Nezval byl jeho členem.

(79) Tato mléčná dráha po pas obnažená je ono království vidoucích a jediný Nezval má právo usednout na pranýř jeho trůnu / Království vidoucích, aluze na tzv. Dopisy vidoucího J. A. Rimbauda. Uvádíme zde příslušný odstavec:

„Básník se stává vidoucím dlouhým, nesmírným a uváženým rozrušováním všech smyslů. Všechny formy lásky, utrpení, šílenství; hledá a sám na sobě užívá všech jedů, uchovává si z nich jejich trest. Nevýslovné utrpení, při němž má zapotřebí veškeré víry, veškeré nadlidské síly, a jímž se stává mezi všemi velkým neduživcem, velkým zločincem, velkým proklatcem – a svrchovaným Mudrcem! – Neboť dospívá k neznámu! Protože kultivoval svou duši, už tak bohatou, víc než kdo jiný! Dospívá k neznámu, a byť by nakonec přišel ve svých vidinách o rozum, viděl je! A zajde ve svém hnusu nad neslychanými a nepojmenovatelnými věcmi: přijdou jiní strašní pracovníci a začnou na obzorech, kde on se zhroutil.“ (přel. L. Čivrný)

(80) – Vstupme do ulice Zde leží srdce a zasunbme jej 114. a 115. dům s fialovou protěží měsíce kdy Nezval rozpouští Československou surrealistickou skupinu / Zde leží srdce, český překlad názvu pařížské ulice Gît-le-coeur. O ulici se zmiňuje André Breton ve *Spojitych nádobách* (1932, česky 1934): *„Později způsobila představa malé, jakoby vyoperované černé tepny, již se podobala toho dne ulice Gît le Coeur, že jsem opustil tuto čtvrť a že jsem přešel do čtvrti Saint-Augustine [...]“* (přel. J. Honzl a V. Nezval). Titul Nezvalovy knihy *Ulice Gît-le-coeur* (1936) je aluzí na tuto pasáž ze *Spojitych nádob*. Srdce je v Nezvalově próze symbolem přátelství. Ke jménu ulice se Kolář vrací ještě v zápisku z 6. června 1947 ve sbírce *Roky v dnech* (psáno 1946–1947): *„Nezvalovou vinou se zastavuji před uličkou Zde leží srdce, jako bych čekal, že odtud vylétne anděl, šťavelový anděl, jemuž hoří hlava.“*

Skupinu surrealistů v ČSR Nezval rozpouští 9. 3. 1938.

(81) Krvácějícího při narození Absolutního hrobaře / Absolutní hrobař, „hybridní bytost“ ze sbírky V. Nezvala *Absolutní hrobař* (1937); v „Předmluvě k dosavadnímu dílu“ (1937) označuje V. Nezval tuto sbírku za začátek „druhé věty“, tj. nové fáze, svého díla.

(82) Ano dekalkomanií Nezval pohřbívá to poslední co zbylo s vinětou made in romantismus / Dekalkomanie, název oddílu Nezvalovy sbírky *Absolutní hrobař*. Jde o cyklus slovních interpretací obrazů vzniklých technikou dekalku.

(83) Pikové dámě již dávno dal jsem košem / Podzimu vrátil trojského koně / Nyní jaro šije mi šat / Viz pozn. č. 55.

(84) Za pět prstů že nechce kupovat / Karafiáty / Viz pozn. č. 55.

(85) Čáp přinesl nám manifest / Do práce krájí mi krajíce z pecnu srdce svého a maže láskou / Viz pozn. č. 55.

(86) Ať navždy nepřestane pro mě kvést jabloň Anti-Dühringa / Anti-Dühring, míněn spis Friedricha Engelse (1820–1895) *Pana Evžena Dühringa převrat vědy* (1877–1878).

(87) Majáku / Lenine / Aluze na Baudelairovu báseň „Majáky“ z *Květů zla*. Majáky Baudelaire míní výtvarné umělce (Michelangela, Goyu, Delacroixe ad.), kteří jsou mu důkazem lidské hodnoty tváří v tvář Bohu. Maják je v *Novém donu Quijotovi* návratný motiv. Viz pozn. č. 98, 99, 105.

(88) Neboť opět jsem spatřil pelikána / Motiv pelikána se vrací v poslední básni *Nového dona Quijota* „Tvář III“. Pravděpodobně jde o aluzi na báseň F. Halase „Mobilizace“, ve které byl tento motiv dobově aktualizován. Srov. pozn. č. 30, 106.

(89) Ten černý šerík s opojnýma očima jež mi lehounce připomínaly zlato / Viz pozn. č. 14.

(90) Morana si umínila zrodit se na mé hrudi / Morana, pohanská bohyně smrti.

(91) Jak se ocitám zde ve foyeru D36 / D36, divadlo E. F. Buriana, založeno v divadelní sezóně 1933/1934 jakožto D34. V roce 1937 bylo v rámci Salonu na chodbě ve foyeru Burianova divadla vystaveno dvanáct Kolářových koláží spolu s výtvarnými díly budoucích členů Skupiny 42. Srov. pozn. č. 6, 62.

(92) Tartaře změníš vlas v sluneční jas / Aluze na X. knihu Ovidiových *Proměn*. Orfeus sestupuje po smrti své ženy Euridiky do podsvětí a prosí vládce podsvětí, Persefona a Háda, o její návrat. Jeho zpěv zastaví věčný koloběh trestů v Tartaru, a dokonce rozpláče Lítice:
*„Takto co lkal a zvukem strun svou provázel prosbu,
plakaly bezkrevné duše. I Tantalos zapomněl lapat
vodu, jež prchá mu vždy, a strnulo Ixiónovo
kolo a nervou jater dva supové, nechaly věder
Danaovny a na kámen svůj Sísyfos used.“*

Stejný výčet trestů se objevuje ve IV. knize *Proměn*, v epizodě Junonina sestupu do podsvětí. Tam figuruje i Títyovo jméno, které je v předchozí citované pasáži zastoupeno pouze trestem:
„[...] Ten kraj se zve Proklatců sídlem.

*Útroby nastavoval tam Títyos na pospas dravcům,
roztažen přes devět jiter; ty, Tantale, nemůžeš lapit
kýžený mok a prchá ti strom, jenž se nad tebou sklání;
balvan, Sísyfe, válíš či doháníš, jenž se vždy vrací:
točí se Ixión, stíhá se sám i před sebou prchá;
Bélovny, které se smrt svým bratrancům nebály schystat,
stále čerpají vodu a stále ji ztrácejí zase.“* (přel. F. Stiebitz)

Tartaros, v řecké mytologii místo nejtěžších trestů v podsvětí.

Tityos, Sisyfos, Tantalos, Ixion, čtveřice legendárních postav, jež jsou v řecké mytologii a umění obvykle uváděny pohromadě, protože podstupují v podsvětí tresty za různé přečiny. Tityos, mytický obr, který se pokusil zneuctit bohyni Létó a byl usmrcen jejími dětmi Apollonem a Artemidou. V podsvětí mu za trest dva supi vyklovávají játra, která mu pokaždé znovu dorostou.

Danaovny, padesát dcer Danaových, které na příkaz svého otce zavraždily o svatební noci své muže. V podsvětí za trest nabírají vodu do bezedného sudu.

Sisyfos, mytický zakladatel Korintu, proslulý důmyslností a úskočností; v podsvětí je navěky odsouzen valit do strmého kopce ohromný kámen, který se vždy před samým vrcholem zřítí zpět dolů. Příčiny trestu se uvádějí různé.

Tantalos, syn Diův, král v Lýdii; pro vraždu syna a urážku bohů odsouzen v podsvětí trpět věčným hladem a žízní.

Ixion, mytický král Laphitů, kterého Zeus zval k hostinám bohů. Když ve své pýše zatoužil po samotné Héře, podstrčil mu Zeus místo ní mrak v její podobě, se kterým zplodil Kentaury. Za trest byl v podsvětí vpleten do ohnivého kola, které se stále otáčí.

(93) Neznám ji a na omluvu nabízím svou autokoláž vlna / Autokoláž, Kolářův neologismus. Ve strojopisném románu *Rudý havran* používá obdobný neologismus „automontáž“.

(94) Nyní bezděčně poznávám Ševčíka / Zřejmě Otakar Ševčík (1852–1934), český houslový virtuos a pedagog.

(95) Z úst mi plyne: Pražský chodec / Pražský chodec, titul Apollinairovy povídky (viz pozn. č. 44), dále titul Nezvalovy básně ze sbírky *Praha s prsty deště* (1936) a rovněž titul Nezvalovy prozaické knihy (1938).

(96) Dodýchalo mi slunce v polibcích / Kolářova matka zemřela 18. 12. 1936. Kolář o tom píše Nezvalovi v jediném dopisu, který se z tohoto období zachoval:

„Drahý pane

Děkuji Vám

Žena v množném čísle – ó jak jsem sláb

Počkajíc až přijdu z práce 18. XII. mně zemřela matka

Ptal se mě co nazývám šílenstvím

Odpověděl jsem: fialová barva

Pravil mi:

Je krásné žítí v bídě i se strašným neduhem

Byl i na pohřbu mé matky

Bojím se že jej příliš miluji než aby mohl mě nazvat svým přítelem

Než abych nemlčel před jeho očima

Jen několik slov

Jen vznítit zápalku v té tmě

Jež mě dusí

Děkuji i za břitvu podanou tonoucímú

Váš Jiří Kolář

Kladno 31–XII–36“

(97) Políbil jsem ruku Madridu / Madrid byl za španělské občanské války baštou republikánské strany a patří ke klíčovým motivům české poezie reagující na vypuknutí občanské války ve Španělsku. Emblematické podoby nabyt v Nezvalově rýmu *lid:Madrid* v básni „Dvanáct novoročních výstřelů“ ze sborníku *Španělsko v nás* (1937). Srov. pozn. č. 1, 100.

(98) Opustiv Máju poezie / Májá, pojem z oblasti indických náboženství. Významem blízko ke klamu, preludu. Nápadná je zvuková shoda se slovem „maják“. Srov. pozn. č. 87, 99, 104.

(99) Majáku vonného slova zde budeš morovým skaliskem / Srov. pozn. č. 87, 98, 104.

(100) Plot z hnědých krys zastřelil polnici / Hnědá barva byla symbolem nacismu (barva nacistických uniforem). Verš je narážka na smrt Federica Garcíi Lorcy (1898–1936), který byl v srpnu roku 1936 v Granadě zastřelen frankistickými vojáky. Na jeho smrt reagovala celá řada českých básníků (J. Seifert, S. K. Neumann). Srov. pozn. č. 1, 97.

(101) Zlíbejte za mne matku Zem / Aluze na 3. zpěv Máchova *Máje*, na scénu, ve které se Vilém loučí se zemí a činí z oblak své posly:

*„Kudy plynete u dlouhém dálném běhu,
i tam, kde svého naleznete břehu
tam na své pouti pozdravujte zemi.
Ach zemi krásnou, zemi milovanou,
kolébku mou i hrob můj, matku mou,
vlast' jedinou i v dědictví mi danou,
šírou tu zemi, zemi jednou! –“*

(102) Rudé konvalinky zář uzdraví mou líc / Viz pozn. č. 25.

(103) Kerebel je mým psem a Diana mou ženou / Kerberos, v řecké mytologii tříhlavý pes, střežící vstup do podsvětí. Srov. pozn. č. 16, 92
Diana, viz pozn. č. 8.

(104) V nevěstku melancholii zapředen / Pudroval jsem netopýrů marše / Viz pozn. č. 19.

(105) Mimo cestu k majáků oboře / Viz pozn. č. 87, 98, 99.

(106) Zrodiš se ty pelikánů paní / Viz pozn. č. 30, 88.

SEZNAM LITERATURY

Bílková, Eva

1997 *Vítězslav Nezval. Soupis osobního fondu* (Praha: Literární archiv Památníku národního písemnictví)

Blahynka, Milan

1985 „Básnická obraznost v zápase proti fašismu od 30. let do konce války“; *Česká literatura* 33, č. 1, s.28–36

Blahynka, Milan (ed.)

1987 *Česká literatura v boji proti fašismu* (Praha: Československý spisovatel)

Červenka, Miroslav

1991 [1989] „První čtyři sbírky Jiřího Koláře“; in týž: *Styl a význam (Studie o básnících)* (Praha: Československý spisovatel), s. 135–191

2001 *Dějiny českého volného verše* (Brno: Host)

Dvořák, Jaromír

1977 „Předpoklady a počátky literárněkritické činnosti Václava Pekárka“; *Literární měsíčník* 6, č. 7, s. 34–37

Fousek, Michal

2005 „Don Quijote ve službách ideologie“; in týž (ed.): *Don Quijote v proměnách času a prostoru / Don Quijote a través del tiempo y el espacio* (Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy), s. 77–83

Havel, Rudolf – Štorek, Břetislav

1971 *Editor a text* (Praha: Československý spisovatel)

Hiršal, Josef – Kolář, Jiří

2005 [1956] *Život je všude* (Praha – Litomyšl: Paseka); edd. K. Ondřejová, S. Wimmer

Holý Jiří

1982 „Donkichotský motiv v díle Vladislava Vančury“ *Literární archiv* 13–15, s. 37–49

Hrabal, Bohumil

1991a *Básnění* (Sebrané spisy Bohumila Hrabala 1) (Praha: Pražská imaginace); ed. Miroslav Červenka

1991b *Židovský svícen* (Sebrané spisy Bohumila Hrabala 2) (Praha: Pražská imaginace); edd. K. Dostál a V. Kadlec

Hrzalová, Hana

1977 „Václav Pekárek po válce i dnes“; *Literární měsíčník* 6, č. 7, s. 38–39

Karfík, Vladimír

1996 „Surrealistický rodokmen Jiřího Koláře“; in L. Bydžovská, K. Srp (edd.): *Český surrealismus 1929–1953* (Praha: Argo/Galerie hlavního města Prahy), s.254–259

Kolář, Jiří

1992 *Křestný list. Ódy a variace. Limb a jiné básně. Sedm kantát. Dny v roce. Roky v dnech.* (Dílo Jiřího Koláře 1) (Praha: Odeon); ed. V. Karfík

- Kořená, Markéta
2005 *Alchymie tvaru (Vznik a proměny žánru básně v próze)* (Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy); nepublikovaná disertační práce
- Lachmann, Renate
2002 [1990] „Mnemotechnika a simulakrum“; in táz: *Memoria fantastica* (Praha: Herrmann & synové), s. 7–54; ed./přel. T. Glanc
- Langerová, Marie
1998 *Fragmenty pohybu* (Praha: Karolinum)
- Macková, Radmila
1977 *Nakladatel Rudolf Škeřík a jeho dílo* (Praha: Strahovská knihovna Památníku národního písemnictví)
- Med, Jaroslav
2006 „Španělská občanská válka: neuralgický bod literárního života“; *Česká literatura* 54, č. 6, s. 1–18
- Nezval, Vítězslav
1932 *Skleněný havelok* (Praha: F. Borový)
1935 *Žena v množném čísle* (Praha: F. Borový)
- Novotný, Vladimír
1977 „Za vyhraněné marxistické poznání“; *Literární měsíčník* 6, č. 7, s. 30–34; rozhovor s V. Pekárkem
- Pekárek Václav
1930a „Orientace v boji o dnešek“; *Naše cesta* 1, č. 3–4, s. 1–2
1930b „Comte Lautréamont: *Maldoror* (přeložil K. Teige a J. Hořejší, Odeon, Praha 1929, cena 80 Kč)“; *Naše cesta* 1, č. 3–4, s. 17
1930c „Vítězslav Nezval: *Hra v kostky* (Vydal Dr. R. Škeřík Praha 1929, cena ? Kč)“; *Naše cesta* 1, č. 3–4, s. 17–18
1930d „O orientaci, dívčí četbě a jiných zvěrstvech“; *Naše cesta* 1, č. 7, s. 4–5
1931a „Revise české moderní poezie“; *Naše cesta* 2, č. 6–7, s. 88–91
1931b „Z básnické alchymie F. X. Šaldy“; *Naše cesta* 2, č. 6–7, s. 93–94
1931c „Konstantin Biebl: Nebe, peklo, ráj. (Nakl. Sfinx)“; *Naše cesta* 2, č. 8, s. 109
1932a „Otázky české proletářské literatury“; *Naše cesta* 3, č. 3–4, s. 26–27
1932b „Vítězslav Nezval: *Skleněný havelok* (nakl. Borový Praha)“; *Naše cesta* 3, č. 7–8, s. 72–73; podepsáno vp.
1936 „Kořeny duchovního života a literatury“; *Učitelství noviny* 50, č. 12–13, s. 170–172
1938a „Vítězslav Nezval: ABSOLUTNÍ HROBAŘ. Nákladem F. Borového v Praze 1937“; *U* 3, č. 1, s. 77–78
1938b „Vítězslav Nezval: BÁSNĚ NOCI (4. vyd., Borový“; *U* 3, 1938, č. 2, s. 162–163; podepsáno V. P.
[1962] *Bibliografie prací Václava Pekárka do roku 1962* [Praha]; strojopis uložený v knihovně ÚČL AV ČR
1977a [1962] „K historii literární skupiny Blok“; in táz: *Díla a osobnosti* (Praha: Československý spisovatel), s. 334–345
1977b [1962] „Z mého života“; in táz: *Díla a osobnosti* (Praha: Československý spisovatel), s. 345–357

Rimbaud, Jean Arthur

1962 *Já je někdo jiný* (Praha: Mladá fronta); přel. V. Nezval a L. Čivrný, ed. L. Čivrný

1982 [1930] „Dílo J. A. Rimbauda“; in V. Nezval: *Překlady 1* (Poe, Rimbaud, Mallarmé, Baudelaire) (Praha: Československý spisovatel), s. 41–263

Sabina, Karel

1959 [1858] „Vzpomínky na K. Hynka Mácha“; in K. Janský: *Karel Hynek Mácha ve vzpomínkách svých současníků* (Praha: Melantrich), s. 108–122

Soldán, Ladislav

1987 „Nad dílem a osobností Václava Pekárka“; *Literární měsíčník* 16, č. 7, s. 132–133

Stich, Alexandr

1996 [1989] „Halas – pelikán“; in týž: *Od Karla Havlíčka k Františku Halasovi* (Praha: Torst), s. 274–294

Špirit, Michael

2006 „Poezie a komentář“; in V. Färber (ed.): *Vladimír Holan a jeho souputníci* (Sborník příspěvků z 3. kongresu světové literárněvědné bohemistiky, sv. 2) (Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR), s. 151–157.

Teige, Karel

1966 [1928] „Manifest poetismu“; in týž: *Svět stavby a básně. Studie z 20. let* (Výbor z díla 1) (Praha: Československý spisovatel), s. 323–360; ed. J. Brabec, V. Effenberger

Toman, Karel

1997 *Básně* (Praha: Český spisovatel); ed./kom. Z. Trochová, M. Červenka

Vašák, Pavel

1993 *Textologie. Teorie a ediční praxe* (Praha: Karolinum)

Zach, Aleš

2007 *Nakladatelské Kladno. Z dějin kladenské knižní kultury* (Praha: Středočeská vědecká kultura)

RESUMÉ

Tato práce je věnována rukopisnému cyklu Jiřího Koláře *Nový don Quijote*. Rukopis byl napsán v letech 1936–1938/1939 a dobou vzniku spadá mezi strojopisný „román reafora“ *Rudý havran* (psán 1934–1936) a autorovu první publikovanou sbírku *Křestný list* (1941). *Nový don Quijote* je básnická autobiografie, ve které Kolář uzavírá úvodní období své tvorby. Ve třech volně komponovaných oddílech rekapituluje a rekonstruuje svůj osobní, milostný a tvůrčí život. Do druhého oddílu cyklu autor zařadil ukázky své dosavadní tvorby z let 1932–1938, včetně dvou rozsáhlých ukázek z *Rudého havrana*. Z tohoto hlediska představuje *Nový don Quijote* velmi různorodý a dynamický celek a nepostradatelný zdroj pro poznání (raného) Kolářova díla.

Práce je rozdělena do tří částí. První část je úvodem do poetiky *Nového dona Quijota*. V ní charakterizujeme Kolářův tvarový experiment, intertextovost a základní motivické a tematické okruhy v *Novém donu Quijotovi*. Druhá část je popisem ediční přípravy *Nového dona Quijota*. V ní je krok za krokem popsána ediční práce s textem, od jeho volby až po jeho jazykovou úpravu a tvorbu edičního aparátu. Třetí část obsahuje edičně připravený text *Nového dona Quijota* spolu s ediční poznámkou a rozsáhlým komentářem.

SUMMARY

My thesis “Jiří Kolář’s *Nový don Quijote*” focuses on the hitherto unknown manuscript of Jiří Kolář called *Nový don Quijote* (The New Don Quixote). It was written between 1936 and 1938/1939; in Kolář’s bibliography it thus occupies a position between the typescript „novel reafora“ *Rudý havran* (The Red Raven, written 1934–1936) and Kolář’s first published collection of poems *Křestný list* (Birth Certificate, 1941). *Nový don Quijote* is a poetical autobiography and it closes the first period of Kolář’s literary work. It is divided into three parts in which the author summarizes his personal, erotic and creative life and builds his „poetical genealogy“. The second part contains pieces of Kolář’s older work, including two extensive examples from *Rudý havran*. Seen from this perspective *Nový don Quijote* is an invaluable source for the understanding of Kolář’s early published writings.

My thesis is divided into three parts. The first part deals with the poetics of *Nový don Quijote*. It contains a brief description of formal innovations, examples of intertextuality and main motifs and themes of *Nový don Quijote*. The second part is a description of the editor’s work with the text including a detailed description of textual sources, textual changes, linguistic and stylistic revisions and the making of editor’s note. The third part contains the text of *New don Quijote* along with the editor’s note and an extensive commentary.